

ALEKSANDAR VOJINOVIĆ

O NARODNOM RATU

VOJNO DELO

БИБЛИОТЕКА
ДОМА ЗНА — БЕОГРАД

Сл.	Б-10-187 пр. 1
Умк.	
Бр.	14410

VOJNA BIBLIOTEKA

NAŠI PISCI

KNJIGA DVADESETA

UREĐIVAČKI ODBOR

RADOMIR BABIĆ, BOŽO BOŽOVIĆ, MARTIN DASOVIĆ, MILINKO ĐUROVIĆ, FRANJO HERLJEVIĆ, BLAŽO JANKOVIĆ, MILORAD JANKOVIĆ, BOGDAN OREŠCANIN, MILOŠ ŠUMONJA, NOVO MATUNOVIĆ – odgovorni urednik

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD JNA „VOJNO DELO“

ALEKSANDAR VOJINOVIĆ

БИБЛИОТЕКА pukovnik	
ДОМА ЈНА — БЕОГРАД	
Сигнатура	III-19-124 р. 1
Изд. Бр.	14419

О НАРОДНОМ РАТУ

БЕОГРАД

1960

REGISTRATION NUMBER 23
БЕЛГІЯ
СМР. III-10-174/9
ИИС. Сп. 16491

1949

ZAŠTO NARODNI RAT

Ništa tako ne utiče i ne ostavlja tamne tragove na razvoj i napredak čovečanstva kao što to čini trka u naružanju između velikih sila, a ništa tako sveto i humano ne deluje na dalji razvoj današnjeg društva i optimističko gledanje na budućnost kao neprekidna borba za očuvanje mira i sprečavanje bilo kakvog oružanog sukoba u svetu.

Te dve pojave u suštini suprotne jedna drugoj vode međusobnu bitku od pojave rata, a njen ishod nikada nije bio od tolikog značaja za čitavo čovečanstvo kao što je danas, kada neke armije raspolažu ne samo najmodernijim klasičnim oružjem, već gomilaju i sredstva za masovno uništavanje stanovništva i razaranje ljudskih tvorevina.

Od eksplozije prve nuklearne bombe deli nas samo petnaest godina. Mali period za razvoj i napredak čovečanstva, ali veoma dug za razvoj, usavršavanje i masovnu proizvodnju tog ubitačnog oružja.

Pronalazak atomskog oružja (nuklearnog i termonuklearnog) pretstavljao je samo početni korak ka novoj eri razvoja ratnih sredstava za masovno uništavanje.

Danas se već raspolaže velikim zalihama nuklearnog i termonuklearnog oružja, a po kilotonaži ova sredstva idu ispod ili daleko iznad nominalne bombe. U posleratnim godinama usavršena su i lansirna sredstva (avioni i rakete) kojima je moguće tući svaku tačku na zemljinoj kugli.

Nova razorna oružja i sredstva za njihovo lansiranje potpuno će izmeniti fizionomiju novog oružanog sukoba. Budući rat, ukoliko do njega dođe, ne bi više bio samo sudar jedinica na frontu — kako je to bilo u Drugom svetskom ratu — već bi to bio rat koji bi obuhvatio svaki kutak protivničke teritorije, a u kome bi daleko više stradali oni koji imaju najmanje „zasluga“ za izbijanje rata, tj. deca, starci, žene i dr. Međutim, ubitačnom dejstvu atomskog oružja neće biti podvrgnuti samo armije i stanovnici zaraćenih strana nego i neutralnih država, jer radioaktivne čestice, prenoseći se kroz atmosferu, mogu zatrovati prostori koje su na stotine ili hiljade kilometara udaljene od mesta atomske eksplozije — ovo naročito tada ako se budu koristile takozvane kobalt bombe. One truju atmosferu i stvaraju zatrovane površine na kojima bi bio otežan opstanak živih bića za duži period.

Međutim, trka u naoružanju pretstavlja samo jednu stranu ratne opasnosti. Druga je sve one mere koje sprovode velike sile pod izgovorom da se pripremaju samo za odbranu. Iako to ponekiput može biti i tačno, činjenica je da svaki onaj koji se tako dobro priprema za odbranu može otpočeti i napad, tim pre što se atomska oružja mogu upotrebiti kako u napadu tako i u odbrani. Međutim, kada u svetu ne bi postojale takve zalihe atomskog i drugog oružja i kad se ne bi užurbano vršile i druge vojno-političke pripreme, onda bi i opasnost od izbijanja ratnog sukoba bila daleko manja. Jedna od prvih opasnosti za mir, pored naoružanja, svakako je i grupisanje snaga u vojne blokovske organizacije. Sve se potčinjava politici blokova i interesima velikih sila. Sve je usmereno na pripremu i organizaciju armija tih blokova koje će u eventualnom ratu dejstvovati kao jedinstvena celina. Organizacija, naoružanje i ostala oprema, doktrina, obuka i sve druge mere ukazuju na ozbiljnu i temeljitu pripremu za rat.

Neprekidno se stvaraju vojne baze na važnim tačkama zemljine kugle odakle će se ispaljivati rakete sa atomskim glavama i zasipati teritorije eventualnih protivnika. Za njihovo lociranje koriste se i teritorije mnogih malih

zemalja koje nemaju hrabrosti da svoju nezavisnost i budućnost gledaju u sopstvenoj snazi, već se naslanjaju na velike sile; samim tim one su sebe osudile da postanu prve žrtve atomskog udara protivničkih raketa i aviobombardovanja.

Činjenica je da ratna opasnost kao Damaklov mač visi nad čovečanstvom. Međutim, istina je i to, da nasuprot trci u naoružanju i ratnim pripremama sve više jača i razvija se pokret usmeren protiv ratnih sukoba — za očuvanje mira u svetu. Svesni činjenice da budući rat pretstavlja propast čovečanstva i vraćanje unazad za stotine a možda i hiljade godina, napredni ljudi, koji svojim idejama osvetljavaju put čovečanstva, potpomognuti većinom miroljubivih naroda, vode odlučnu borbu ne samo protiv upotrebe atomskog oružja, već i protivu rata uopšte.

Borba protivu rata pretstavlja glavni cilj borbe za očuvanje mira. Kad jednom izbije rat, teško je kontrolisati razbuktale strasti i sprečiti upotrebu atomskih sredstava. Dovoljno je da jedna bomba eksplodira pa da otpočne međusobno uništavanje. U borbi za mir nesumnjivo je da mnogi narodi zauzimaju vidno mesto, a naročito mali, jer su u prošlosti najviše osetili strahote ratnih razaranja i osvajanja. Oni se nalaze u prvim redovima te gigantske i pravedne borbe. A to je sasvim razumljivo kada se ima u vidu mogućnost novih ratnih pustošenja i položaj u kome bi se našle male zemlje pred najezdom nadmoćnih protivnika.

Istina, izvesne male zemlje mogu da budu pošteđene i da bude poštovana njihova neutralnost. Međutim, niko ih ne može zaštititi od radioaktivnih padavina.

Zato se, neprekidno, i vodi politička borba, pretresaju se ove ili one mogućnosti, mobilišu svi narodi željni mira i traže putevi da se izbegne rat, a čovečanstvo sačuva od katastrofe. Koliko će čovečanstvo u tome uspeti, pokazće budućnost. Svi su izgledi da će uspeha biti.

Međutim, makoliko bila umirujuća, ova konstatacija ne bi smela uspavljujuće da deluje na male narode i ne bi smela dovesti da se borba za nezavisnost svede samo na

političku borbu za očuvanje mira. Istovremeno sa borbom protivu rata i iskrenim nastojanjem da se on spreči, mali narodi moraju da razmisle i o zaštiti svoje nezavisnosti ukoliko bi došlo do napada na njihovu zemlju. Ovo je pitanje od posebnog interesa za one narode koji stoje izvan sadanjih vojnih blokova i svojim stavom nastoje da smire razbuktale strasti i pomognu da se izbegnu ratni sukobi.

Možda po malo zvuči čudno i paradoksalno kada se kaže da mali i nezavisni narodi istovremeno sa borbom za mir, moraju biti spremni da oružjem brane svoju slobodu ukoliko njihov mir ne bude poštovan. Ali je činjenica da su mnogi ratovi izbegnuti baš zahvaljujući spremnosti pojedinih zemalja da se suprotstave agresiji i da bez obzira na žrtve, brane svoju nezavisnost.

Niko ne može optužiti male narode koji stoje van blokova da ugrožavaju mir ukoliko se pripremaju za odbranu zemlje. Naprotiv, spremnost za odbranu u slučaju napada i neprekidna borba za očuvanje mira, predstavljaju nerazdvojnu celinu u životu malih naroda. Voditi samo borbu za mir a u pogledu priprema zemlje i armije biti pasivan, znači unapred osuditi sebe na propast i omogućiti agresorima da dođu do lakog plena.

Kada je reč o odbrani malih i nezavisnih naroda i realnim mogućnostima odbrane, onda uvek iskrsavaju dva oprečna mišljenja: na jednoj strani (mahom kod velikih sila) se tvrdi da mali narodi moraju, u današnjoj eri razvoja tehnike i ratnih sredstava, tražiti zaštitu od velikih sila tj. kod jednog od postojećih blokova. To neki i čine, ali se pritom zaboravlja činjenica da ulazak u blok znači ustvari potčinjavanje svojih interesa silama koje dominiraju blokom pod čiju se zaštitu stavljaju; znači oni postaju pioni u njihovim političkim, ekonomskim i vojnim kombinacijama. Oni više nisu slobodni narodi i ne mogu samostalno da odlučuju o svojoj politici i budućnosti. Očigledno je da se zaštita od jednog bloka plaća gubljenjem nezavisnosti.

Na drugoj strani preovlađuje mišljenje da će mali narodi daleko više doprineti ne samo očuvanju svoje neza-

visnosti, već i mira uopšte, ukoliko ostanu van blokova i ulože napore da se izbegne rat između tih grupacija.

Međutim, neki strani vojni teoretičari sa sumnjom gledaju na takvu mogućnost i smatraju da je za male zemlje daleko bolje ako se vežu za pojedine blokove, jer će ionako, u slučaju napada, drugi blok automatski postati saveznik ove zemlje. U vezi s tim interesantno je razmotriti položaj u kome se može naći jedna mala vanblokovska zemlja u eventualnom budućem ratu i pogledati koliko ima istine ili neistine u takvom tvrđenju.

Zavisno od svetske političke situacije, ekonomskih uslova, a posebno od geografskog položaja, jedna mala zemlja u slučaju izbijanja rata se može naći u različitim položajima.

Može se, naprimer, desiti da se rat vodi između blokova, a da pojedine zemlje ostanu neutralne. Takvih je primera bilo i u Prvom i u Drugom svetskom ratu (Švajcarska, Švedska i dr.), pa nije isključena mogućnost da se tako nešto dogodi i u budućnosti.

Međutim, može se desiti da neutralnost male zemlje ne bude poštovana od strane jednog od ratujućih blokova. U tom slučaju drugi blok će se najverovatnije ponuditi za saveznika. Ukoliko on bude pružio pomoć bez ikakvih političkih i ekonomskih uslova stvar će biti u redu i mala zemlja neće biti sama.

Ali može se desiti da „saveznik“ postavi takve uslove koji bi ustvari značili odricanje slobode za račun pružene pomoći. Ili, može se dogoditi da se velike sile (što je bilo često u prošlosti) pogode na račun malih i pokušaju da njima podmire međusobne račune. Ako bi do toga došlo mala zemlja bi se morala sama braniti.

Iz svega ovoga proizilazi da jedna mala, neutralna, vanblokovska zemlja, ukoliko želi da obezbedi svoju nezavisnost, mora da se pripremi za samostalno, nezavisno od velikih blokova, vođenje rata.

Međutim, i pored orijentacije na nezavisnu i samostalnu odbranu zemlje, mali miroljubivi narodi nikada neće biti usamljeni. Svojom doslednom miroljubivom mir-

nodopskom politikom i pravednim odbranbenim ratom, oni obezbeđuju sebi milionsku podršku miroljubivih naroda, ne samo kod vanblokovskih zemalja, već i kod naroda čija se zemlja nalazi u sastavu pojedinih blokova. To savezništvo i nesebična podrška bez pisanih paktova i obaveza, inspirisano iskrenošću i naprednim stremljenjima slobodoljubivih naroda, itekako je važan činilac u odbrani zemlje.

Istovremeno sa razmatranjem položaja u kome se može naći jedna mala zemlja, iskrsava i drugo veoma važno pitanje, čiji odgovor treba da potvrdi ili opovrgne tezu o mogućnosti samostalne odbrane malih zemalja.

Ako se tvrdi da mala zemlja, s obzirom na uslove i situaciju, može i treba da se orijentiše na samostalnu odbranu onda se mora pronaći odgovor na pitanje: *kako i na koji način mala zemlja može sa uspehom da vodi rat protivu nadmoćnih snaga agresora?*

Odgovor nije ni lak ni jednostavan. Pogotovu ne kada se imaju u vidu ogromne oružane snage velikih sila, naročane modernim klasičnim i atomskim oružjem. Očigledno je da nesrazmeran odnos u živoj sili i ratnoj tehnici dovodi, na prvi pogled, u sumnju mogućnost uspešne odbrane malih naroda. Ali to je samo tada ako se upoređuje odnos žive sile i ratne tehnike i ako bi se rat zamišljao kao sukob dva protivnika u kome i jedan i drugi izvode jednovremeno sve svoje snage i u kratkom sukobu traže rešenje rata. Međutim, ako se taj sukob posmatra kao sukob u kome će pored žive sile i njene tehnike, biti vešto iskorišćeni zemljište, vreme i ratna veština, kao i subjektivna strana žive sile, onda se može naći pozitivan odgovor na postavljeno pitanje.

Pre nego što se nađe odgovor na to pitanje, neophodno je raščistiti značaj termina: daleko nadmoćniji neprijatelj.

Kada se govori o velikoj nadmoćnosti protivnika, o malim i velikim zemljama, o maloj i velikoj armiji, uvek treba imati u vidu da je to relativan pojam i da on nije isti za svaku zemlju i za svakog njenog protivnika. Dva naroda iste veličine u upoređenju sa trećim — malim narodom, ne moraju ovom biti podjednako opasni i ne moraju pretstav-

ljati istu vrednost na terazijama procene odnosa snaga. U svakom slučaju donošenje zaključaka o velikoj nadmoćnosti eventualnog agresora je pitanje koje se ne može generalisati, tim pre, što u pitanje odnosa snaga, pored brojne jačine armije i njenog naoružanja ulaze moralni i borbeni kvaliteti tradicija, a oni se brojkama nikako ne mogu izraziti, a zatim zemljište i niz drugih elemenata.

No, kad mala zemlja nakon svestrane procene elementa svoje i protivničke situacije dođe do zaključka da su snage njenog neprijatelja daleko nadmoćnije onda ona mora na osnovu tog zaključka da potraži onaj put i način odbrane koji će joj pružiti mogućnost uspešnog vođenja rata.

Ovo je važno stoga, jer se protivu neprijatelja različite jačine mogu i treba da primene različite koncepcije vođenja rata. Jedna se koncepcija može primeniti protivu agresora približno iste snage, druga protivu nešto jačeg neprijatelja, a sasvim treća protivu agresora koji raspolaze daleko nadmoćnijim snagama i sredstvima.

Međutim, situacija, bez obzira na uslove u kojima se nalazi mala zemlja, nikada ne može biti bezizlazna. Isto tako kao što su u prošlosti mnogi narodi nalazili izlaze iz teških situacija i sukoba sa daleko nadmoćnijim neprijateljem, naći će se izlaz i u budućnosti. Zato će proučavanje istoriske prošlosti i ratova vođenih od strane malih naroda protivu jačeg neprijatelja naročito onih u kojima su postignuti uspesi, biti od neocenjive vrednosti u pronalazenju odgovora na pitanje kako se boriti protivu daleko jačeg agresora.

Vanredno iskustvo jugoslovenskih naroda stečeno u toku Narodnooslobodilačkog rata i srpskog naroda u ratovima od 1804—1918 godine, bogato iskustvo kineskog naroda u borbi protiv domaćih i japanskih ugnjetača, rat Burme protiv Japana, a danas uspešna borba alžirskog naroda, između mnogih drugih primera govore o tome da je moguće uspešno se odupreti, nadmoćnijem neprijatelju. Sva ova iskustva, što je naročito važno, mogu biti

dobra osnova za koncepcije budućih odbranbenih ratova malih naroda protivu nadmoćnijih agresora.

Veština je jedino znalački proceniti svoje i protivničke snage i situaciju, pa prema konkretnim uslovima pronaći odgovarajuće rešenje, koristeći pri tome pozitivna iskustva iz prošlosti. Ovo tvrđenje najbolje će ilustrovati primeri. Bivša jugoslovenska vojska ušla je u rat 1941 godine protivu nadmoćnijih snaga agresora sa doktrinom koja je uglavnom bila kopija doktrine nekih velikih inostranih armija, pa je bila zahvaljujući tome, a i nizu drugih uzroka, tučena za veoma kratko vreme. Ali, nešto kasnije, kada je otpočeo Narodnooslobodilački rat naše rukovodstvo pravilno je procenilo neprijatelja i naše mogućnosti i shodno njima odabralo odgovarajuću formu vođenja rata. I kasnije posle stvaranja divizija i korpusa i dalje se realnim očima sagledavala stvarnost. Da se prešlo na kruto držanje frontova i upornu odbranu, nema sumnje da bi to potpuno odgovaralo Nemcima. U ovakvu grešku je pala, naprimer, srpska ustanička vojska pred kraj Prvog srpskog ustanka. Naime sve donde dok su Srbi primenjivali taktiku koja je odgovarala njihovim konkretnim uslovima, oni su imali i uspeha. Međutim, kada su počele voditi rat na način kako su ga vodili Turci srpske jedinice su trpele poraz za porazom, dok konačno Prvi srpski ustanak nije bio ugušen a zemlja ponovo okupirana.

Ovi izraziti primeri ne govore samo o umešnosti ili nesposobnosti jednog rukovodstva da u određenom tretutku odabere pravilnu koncepciju rata, već i o tome da je moguće naći rešenje ako je rukovodstvo u stanju da sagleda stvarnost. U prilog ovog tvrđenja govori i rat Kine, Burme, Vijetnama, Indonezije, Kipra. Naravno da ovim uspesima treba pripisati niz pogodnih političkih okolnosti i uslova koji su olakšavali borbu, ali ipak na prvom mestu neophodno je istaći vrednost pravilno odabrane koncepcije strategije i taktike. Kod navedenih naroda izbor koncepcije nije bio isuviše težak. Sama činje-

nica da su bili ugnjeteni i okupirani od strane moćnih agresora unapred ih je donekle uputila na način borbe.

Međutim, daleko je teže za jednu malu zemlju, koja je slobodna i nezavisna, da odabere najpogodniju formu vođenja rata. Naime u toku procene faktora rata: čoveka sa tehnikom, zemljišta i vremena, kao i ostalih elemenata bitnih za odluku o načinu vođenja rata, uvek se pojavljuju i sukobljavaju dve težnje: jedna, da se neprijatelj zadrži ili razbije još na graničnom frontu i da mu se spreči prodor u dubinu zemlje i, druga, da se odbrana svede na zaštitu onoga što je najvažnije i što je moguće odbraniti. Neosporna je činjenica da je prva vrsta odbrane, bar na prvi pogled, najidealnije rešenje, jer najbolje štiti narod i ekonomska bogatstva zemlje; međutim, da li je ona prihvatljiva i izvodljiva kad je u pitanju mala zemlja i nadmoćan agresor veliko je pitanje.

U prošlosti su mnoge zemlje u težnji da razbiju neprijatelja još na graničnom frontu i spreče upad na svoju teritoriju, usvajale koncepciju frontalne odbrane i izgrađivale snažna utvrđenja kako bi tu zamisao sprovele u život. Jedan od izrazitih predstavnika takvog shvatanja, pre početka Drugog svetskog rata, bila je Francuska. Francuska armija usvojila je koncepciju vatre i otsudne frontalne odbrane i izgradila utvrđenu Mažino liniju. Izgrađena za ono vreme po poslednjoj reči tehnike, naoružana najsavremenijim oružjem, ta linija je, s jedne strane, predstavljala ozbiljnu barijeru nemačkom nadiranju u dubinu francuske teritorije, a, s druge strane, bila je najveća moralna podrška francuskom narodu.

Međutim, sve je bilo uzaludno. Nemačka armija zahvaljujući nizu pogodnih okolnosti, uspela je da obiđe Mažino liniju i prinudi Francusku na kapitulaciju. I pored tolikih nada ulaganih u njena utvrđenja, Mažino linija ne samo da nije opravdala nade koje su u nju polagane, već je u izvesnoj meri, zajedno sa nizom drugih uzroka, doprinela brzom porazu francuske armije.

Slične rezultate pokazale su i druge linije (Atlantski bedem, Manerhajmova linija i sl.). Njihova utvrđenja su bila bespomoćna, pred manevrom i vatrom protivnika.

Iako su za njih date milijarde novaca i uloženi neizmerni trud, ove linije često su davale manje rezultate no linije pripremljene po sistemu poljske fortifikacije.

No sve to nije tako strašna tragedija. Najveća nesreća za te nacije, posle pada takvih linija, sastojala se u moralnom slomu i moralnoj kapitulaciji naroda. Ljudi logično rezonuju: kako možemo zadržati najeđu protivnika na otvorenom zemljištu, kada on nije mogao biti zaustavljen čelikom i betonom utvrđenih linija.

Nacija koja se nije oslanjala na snagu svoga čoveka već na utvrđene linije, morala je posle njihovog pada da doživi velike moralne šokove. To se, naprimer, nije moglo desiti starim Spartancima, jer oni nikada nisu svoje gradove opasivali zidovima, mada je to u ono vreme bila normalna pojava, već su odbranu zasnivali na snazi i odlučnosti čoveka.

Sudbinu Francuske doživeo je u Drugom svetskom ratu niz malih zemalja. Istina, mnoge od njih nisu imale utvrđene linije, ali su zato one primenile koncepciju o frontalnoj odbrani zemlje. Naravno, u tome nisu uspele, jer je protivnik grupisao jake snage na izabranim pravcima, lako probijao plitke frontove i kordonski raspored snaga, a zatim je masom motorizovanih jedinica brzo nastupao prema važnim industriskim ili administrativnim centrima uz istovremeno okružavanje i uništavanje snaga branioca.

Razlog za ovakvo shvatanje odbrane leži u izdaji, masovnoj špijunaži, pogrešnoj i nedovoljnoj vojno-političkoj i ekonomskoj pripremi za rat, političkim i drugim slabostima koje su sve doprinele stvaranju pogrešne doktrine i brzom slomu ovih zemalja.

Shvatanja prema kojima je daleko nadmoćnijem protivniku trebalo pružiti otpor frontalnom borbom na graničnom frontu i sprečiti mu prodor u dubinu teritorije bio je odraz pogrešnog rezonovanja da treba braniti svaku stopu zemlje. Pritom su se gubile iz vida posledice takve odbrane koja je u sukobu nejednakih snaga neminovno vodila ka gubitku žive sile a sa njom i teritorije. Takva

shvatanja očito nisu bila u skladu sa odnosom snaga i razvojem ratne tehnike i naoružanja, jer se snage napadača, čak i kad su postojala utvrđenja, nisu mogle zadržati na graničnom frontu. Situacija je za branioca bila utoliko teža ukoliko su sve snage bile raspoređene duž fronta, a vrlo male ili neznatne operativne ili strategiske rezerve po dubini. No nedostatak nije bio samo u pogrešnim koncepcijama koje su propale zajedno sa probijem linija i likvidiranjem frontalnog otpora, već je za sve te narode najveća nesreća bila u tome što im je frontalni rat zakrilo istinu da je rat moguće voditi i na drugi način.

Postavlja se sada pitanje: ako se u prošlosti mnoge utvrđene linije nisu mogle održati već su podlegle klasičnoj vatri, da li se slična utvrđenja mogu u budućnosti suprotstaviti snazi najnovijeg klasičnog a pogotovu atomskog oružja? Da bi odgovor na ovo pitanje bio jasniji treba pogledati ukratko neke karakteristike dejstva atomskog oružja.

Atomsko oružje pretstavlja takvu koncentraciju vatre koja može ne samo da zameni masovnu vatru artiljerije i aviobombardovanja klasičnim bombama već je daleko i prevazilazi. Dejstvujući površinski, ono u zahvatu određenog prečnika, koji zavisi od jačine toga oružja i visine eksplozije, može da nanese ozbiljne gubitke živoj sili i materijalnim sredstvima. Pored toga, učinak atomskog oružja je takav da u zahvatu zone dejstva pri vazdušnoj eksploziji trupe mogu, ukoliko su dobro ukopane, da izbegnu velike gubitke, ali će normalno, usled dejstva naknadne radioaktivnosti i padavina biti prinuđene da napuste taj položaj. Pri podzemnoj ili prizemnoj eksploziji će sve trupe u prečniku kratera biti uništene. Taj moment ističe kvalitetnu razliku između klasične i atomske vatre. Dok je za vreme dejstva i najsnažnije koncentracije vatre artiljerije i avijacije, koje su izvođene u toku Drugog svetskog rata na dobro utvrđene položaje, postojala mogućnost ne samo fizičkog preživljavanja, već i vođenja uporne odbrane, dotle u slučaju prizemne ili podzemne atomske eksplozije takva mogućnost ne postoji.

Uzimajući u obzir dejstvo atomskog oružja izlazi da ne postoji utvrđeni položaj niti utvrđena linija koji bi se mogli suprotstaviti snazi njegove vatre i sprečiti protivniku prodor kroz njih. Ako se ovome dodaju i druge mogućnosti savlađivanja utvrđenih linija, „preskakanjem“ pomoću padobranskog ili helikopterskog desanta, onda je očigledno da je iluzorno ne samo za male već i za velike zemlje osloniti se na utvrđene linije. Time se ne negira izgradnja pojedinih manjih objekata stalne fortifikacije, na pojedinim pravcima, koje će biti kostur položaja utvrđenih u poljskom tipu. Ovakvi objekti ne bi dobijali one zadatke koje su, naprimer, Francuzi stavljali pred Mažino liniju, već daleko skromnije, ali zato realnije i ostvarljivije. Isto tako je veoma otežano postizanje u toku odbranbenih dejstava potrebne gustine i nadmoćnosti kako bi se zadržalo neprijateljsko nastupanje. Po iskustvima iz Drugog svetskog rata u napadu je bila potrebna gustina 3 : 1 u korist napadača dok se u odbrani računalo obratno 1 : 3 u korist branioca na kilometar fronta. A kako će biti sutra? Ako su obe strane naoružane atomskim oružjem stvar je jasna: obe će morati da vode računa o dejstvu ovog oružja, tj. obe će biti raspoređene decentralizovano. Međutim, mala zemlja, pogotovu ako bude vodila rat samostalno, najverovatnije neće imati atomsko oružje dok će ga agresor imati. U tom slučaju ona treba da reši vrlo težak problem. Pošto ona ne ugrožava agresora ovim najnovijim borbenim sredstvom on može vršiti vrlo velike koncentracije ljudi i materijala na relativno uskom pravcu napada, odnosno pravcu glavnog udara, dok to branilac neće smeti na težištu odbrane zbog opasnosti od atomskog udara. Takođe branilac ne bi smeo ni da se čvrsto veže za jedan položaj, jer bi lako izgubio živu silu, a samim tim i taj položaj.

Prema tome branilac ne bi smeo da primeni frontalnu pozicisku odbranu niti odbranu koja zahteva veliko grupisanje snaga i upornu odbranu položaja.

Da li to možda znači nemogućnost odbrane uopšte i ujedno pravilnost tvrdnje velikih sila da je sigurnost male

zemlje obezbeđena samo onda ako pride jednom od vojnih blokova i na taj način dobije podršku u atomskom oružju? Ova bi teza bila tačna, ako bi mala zemlja organizovala odbranu zasnivajući je na starim shvatanjima. Naime, sve zemlje u prošlosti težile su maksimalnoj zaštiti teritorije, stanovništva, naselja, ekonomskih bogatstava i dr. Zahvaljujući prvenstveno osobinama tadašnjeg naoružanja koje, suprotno dejstvu atomskog oružja, nije omogućavalo napadaču potpuno uništenje žive sile branioca na pojedinim položajima, mnoge zemlje su, makar i po cenu velikih žrtava, uspevale da zaštite bar veći deo teritorije i dobiju rat. Međutim, često se dešavalo da u tome nisu uspele, a kad su kapitulirale neprijatelj je u zauzetoj zemlji bio jedini gospodar. U njegovoj pozadini nije se dejtvovalo niti je na okupiranoj teritoriji bilo snaga koje bi se dalje borile protivu njega. Okupator je nesmetano živeo i sprovodio ciljeve okupacije koja se većim delom sastojala u neometanoj pljački ekonomskih dobara i korišćenju stanovništva i teritorije u razne druge svrhe.

Međutim, bliska ratna prošlost pokazuje da je prošlo vreme kada sa zauzimanjem i okupacijom teritorije prestaje redovno i otpor armije čija je teritorija zauzeta. Više za agresora ne postoji mirna pozadina; okupirana teritorija postaje oružano poprište koje okupatorima zadaje teške glavobolje. Pa ni onda kada je zemlja okupirana u celini rat ne prestaje. Naprotiv vodi se nesmanjenom žestinom, organizovano i sa moćnom armijom. Narodnooslobodilački rat jugoslovenskih naroda, kao i drugi slični ratovi, neosporno dokazuje da je, uprkos okupacije i nepostojanja stabilnih frontova i neometanog snabdevanja iz pozadine, moguće voditi rat protiv jakog okupatora i to ne samo malim grupama, već snažnom armijom.

Očigledno je da se mala zemlja ne može uspešno odbraniti ako se pred njenu armiju postave stari ciljevi: zaštita i odbrana teritorije bez obzira na ocenu koju treba platiti živom silom. Ali, ako se izmene shvatanja i promeni cilj odbrane, zapravo ako se postavi više posredno, mala zemlja će itekako moći da vodi uspešnu odbranu.

Naime u prošlosti se kao prvenstveni zadatak uvek postavljalo, kao osnovno, odbrana teritorije. Ako je u novim uslovima više nemoguće postaviti takav cilj, onda ga treba promeniti i kao prvo u budućem ratu postaviti odbranu žive sile kao osnovnog i najvažnijeg faktora rata. Zvuči to malo čudno i nelogično — bar na prvi pogled. Gde će da se nalazi ta živa sila i stanovništvo? Šta će u tom slučaju biti sa ekonomskim bogatstvima zemlje i njenim naseljima? Sve su to pitanja koja iskrsavaju i koja uvek vuku na stare postavke: da je odbrana zemlje samo onda odbrana ako su zaštićene njene teritorije. Međutim, želje su jedno a realne mogućnosti drugo. Zato je neophodno da se u budućem ratu brani ono što je najvažnije i što se, s obzirom na uslove u kojima će se voditi rat, može i odbraniti. A to može i treba da bude na prvom mestu oružana živa sila i stanovništvo, pa tek onda teritorija.

Suštinsko pitanje, od koga zavisi koncepcija odbrane jedne male zemlje, jeste pitanje odnosa žive sile, zemljišta i vremena. Od toga, čemu će se dati prednost zavisi i način vođenja budućeg rata. Kada se ovo tvrdi ne može se opovrgnuti činjenica da sve armije i svi narodi smatraju živu silu najvažnijim faktorom rata. Pa ipak u većini prošlih ratova — izuzimajući Narodnooslobodilačke — partizanske ratove, živa sila imala je kao najvažniji zadatak da po svaku cenu spreči neprijatelju prodor u dubinu zemlje. Na taj način živa sila je, bez obzira na shvatanje da je ona najvažniji faktor rata, ipak žrtvovana za račun teritorije. Sprečavanje protivniku zauzimanja pojedinih položaja plaćalo se često basnoslovnim žrtvama. Verden, u Prvom svetskom ratu, je tipičan primer.

Međutim, sada je situacija iz korena izmenjena. Atomska oružje traži nove koncepcije odbrane. Danas je neophodno iz osnova izmeniti odnos prema zemljištu i živoj sili, odnosno mora se kao najvažnije postaviti čuvanje žive sile na račun teritorije. Sve donde dok postoji armija, bez obzira da li se manji ili veći deo zemlje, pa možda i čitava zemlja, nalaze u rukama neprijatelja, postoji i mogućnost da se dobije rat i očuva nezavisnost. I obratno.

Onog trenutka kad je živa sila uništena potpuno je propala i teritorija i mogućnost da se povrate zauzeti delovi zemlje a s njima i konačna sloboda.

Jugoslovenska narodnooslobodilačka armija, i njoj slične armije, mogla je sa uspehom da vodi četvorogodišnji rat zahvaljujući, između ostalog, i pravilnosti odnosa između žive sile i teritorije. Za nju je bilo najvažnije čuvanje žive sile koja se najefikasnije koristila ne za odbranu već za ofanzivna dejstva. U odnosu na živu silu odbrana teritorije bila je u drugom planu. Zapravo ona se branila onoliko i onda kada je to bilo neophodno. Našoj armiji nije bio cilj kruto držanje frontova i uporna odbrana položaja. Ukoliko je toga i bilo to su bili izuzeci. S druge strane ne može se reći da mi nismo branili teritoriju. Naprotiv, za nas su slobodne teritorije itekako bile važne i mi smo ih branili, ali ne odbranom položaja po svaku cenu već više ofanzivnim dejstvima.

Nešto slično se može primeniti i u budućnosti. Mnoge male zemlje mogu sa uspehom voditi sličan rat protivu daleko nadmoćnijih snaga agresora i rat dovesti do uspeha. Istina, taj rat ne bi izgledao kao ostali oslobodilački ratovi vođeni u prošlosti, ali bi umnogome imao s njima izvesnih podudarnosti i zasnivao bi se na sličnim principima.

Po svome karakteru budući rat malih naroda protivu daleko nadmoćnijeg agresora bio bi pravedan-odbranbeni rat koji se vodi za očuvanje slobode. Već sama ta činjenica ima ogromnog uticaja na mobilizaciju svih narodnih masa, bez obzira na njihovu političku pripadnost. Prošlost je pokazala da su mnoge političke partije i grupacije sledile i podržavale napredne snage u borbi za oslobođenje zemlje iako se nisu sasvim slagale sa programom društvenog uređenja koje su te napredne snage zastupale.

Pravedan karakter rata obezbeđuje ne samo masovno učešće naroda u odbrani zemlje, već i masovni heroizam i zalaganje u borbi protivu napadača. U odbrani svoje slobode ljudi su u stanju da učine takve masovne podvige i odricanja o kojima agresor može samo da sanja. Agresivna armija u tuđoj zemlji ne može primeniti ovakav rat, pa

čak ni onda kada u tu svrhu koristi plaćenike i narodne izdajnike porobljenih naroda. Takvih težnji i pokušaja bilo je i u prošlosti, ali su se oni uvek bezuspešno završavali.

Takav odbranbeni rat vodio bi se na sopstvenoj teritoriji; u njemu ne bi postojali kruti frontovi koji bi se branili po svaku cenu već bi žestina borbi bila potpuno jednaka kako na pravcima nastupanja tako na bokovima i u pozadini neprijatelja.

Sušтина takvog rata sastoji se u stalnom odlaganju odlučujućeg sukoba — koga protivnik želi da nametne — i kroz to čuvanje žive sile kao najznačajnijeg faktora rata. Takvo odlaganje povlači za sobom privremeno gubljenje prostora i produžava vreme trajanja rata, ali se za to vreme smanjuje udarna snaga agresora i priprema definitivni udar — rešenje.

Osvajanje teritorije od strane agresora više je prividnog karaktera. Ono bi bilo vrlo nezgodno ako bi ga protivnik konačno poseo i ako bi njegova pozadina mirno funkcionisala. No, ono nije tako strašno kada se ima u vidu da u pozadini neprijatelja, na osvojenim teritorijama, stalno ostaju jedinice branioca i svojim dejstvima mu nanose itekako teške gubitke. Drugim rečima, bez obzira dokle doprle neprijateljske snage teritorija se ne gubi, jer jedinice ostaju i dejstvuju na njoj. Napuštanje položaja onda kada preti opasnost da jedinica koja ga brani može biti uništena da bi se kasnije upotrebila na drugom položaju, u pozadini ili na bokovima protivnika, dakle u povoljnijim uslovima, pretstavlja osnovu dejstva tih jedinica. Nemoгуće je uvek sve sačuvati i živu silu i teritoriju. Nešto se mora privremeno izgubiti da bi se drugo sačuvalo. U ovom slučaju živa sila se čuva na račun prostora i dužeg vremena trajanja rata. Naravno, čuvanje žive sile ne znači stalno povlačenje. Naprotiv, jedinica se u momentu velike opasnosti povlači sa jednog položaja — bolje rečeno izvodi odgovarajući manevar — da bi se na drugom povoljnijem položaju što bolje iskoristila.

Po svojoj formi takav rat treba da bude najofanzivniji i najizrazitije pokretan rat koji je ikada postojao.

Stalna ofanzivna dejstva i u napadu i u odbrani, izbegavanje krutih frontova i nametnute uporne odbrane osnovne su karakteristike narodnog rata.

Termin narodni rat nije nešto novo. Svi pravedni — odbranbeni i oslobodilački ratovi vođeni od širokih narodnih masa u suštini su narodni ratovi.

Međutim, ovaj termin u upoređenju sa ostalim kao što su: gerilski rat, teritorijalni rat, partizanski rat, ima niz prednosti.

Pod gerilskim ratom obično se podrazumeva borba pobrobljenih ili ugnjetenih naroda vođena malim grupama protivu okupatora ili domaćih ugnjetača.

Teritorijalni rat više označava vođenje rata na čitavoj teritoriji zemlje, a takvi su i gerilski i partizanski ratovi i budući narodni rat. Oni se odvijaju na okupiranoj teritoriji. Taj termin više objašnjava prostranstvo na kome se vodi rat a ne i njegovu suštinu. Kada se govori o teritorijalnom ratu ne može se odbaciti činjenica da se i manevarski ratovi, kakav je naprimer bio Drugi svetski rat donekle vode na čitavoj teritoriji i u kojima takoreći nema velike razlike između fronta i pozadine.

Narodnom ratu je donekle blizak partizanski rat, pogotovu kada se ima u vidu takav rat kakav je bio u Jugoslaviji krajem i početkom 1945, kada je dostigao svoju najvišu formu razvitka i kada su u čitavoj zemlji istovremeno dejstvovala snage armije i partizanskih jedinica.

Međutim, između partizanskog i narodnog rata postoje izvesne razlike.

Partizanski ratovi obično počinju posle okupacije zemlje ili u periodu revolucionarnih pokreta protivu domaćih — klasnih ugnjetača. Oni obično počinju malim grupama koje se postepeno razvijaju i prerastaju u sve veće i krupnije partizanske jedinice, a zatim u oslobodilačko-revolucionarnu armiju — ili se pojavljuju posle narodnog ustanka koji nije postigao potpunu pobedu u kratkom vremenu pa dolazi do pregrupacije snaga i formiranja partizanskih jedinica koje nastavljaju vođenje partizanskog rata. Za razliku od partizanskih, narodni rat

će se odvijati u sasvim drugim uslovima. Mala zemlja koja namerava da vodi takav rat ne počinje malim grupama već armijom čija veličina odgovara veličini zemlje, broju stanovnika sposobnih da učestvuju u ratu, ekonomskoj snazi zemlje i sposobnosti industrije da blagovremeno obezbedi potrebna materijalna sredstva.

Budući narodni rat, s obzirom na savremenu tehničku opremljenost agresora, kao i uslove u kojima se vodi, ima za branioca niz prednosti ali i nedostataka.

Narodni rat zahvaljujući svojoj vitalnosti i načinu vođenja u stanju je da onemogući agresoru da uništi u kratkom vremenskom periodu braničevu živu silu i da definitivno ovlada teritorijom. Pored toga narodni rat omogućuje dugotrajnim odbranbenim otporom ne samo čuvanje žive sile, već dovodi agresora do takve iscrpenosti iz koje jedino proizilazi poraz.

Način vođenja tog rata je takav da on obezbeđuje braniocu neprekidnu inicijativu dejstva: izbor pogodnih objekata napada, primenu odgovarajućeg manevra i mogućnost postizanja stalnih iznenađenja, što sve skupa dovodi do izvanrednih uspeha. Isto tako nevezivanje snaga branioca za teritoriju i ne držanje krutih frontova i pojedinih položaja, pružaju mogućnost neprekidnog manevra i izbegavanje nepotrebnih gubitaka.

Kad se govori o držanju pojedinih položaja treba uvek imati u vidu da će se pojedini položaji i pravci obavezno braniti. Međutim upornost ne treba da dovede jedinicu do uništenja ili do teških gubitaka. Zatim biće slučajeva i u narodnom ratu, kao što je bilo u toku našeg Narodnooslobodilačkog rata za vreme odbrane ranjenika, da će se pojedini položaji braniti po svaku cenu, pa i po cenu žrtvovanja jedinica, ali će to ipak biti ređi slučajevi.

Međutim, agresor tih pogodnosti nema. On je uglavnom vezan za pojedine garnizone, industrijske centre, važne saobraćajne čvorove i komunikacije i na tim objektima je usredsređena njegova aktivnost, bolje rečeno on je primoran da se drži tih objekata i da ih brani i cepa

snage pružajući napadaču mogućnost da bira ciljeve i vreme napada.

Samim tim agresor umesto da bude okupator, sam se nalazi u nekoj vrsti okupacije.

Dalje, dok poznavanje zemljišta pruža braniocu velike prednosti, dotle agresor i pored topografskih karata, nikad neće imati to preimućstvo.

Narodni rat ima i niz nedostataka u odnosu na druge forme ratovanja i nameće braniocu mnoge teškoće koje se moraju savladati primenom posebnih mera i metoda dejstva.

Narodni rat nije nimalo jednostavno ni lako voditi. Naprotiv, to je po svojoj formi i sadržini jedan od najtežih ratova koji su ikada vođeni. On zahteva krajnje fizičke i moralne napore; ogromne žrtve i materijalna sredstva; masovni heroizam i spremnost naroda da se za slobodu bori po svaku cenu. Narod koji nije rešen da pitanje svoje slobode stavi iznad svega neće biti u stanju da vodi narodni rat.

U narodnom ratu iskrsavaju ogromne teškoće sa snabdevanjem armije i stanovništva. U njemu ne postoji sigurna pozadina u kojoj se proizvodi oružje, oprema i hrana, i odakle se jedinice redovno snabdevaju. Međutim, mnoge ratne potrebe mogu se pripremiti unapred — u periodu mira; druge se mogu proizvoditi u toku rata — naravno u manjim količinama dok se ostalo može zapleniti od neprijatelja ili dobiti od eventualnog saveznika.

Isto tako je veoma teško zbrinjavanje i lečenje ranjenika. No, ranjenici su i u prošlosti predstavljali veliku teškoću za sve narodnooslobodilačke — partizanske ratove, ali se ovaj problem s više ili manje uspeha rešavao.

Zaštita stanovništva je daleko teža. Već sama činjenica da neprijatelj, zahvaljujući savremenom oružju, može probiti svaku utvrđenu liniju i zauzeti svaki položaj govori o tome da on može zauzeti i svako naseljeno mesto i doći u dodir sa stanovništvom. Takva situacija nameće daleko veće pokrete i sklanjanje stanovništva iz gradova

i većih naseljenih mesta u sela i zabačene krajeve gde će dolazak agresora biti otežan a zaštita olakšana.

Narodni rat je nužno „zlo“ koje mali narod mora da prihvati kad je pred alternativom da od dva zla izabere ono manje.

U ovom slučaju između uporne frontalne odbrane zemlje koja u savremenim uslovima može doneti uništenje žive sile i potpun poraz i narodnog rata koga je veoma teško voditi ali koji može doneti pobedu, treba se svakako odlučiti za narodni rat.

STRATEGISKI PROBLEMI NARODNOG RATA

Svi ratovi su ustvari rezultat politike i predstavljaju njeno produženje nasilnim sredstvima. Zadaci strategije proističu iz politike i političkog cilja rata i na osnovu toga, svaka strategija koristeći sve ljudske i materijalne izvore zemlje organizuje i priprema armiju i rukovodi njome u toku rata.

U tim elementima koji predstavljaju polaznu bazu svake strategije, kao i u problemima koji se nameću pred strategiju svake zemlje, ne bi se, bar na prvi pogled, zapazile neke bitne razlike. Ali, ako se pogleda u suštinu tih problema, njihove međusobne odnose i načine prilaženja i rešavanja onda se ustvari vidi ogromna razlika, često i sasvim suprotni stavovi i dijametralno prilaženje pojedinim problemima.

Strategija narodnog rata ima niz osobenosti koje ističu i potenciraju veliku razliku između nje i strategije drugih ratova. Elementi na kojima se ona zasniva su isti kao i kod strategije drugih ratova, ali je njihova uloga i značaj sasvim drukčija. Neki od njih se postavljaju kao osnovni i neophodni, naprimer u poziciskom ratu (držanje teritorije), dok isti ti elementi gube svoj značaj i uticaj u strategiji narodnog rata.

Takvo prilaženje pojedinim problemima, promenjen značaj pojedinih faktora i porast ili smanjenje njihovog uticaja, ustvari su rezultat karaktera narodnog rata i posebnih uslova u kojima se on vodi. Ako se pogleda samo na nekoliko bitnih momenata, odmah je jasno zašto po-

stoji i odakle potiče ta suštinska razlika između strategije narodnog i drugih ratova.

Pred strategiju narodnog rata se postavlja zadatak da u nametnutom sukobu sa daleko brojnijim i tehnički bolje opremljenim protivnikom sačuva slobodu i odbrani nezavisnost zemlje. Već ta činjenica govori o tome da strategija narodnog rata od samog početka mora da računa sa opštom nadmoćnošću protivnika u živoj sili i tehnici. Protivu te nadmoćnosti, a koja će verovatno trajati za duži, a možda i za čitav period rata, ona je prinuđena da suprotstavlja protivniku brojno i tehnički slabije snage i sa njima da izvojuje pobjedu. To znači da je ona primorana da primenom drugih mera nadoknadi nedostatak u živoj sili i oružju za masovno uništavanje.

Teškoće povećavaju i privremena — delimična ili potpuna okupacija zemlje; nedostatak industrije, ili veoma smanjeni kapaciteti, koja bi neprekidno proizvodila ratnu opremu i materijal; nemogućnost redovnog snabdevanja armije iz pozadine; nedostatak čvrstih operacijskih oslonaca i pružanje stalne pomoći od strane saveznika. To sve nameće strategiji narodnog rata orijentaciju na samostalno vođenje rata.

Međutim, pored ovih nedostataka, strategija narodnog rata ima i prednosti i one joj obezbeđuju postizanje konačnog cilja. To su, pre svega: moralna prednost pravednog rata, a koja u proračunu odnosa snaga može često višestruko da poveća brojnu vrednost male armije i naroda; mogućnost sveopšte mobilizacije stanovništva; vođenje rata na svojoj teritoriji koja se, s obzirom na njeno poznavanje, može daleko bolje, no što je to u stanju napadača, iskoristiti za uspešnije vođenje rata; izbegavanje nametnutih sukoba u kojima se mogu pretrpeti teški gubici; stalna inicijativa u izboru načina, mesta, vremena i objekta dejstva; neprekidna ofanzivnost i dr. Sve te prednosti omogućavaju strategiji narodnog rata da parališe okupatora, pretvori ga više-manje u neodlučnu silu koja samo očekuje udarce i dovodi ga u situaciju da okupaciju zemlje svede na držanje utvrđenih gradova i garnizona.

*

Problemi strategije su mnogobrojni. Kada se kaže, da strategija, na osnovu cilja rata i zadataka koje dobija od politike, vojnički priprema zemlju za rat, organizuje i sprema armiju i na kraju rukovodi vojnim operacijama, onda se mora imati u vidu da tu ulaze svi poslovi i zadaci ne samo vojnog i ekonomskog karaktera već i političkog. Međutim, nemoguće je sve te probleme pretresti u jednom kraćem izlaganju, ali se zato može dati osvrt na neke najvažnije.

ODNOS POLITIKE I STRATEGIJE NARODNOG RATA

Davno je dokazano da su politika i strategija jedne zemlje tesno i čvrsto povezani; da strategija zavisi od politike i proizilazi iz njenih uslova; da politika postavlja zadatke strategiji i radi u njenom interesu, a ova opet u interesu politike. Međutim, nigde politika i strategija nisu tako čvrsto povezane, tako isprepletene i zavisne jedna od druge, i nigde politika nema većeg uticaja na strategiju, niti je ma koja strategija toliko zavisna od politike kao što je to strategija narodnog rata. One su toliko isprepletene zajedničkim interesima i povezane međusobnim uticajem postignutih uspeha i neuspeha, da se s pravom može reći da političko i vojno rukovođenje zemljom treba da predstavlja jedinstvenu celinu.

Što je najvažnije, u narodnom se ratu taj međusobni uticaj oseća ne samo u pripremnom periodu, već i u toku rata što se ne može tvrditi za mnoge ratove u prošlosti kada su politika i strategija pojedinih zemalja često išle u raskorak. Takva tesna povezanost proizilazi iz činjenice da uspeh narodnog rata zavisi, pre svega, od masovnog učešća narodnih masa u odbrani zemlje i njene podrške armiji što je opet rezultat unutrašnje politike i društvenog sistema koji vlada u dotičnoj zemlji. U prošlim rato-

vima koje su vodile pojedine agresivne zemlje ta zavisnost i povezanost između politike i strategije nije bila tako čvrsta, bez obzira na to što je politika postavljala zadatke strategiji i ova proizilazila iz nje. Kod tih zemalja postojala su i prisilna sredstva da se narod prinudi na rat a ne dobrovoljno učešće masa.

Od mirnodopske spoljne i unutrašnje politike, njene čvrstine i doslednosti, kao i uticaja na međunarodne odnose i unutrašnji život zemlje, zavise uslovi u kojima će se naći strategija, proizilaze zadaci koji će se pred nju postaviti i koji će imati manjeg ili većeg uticaja na vođenje rata.

I pored najmiroljubivije politike mala zemlja može biti prinuđena da prihvati rat da bi zaštitila svoje interese. Ocenu o koncepciji rata donosi političko i vojno rukovodstvo na osnovu procene odnosa snaga, ekonomskih mogućnosti, geografskih i drugih uslova, kao i političke situacije, kako spoljne tako i unutrašnje.

Vojno i političko rukovodstvo se na osnovu procene situacije opredeljuje za jednu određenu koncepciju rata. Da li će on biti samo narodni, odlučiće konkretna situacija. Ali, ako postoji mogućnost izvesnih kombinacija, naprimer da se u početku rat vodi kao frontovski sa postepenim prelaženjem na narodni, a zatim ponovo na frontovski koji će se završiti konačnim oslobodenjem zemlje, onda će takvo gledište naći odraza u svim strategiskim pripremama a prvenstveno u organizaciji i formaciji armije. Takva vojno-politička odluka određuje strategiji jasan cilj rata, a takođe i njegov karakter i formu. S obzirom na to, strategiji je jasno kakve sve mere treba da preduzme da bi ostvarila postavljeni cilj i šta treba da zahteva od politike na spoljnom i unutrašnjem planu da bi joj u slučaju izbijanja rata bio olakšan rad.

Politička odluka o vidu i karakteru rata važna je za strategiju i zbog toga što od karaktera rata i njegove političke opravdanosti, tj. od samog cilja rata, direktno zavisi i uspeh strategije narodnog rata. Agresivni ciljevi se ne mogu ostvariti narodnim ratom, niti se strategija

narodnog rata može primeniti u agresivnom ratu. Narodni ratovi pripadaju malim i ugroženim narodima a ne agresorima.

Miroljubiva spoljna politika jedne zemlje i dosledno sprovođenje principa poštovanja prava drugih nacija, kao i nemešanje u unutrašnje poslove drugih naroda, i neučestvovanje u raznim blokovima, unapred obezbeđuju toj zemlji simpatije i savezništvo čitavog slobodoljubivog čovečanstva. Takva politika pruža strategiji povoljnije uslove i smanjuje rizik da se ona nađe pred napadačem bez saveznika i njihove pomoći. Kad se govori o savezniku onda bi se moglo zaključiti da bi za strategiju bilo bolje ako bi politika već unapred raznim paktovima obezbedila savezništvo. Ali, ako se pogledaju današnji međunarodni odnosi i karakter postojećih paktova, odmah se vidi da bi svako vezivanje za njih dovelo zemlju na stranu jednog od postojećih vojnih blokova. Međutim, postoji nešto drugo što nudi velike garancije bezbednosti maloj vanblokovskoj zemlji, a to je činjenica da je odnos snaga u svetu takav da bi napad na malu neutralnu zemlju koja nije vezana nikakvim paktovima izazvao poremećaj snaga u svetu i doveo do širih sukoba. I još nešto, u slučaju takve agresije čitavo slobodoljubivo čovečanstvo bilo bi na njenoj strani.

Međutim, uspeh strategije narodnog rata ne zavisi samo od spoljne politike i karaktera eventualnog rata, već i od onih unutrašnjih političkih i ekonomskih faktora koji obećavaju narodu bolju i lepšu perspektivu za postizanje političkih prava i poboljšanje ekonomskih uslova života.

Unutrašnja politika zemlje, njen karakter, demokratskičnost, ekonomsko i socijalno poboljšanje života koje ona pruža narodnim masama su naravno od ogromnog značaja za strategiju. Od bitnog je značaja i to da li postoji političko i nacionalno jedinstvo, da li postoje opravdani razlozi masovnog učešća naroda u narodnom ratu. U vezi s tim politika može pod uticajem potreba strategije da preduzme mere za poboljšanje političkih prilika u zemlji — ako su one nepovoljne, a ako su povoljne, politika teži da ih učini još boljim.

Unutrašnji društveni poredak, njegova čvrstina i bliskost sa narodnim masama, zatim težnje masa za stvaranje novog ili čuvanje starog poretka, najviše utiču na mobilizaciju masa. Kakav će stav narod zauzeti i kako će se boriti, zavisi svakako od uslova njegovog života, nacionalnih i slobodarskih tradicija i dr. Tu su mogućna dva slučaja:

a) Narod već ima široku demokratsku slobodu, rešena su unutarnja, nacionalna i politička pitanja, a ekonomski i socijalni uslovi života su povoljni pa je svim svojim bićem zainteresovan za očuvanje svega toga.

b) Sve napred navedeno nije rešeno ili je rešeno delimično, pa se narod nada da će sve to postići borbom protiv stranih zavojevača i sopstvenih ugnjetača koji sprečavaju rešavanje takvih bitnih životnih pitanja, tj. postizanjem nacionalne slobode narod nastoji da reši i sva svoja ekonomska i socijalna pitanja i sa tom perspektivom kreće u rat.

Znači, unutrašnji društveni poredak (unutrašnja politika), predstavlja osnovu za vođenje rata. U njemu se izgrađuje čovek sa svojim proizvodnim sposobnostima i političkim shvatanjima; čovek spreman da brani svoju zemlju i njenu nezavisnost, kao i društveni poredak, i njegove političke tvorevine; čovek hrabar, inicijativan, sa visokim moralnim kvalitetima i spreman na sve žrtve; ili pak čovek koji od svih tih osobina poseduje samo neke ili ih uopšte nema.

Isto tako, od društvenog poretka i unutarne politike zemlje zavise i materijalna-ekonomska sredstva za rat. Ali nije sve u tome. Nije samo masovno učešće naroda važno za dobijanje rata. Moralno pitanje masa i same armije je svakako jedna od presudnih činjenica o kome strategija mora naročito da vodi računa. I u tom pogledu politički i ekonomski ciljevi i društveni poredak uslovljavaju visok moral armije i naroda. Treba vaspitati mase da je sloboda važnija od svega. To je neophodna mera koju treba sistematski sprovoditi još u mirno doba. Samo onaj narod koji voli i ceni svoju slobodu moći će da se odupre svakom

agresoru. Dok će nasuprot tome, narod kome je život važniji od svega drugog, pa makar to bio i život u ropstvu pun poniženja i bede, biti uvek pregažen ne samo od jačeg već vrlo često i od strane slabijeg ali agresivnijeg napadača. Tako isto je opasno ako se u narodu razvije ubeđenje da se samo ratnom tehnikom, utvrđenim linijama i novcem može pobediti.

Isprepletenost političkih i vojnih poteza, koji normalno zavise jedni od drugih, dolazi do naročitog izražaja u toku rata. Ne postoji vojni uspeh koji ne koristi politiku, niti politički potez ili uspeh koji ne koristi strategija. Ovo međusobno dopunjavanje ima odraza ne samo na armiju kao celinu, već takođe i na najniže jedinice. Svaki uspeh, makar i jedne manje jedinice pozitivno će delovati na podizanje morala stanovništva i mobilizaciju masa i obratno. Vrlo često će niz vojnih akcija i operacija imati čisto politički cilj — pridobijanje i mobilizaciju masa — ili će niz političkih mera biti sprovedene u čisto vojnom interesu.

Teško je utvrditi gde je granica između strategije i politike narodnog rata. Čak se može reći da nje skoro i nema i da neće biti pogrešno ako se politika i strategija narodnog rata posmatraju kao celina. Vojska je u narodnom ratu nosilac politike isto toliko koliko je i narod nosilac vojnih akcija i tereta rata.

MEĐUSOBNI ODNOSI TERITORIJE, ŽIVE SILE I VREMENA U STRATEGIJI NARODNOG RATA

Oduvek su u vođenju rata poseban odnos i značaj imala tri elementa: snaga, prostor i vreme i to kako pojedinačno, tako i sva tri zajedno. Njihov značaj i međusobni odnos i u narodnom ratu ustvari pretstavlja osnovu njegove strategije. Koji je od ova tri elementa najvažniji? Snage branioca u narodnom ratu su brojno i tehnički slabije od napadačevih pa će ovaj težiti da ih uništi. Ta težnja dolazi otuda, što je živa sila jedne zemlje, prepreka

osvajanju teritorije i ekonomske eksploatacije zemlje. Prema tome armija branioca onemogućava i nedozvoljava okupaciju zemlje, brani njenu slobodu i nezavisnost, a ako se ona izgubi, napadač će postići svoje ciljeve, tj. okupirati zemlju i nesmetano sprovoditi ekonomsku eksploataciju i, obratno, dok postoji živa sila neprijatelj neće uspjeti da ostvari svoje ciljeve. Prema tome nameće se zaključak da je živa sila jedan od najvažnijih elemenata u svakom a posebno u narodnom ratu. Međutim, njen odnos prema zemljištu ne može biti isti kao i u drugim formama ratova. U poziciskom ratu je, takođe, važna živa sila pred koju se postavlja zadatak: čuvanje i odbrana teritorije. Postavljanje takvog zadatka je omogućeno približno istim odnosom snaga branioca i napadača, međutim, u narodnom ratu su snage branioca daleko slabije pa svako čvrsto vezivanje žive sile za odbranu teritorije kako se to čini u poziciskom ratu, neminovno bi dovelo do njenog uništenja.

Ako se čuvanje žive sile u narodnom ratu postavlja kao najvažnije, onda se to može postići samo privremenim ustupcima na jednoj strani da bi se istovremeno postigao uspeh na drugoj. Kad to bude neophodno protivniku će se ustupiti zemljište da bi se sačuvala živa sila i naneli gubici neprijatelju. Znači strategija narodnog rata ne može istovremeno sačuvati teritoriju i oružane snage i brzo završiti rat. Jedno se, ipak, mora žrtvovati za račun drugog.

Elastičan odnos snaga naše Narodnooslobodilačke vojske prema teritoriji dovodio je okupatora u vrlo nezgodan položaj. Nalazio se u našoj zemlji, ali nije bio njen potpuni gospodar. Zauzimao je pojedine teritorije, ali one nikad nisu bile potpuno njegove. Njegovo je bilo samo ono gde se momentano nalazio i branio snagom svoga oružja. Štaviše, ni ono što je držao nije mogao nesmetano da eksploatiše, jer su ove teritorije bile neprestano izložene jačim ili slabijim udarcima naših snaga. I još nešto, svaka izgubljena teritorija značila je dobitak nove.

Privremeno ustupanje teritorije i delimična ili potpuna okupacija zemlje, a naročito okupacija većih indu-

striskih i administrativnih centara, još ne znači i kapitulaciju. Ako bi protivnik u sukobu uništio snage branioca, posle toga bi svakako bez teškoća totalno okupirao zemlju i otpočeo eksploataciju njenih bogatstava. Ustupajući teritoriju da bi sačuvala sopstvenu živu silu, strategija narodnog rata je u stanju da sa njom spreči okupatoru potpunu kontrolu i eksploataciju zemlje ili, pak, da je svede na minimum. Na taj način ona sprečava protivniku postizanje cilja rata i vrednost okupirane teritorije svodi na minimum. Protivniku u takvoj situaciji ne preostaje ništa drugo nego da produži rat koji traje dugo a ne daje one rezultate koje agresor očekuje.

U izvesnim slučajevima teritorija branioca možda i nije toliko važna s ekonomske tačke gledišta koliko zbog podesnog položaja za osvajanje drugih ekonomski bogatih zemalja. U tom slučaju je za napadača neobično važno neometano korišćenje komunikacija. Međutim, ako branilac ima oružane snage, on će svakako sprečiti protivniku postizanje toga cilja, i pored toga što mu je teritorija okupirana. Stalnim napadima na komunikacije, rušenjem objekata i uništavanjem transportnih sredstava, uništavanjem i sprečavanjem dotura materijala, protivnik se može dovesti u bezizlaznu situaciju i lišiti prednosti posedovanja teritorije.

Prema tome, čuvanje sopstvene oružane sile je ne samo garantija da protivnik i pored okupacije neće postići ratni cilj, nego će kroz jedan duži period biti postepenim uništavanjem toliko iscrpen da će na kraju priznati da je pobeđen.

Iako strategija narodnog rata u izvesnim slučajevima dozvoljava mogućnost privremene okupacije cele zemlje da bi se sačuvala živa sila, ipak i za snage branioca teritorija ima veliku važnost i ulogu. Oružane snage moraju da žive, bore se, kao i da se kreću na nekom delu zemlje. Prema tome braniocu su potrebne baze odakle će se snabdevati i gde će se obavljati niz neophodnih poslova. Okupacija i potreba za teritorijom od strane branioca, stalno se sukobljavaju. Ustvari, iako je zemlja okupirana, deli-

mično ili cela, to ne znači da protivnik ima apsolutnu vlast i da je prisutan na svakom kvadratnom metru te zemlje. U narodnom ratu zapravo ne postoji klasična okupacija teritorije. I okupator i branilac su, takoreći, u istom položaju, jer oba, zahvaljujući samo svojim oružanim snagama, toliko dugo poseduju jedan deo teritorije koliko se na njoj nalaze njihove snage.

Znači, u narodnom ratu ne postoji totalno okupirana i kontrolisana teritorija, već, bolje rečeno, postoji ničija zemlja gde su i okupator i branilac u približno jednakom položaju.

Na taj način u narodnom ratu u isto vreme i u raznim delovima zemlje postoje slobodne teritorije. One to nisu možda u strategiskom obimu, mada mogu postojati i takve, već teritorije stvorene od taktičkih i operativnih jedinica, ali koje mogu za razvoj rata biti od strategiskog značaja isto kao što pojedine manje operacije mogu imati strategijski značaj i odigrati prelomnu ulogu u ratu. Postepenim proširivanjem manjih teritorija ili njihovim spajanjem može se dobiti slobodna teritorija strategiskih razmera.

U isto vreme i okupator ima svoje „slobodne“ teritorije koje kontroliše svojim snagama, ali ni to nisu slobodne teritorije u punom smislu reči. Protivnik je na njima, zbog dejstva manjih ili većih snaga narodne armije, daleko nesigurniji nego branilac na svojim oslobođenim i uređenim teritorijama.

Odnos prema slobodnim teritorijama i upornost kojom se one brane u slučaju protivničkih povremenih ofanzivnih operacija protiv većeg broja manjih, ili jedne veće slobodne teritorije, proizilazi iz opšteg odnosa strategije prema teritoriji. Njih treba braniti ali ne u vidu krutih frontalnih odbranbenih borbi već kroz razna ofanzivna dejstva na frontu, bokovima i u pozadini protivnika. Svim će biti normalna pojava u narodnom ratu da se pojedine slobodne teritorije pod pritiskom protivnika i napuštaju, ali se zato u isto vreme moraju stvarati nove na drugim područjima.

Na slobodnim teritorijama su smešteni organi vlasti, bolnice, aerodromi, škole i kursevi. Na njima se odmaraju ili obučavaju jedinice, organizuje proizvodnja i popravka oružja i opreme, mobilisu se narodne mase, snabdeva armija hranom i preuzima niz drugih mera. Postepenim osvajanjem i spajanjem ovih teritorija postiže se i postepeno oslobođenje zemlje. No, i u toku stvaranja i proširivanja tih teritorija nikad ne treba gubiti iz vida princip njihovog držanja i odbrane, ako protivnik preduzme ofanzive većih razmera.

Kad se govori o odnosu strategije narodnog rata prema teritoriji, onda treba razmotriti sledeće: kakav značaj za vođenje narodnog rata ima geografski položaj i reljef dotičnog zemljišta, njegovu ispresecanost, pokrivenost, naseljenost i niz drugih osobina koje u manjoj ili većoj meri imaju uticaja na vođenje narodnog rata.

Neosporno je da svako zemljište omogućuje vođenje narodnog rata, a ne samo pošumljeno i planinsko. Iskustvo iz Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije to najbolje potvrđuje. Planinsko ili teško prolazno zemljište može da olakša vođenje rata u izvesnoj meri. Međutim, ako je neprijatelj tehnički bolje opremljen za ratovanje na takvom zemljištu, onda ono može da bude i kočnica za jedinice narodne armije. Rat se, takođe, može voditi i u ravnici, pa čak i gradovima. Manje jedinice mogu uspešno da vode borbe protiv agresora i na ravnom i na gusto naseljenom zemljištu, koristeći pritom sve prednosti toga zemljišta i podešavajući način svoga dejstva njegovim specifičnim uslovima. Ilegalne diverzantske grupe mogu efikasno da dejstvuju, naprimer, u naseljenim mestima, i da svojim radom postignu velike materijalne i psihološke rezultate.

Narodni rat se može voditi tamo gde je neprijatelj, jer je on cilj njegovih dejstava. Šta će narodne jedinice da urade u visokim i nepristupačnim planinama ako tamo nema ni stanovništva, ni protivnika?

Teritoriju jedne zemlje treba posmatrati onakvu kakva ona ustvari jeste i koristiti njene osobenosti, a zahte-

ve koje ona nameće pred strategiju narodnog rata usvojiti i na osnovu njih planirati niz mera u pogledu organizacije i formacije armije i načina vođenja rata. Kako će se koristiti zemljište, gde i sa kakvim bi ciljevima trebalo stvarati slobodne teritorije — to su pitanja koja se još u mirno doba mogu detaljno razmotriti i na osnovu toga pripremiti niz planova sa raznim varijantama.

Vreme ima izvanrednu ulogu u kombinaciji zemljišta i žive sile. Ustupanje teritorije je ustvari privremena mera radi čuvanja žive sile, ali se tu žrtvuje i vreme, jer se ono pojavljuje kao činilac koji nameće produženje rata. Stalna težnja da se izbegne rešavajući sudar, u kome bi protivnik blagodareći svojoj nadmoćnosti verovatno postigao pobedu, zahteva vreme. Otuda je neminovna orijentacija strategije za duži rat u kome bi se postiglo ono što se ne bi moglo postići u jednom kratkom periodu. Njegove snage u toku jednog dana trpe male gubitke, ali je bilans u toku jedne godine porazan. Vreme ide u prilog strategije narodnog rata.

Međutim, sasvim je obrnut odnos vremena potrebnog strategiji i vremena neophodnog za postizanje nekog taktičkog ili operativnog cilja. Dok strategija zahteva dug rat, dotle se bojevi i operacije vode za vrlo kratko vreme. Zapravo, one traju toliko dugo koliko obezbeđuju snagama narodne armije nadmoćnost i izbegavanje nepotrebnih gubitaka.

I vreme i prostor se nalaze na strani branioca i omogućuju mu da njihovim veštim korišćenjem izbegne poraz i odnese pobedu. Stalnim izbegavanjem odlučujućeg sudara, veštim korišćenjem zemljišta i vremena, stvaralačkom primenom žilave taktike i njenih principa i vođenjem stalnih ofanzivnih operacija, strategija, ustupcima u zemljištu i vremenski dužem trajanju rata, čuva živu silu nanoseći istovremeno poraz protivniku, i na kraju dobija rat.

STRATEGIJA IZNURAVANJA I POSTEPENOG
UNIŠTAVANJA

Preduzimajući napad na jednu slabiju zemlju agresor nastoji da primeni strategiju uništavanja i brzog završetka rata. Takvu strategiju primenila je, naprimer, Nemačka u Drugom svetskom ratu i mora se priznati da je ona u početku doživela pun uspeh zahvaljujući ne samo radu pete kolone i izdajstvu, nego i zato što njene žrtve nisu protiv takve strategije primenile svoj način vođenja rata koji bi napadaču onemogućio sprovođenje njegove strategije. Mnogi teoretičari i danas smatraju da je u eventualnom budućem ratu mogućna samo jedna strategija: ili uništavanje ili iznuravanje. Neosporno je da u ratu može doći do izražaja samo jedna strategija, ali koja? Da li strategija uništavanja koju će svaki agresor nastojati da nametne braniocu ili strategija iznuravanja kojoj treba da pribegne branilac.

Odmah u početku rata dolazi do izražaja obostrana težnja da se nametne sopstvena strategija. Ali, ako branilac manevrom izbegne rešavajuće sudare koje želi agresor, a bude udario samo tada i samo onda gde to bude njemu odgovaralo vrlo brzo će prinuditi agresora da se odrekne strategije munjevitog rešenja. U tom pogledu branilac je u daleko povoljnijem položaju, jer do primene strategije uništavanja može doći samo onda ako branilac to dozvoli.

Strategija iznuravanja došla je do punog izražaja u Prvom svetskom ratu, a nastala je prvenstveno kao posledica ujednačenih snaga oba protivnika. Ona je obostrano vođena na političkom, ekonomskom i vojnom frontu, sa ciljem da dovede do poraza protivničku stranu. I stvarno je ova strategija mnogo doprinela pobedi zapadnih saveznika. Ali, strategija iznuravanja u narodnom ratu bitno će se razlikovati od one kakva je bila u Prvom svetskom ratu. Pre svega, ona je tamo nastala kao rezultat odnosa snaga a primenjivana je u uslovima stabilizovanog fronta i sigurne pozadine; bila je više usmerena na materijalno-ekonomsko i političko iznuravanje protivnika.

Tada se govorilo — mada to nije bio jedini uzrok nemačkog poraza — da će pobjedu odneti ona strana koja u posljednjem trenutku bude imala jedan hleb više. U narodnom ratu stvar stoji drukčije i u njemu strategiju iznuranja nameće slabiji i to izrazito pokretnim ratom, u kome teritorija ne igra bitnu ulogu, već je težište na iscrpljivanju protivnika i nanošenju sistematskih gubitaka.

Ova strategija narodnog rata, tj. iscrpljivanje protivnika, kad uslovi budu sazreli, dobiće nov kvalitet, naime ona će postati i strategija uništenja. Međutim, ona će se umnogome razlikovati od klasične strategije uništavanja. Dok njome agresor teži da u jednom kraćem periodu i rešavajućim sukobom uništi sve snage branioca, dotle se u narodnom ratu teži da on dugo traje i da se nizom manjih sukoba prvo iscrpe protivnik, da bi se potom pristupilo njegovom uništenju, ukoliko on ranije ne kapitulira, odnosno prestane sa okupacijom ma iz kojih drugih razloga.

Strategija iznuranja na političkom polju sastojala bi se u stalnoj političkoj borbi protiv okupatora na međunarodnom polju i u zemlji. Unutarnja politika, usmerena na razbijanje političkog jedinstva okupatorskih snaga i slabljenja njihovog morala, dovodi okupatora u vrlo težak položaj. Puštanje ili zamena zarobljenih vojnika i čovečan odnos prema njima mogu ogromno da doprinesu političkom porazu protivnika. Pored toga, stalna politička borba i objašnjavanje narodu suštine svih svojih poteza, raskrinkavanje okupatorovih laži, prevara, ideologije itd, dovode do potpune izolacije protivnika od narodnih masa, do njegove usamljenosti i pada morala kod njegovih trupa.

Na ekonomskom polju, gde je strategija iznuranja usmerena na potpuno sprečavanje protivniku ekonomske eksploatacije okupirane teritorije ili na njeno nesmetano korišćenje kao polazne baze za napad na susedne zemlje, takođe dovodi do željenih rezultata. Pored toga ako se parališe transport i saobraćaj, protivnik postaje izolovan i nepokretan. Sprečavanjem ekonomske eksploatacije one-

mogućava se protivniku postizanje cilja rata. Zato je on prinuđen da stalno dovlači nova pojačanja. Na taj način, ne samo da gubi jedinice već se ekonomski i finansiski iscrpljuje.

Svakodnevnim sistematskim uništavanjem žive sile i materijalnih sredstava, kao i sprečavanjem eksploatacije, postižu se veliki efekti samo ako se sve ovo odvija u jednom dužem periodu. Ali, i tu postoji izvesna razlika između strategije, taktike i operatike. Strategiju postepenog uništavanja sprovode prvenstveno taktičke jedinice, jer je težište dejstva narodne armije na taktici.

Potreba da zaštiti komunikacije, pojedine političke, ekonomske i industrijske centre, naseljena mesta ili druge objekte, primorava protivnika da rastura snage na širokom prostranstvu. To omogućava braniocu da na odabranom mestu i u određeno vreme postigne neophodnu relativnu nadmoćnost i da tako počesno i postepeno ostvaruje potpuno uništavanje. Naravno da je efekat uništavanja utoliko veći ukoliko se unište čitave posade ili jedinice, a njihova oprema zapleni. Što se tiče gubitaka žive sile i materijala rezultati su donekle isti bez obzira da li je okupator izgubio u jednom danu 20.000 vojnika ili je toliko izgubio u toku jednog meseca.

Ovakvim stalnim i sistematskim iznuravanjem i uništavanjem na vojnom, ekonomskom i političkom polju dolazi se do toga da se okupator povlači i grupiše u sve veće garnizone. U tom slučaju umesto da i dalje ostane okupator čitave zemlje, on dolazi u situaciju da brani okupaciju od narodne armije.

Na taj način strategija iznuravanja i postepenog, počesnog uništavanja agresora dolazi i kao antiteza strategiji uništavanja kojoj u početku rata agresor teži. Ona postaje superiornija od strategije protivnika, jer ga primorava da se bori onako kako to njemu ne odgovara. Agresor na kraju velikim gubicima u ljudima, materijalu i finansiskim sredstvima doživljava potpun krah kakav je, naprimer, Nemačka doživela u Jugoslaviji a Francuska u Indokini.

OSNOVNE KARAKTERISTIKE TAKTIKE I OPERATIKE NARODNOG RATA

Taktika i operatika narodnog rata, mogu ostvariti postavljene zadatke samo onda, ako su njihovi principi u skladu sa principima i zahtevima strategije narodnog rata. Svaki raskorak između ove tri grane ratne veštine neminovno će značiti neuspeh narodnog rata kao celine.

Mada je težište narodnog rata na taktici i taktičkim jedinicama, ipak se ne može zanemariti njegova operatika, jer je ona spona između taktike i strategije. U mnogim partizanskim ratovima u prošlosti, a posebno u Jugoslaviji i Kini, došle su do izražaja sve tri grane ratne veštine, tj. ovi ratovi su pokazali da i u partizanskom ratu postoji operatika, iako je neke armije uopšte ne priznaju. Međutim, praksa je potvrdila da je operativna veština, tj. rukovođenje većim operativnim jedinicama i telima, čvrsto zauzela mesto u ratu i da se sa njom može računati.

Tim pre se može očekivati da će u budućem narodnom ratu, koji će svakako biti masovniji od prošlih narodno-oslobodilačkih partizanskih ratova, biti daleko više krupnijih operacija sa većim i moderno opremljenim jedinicama, da će prema tome doći do još većeg značaja operativno rukovođenje.

Drugo je pitanje da li će taktički ili operativni kriterijum biti isti za bojeve i operacije narodnog, s jedne, i bojeve i operacije drugih ratova, s druge strane. Ne bi se pogrešilo ako bi se reklo da se ne može govoriti o nekoj

jednakosti niti šablonskom usvajanju ovih pojmova. Za svaku zemlju će taj kriterijum biti različit i zavisiće, pre svega, od doktrine rata i usvojene podele, veličine armije, njene organizacijske strukture i uticaja pojedinih faktora na opšti razvoj i vođenje narodnog rata.

Iako se, naprimer, u mnogim zemljama divizija u Drugom svetskom ratu smatrala najvišom taktičkom jedinicom, ona se u budućem narodnom ratu može, eventualno, smatrati i operativnom jedinicom. Štaviše, i brigada, a pogotovu grupa brigada ili odreda, može izvršavati operativne zadatke. Te jedinice i njihovo dejstvo će pogotovu biti operativnog karaktera ako između divizija i vrhovne komande nema viših formacijskih jedinica. Ako se tome još doda širina prostora na kojoj će one dejstvovati, onda je sasvim jasno da će takve jedinice moći da primaju i izvršavaju niz operativnih zadataka.

U celini uzeto, budući narodni rat ne treba posmatrati kao rat malih grupa koje se iznenadno pojavljuju, pa zatim iščekavaju da bi se posle toga danima skrivale po šumama ili drugim pogodnim mestima. Takvo shvatanje i gledanje postojalo je u prošlosti o partizanskom ratu, pa se i do danas zadržalo kod mnogih stranih vojnih teoretičara, ali ono nije pravilno i ne odgovara karakteru i širokim mogućnostima tog rata. Naprotiv, budući narodni rat vođen od strane savremene narodne armije treba posmatrati kao rat koji se vodi ne samo malim diverzantskim grupama već i najkrupnijim jedinicama koje dejstvuju samostalno ili udruženo. Obimnost bojeva i operacije ne podleže nikakvim šablonima niti ograničenjima. To je vrsta rata koja se vodi pukovima, korpusima, divizijama i armijama na osnovu određenih principa koji, u manjoj ili većoj meri, važe kako za manje taktičke tako i za veće operativne jedinice.

Budući narodni rat neće se voditi samo kroz jedan vid borbenih dejstava, naprimer, napad. Takvo shvatanje narodnog rata bi apsolutno bilo jednostrano. Budući narodni rat će još više nego partizanski ratovi u prošlosti (kakav je, naprimer, bio u Jugoslaviji) obuhvatiti sve vi-

dove borbenih dejstava i vodiće se u svim vremenskih periodima.

Pitanje je samo koji će vid dejstava dominirati i kakva će se taktika primeniti u svim tim dejstvima. Odbrana će igrati isto tako važnu ulogu kao i napad. Naročito pri napadu na pojedine garnizone, snage koje štite taj napad od intervencije protivnika iz susednih uporišta mora će često da vode vrlo upornu odbranu.

Narodni rat treba posmatrati na osnovu iskustva iz prošlosti, karaktera budućeg rata, zahteva koje on postavlja i uslova koji omogućuju da se narodna armija blagovremeno naoruža i opremi. Njega treba posmatrati kao rat u kome će učestvovati ne samo svi rodovi vojske kopnenih snaga već, prema konkretnim uslovima i mogućnostima, i ostali vidovi, tj. avijacija i mornarica. Samo na taj način, odnosno učesćem u ratu svih ili zavisno od situacije pojedinih vidova i rodova vojske, narodni rat može u pravom smislu reći da bude savremen narodni rat. Naravno da će u njemu doći do izmene uloge i značaja pojedinih vidova i rodova vojske, ali bi bilo pogrešno sasvim ih odbaciti a vođenje rata prepustiti samo pešadiskim jedinicama.

Buduća narodna armija treba da bude armija snabdevena savremenim oružjem koje će po svom kvalitetu i efikasnosti odgovarati potrebama narodnog rata, a nedostatak atomskog oružja, raketa i sl. nadoknadiće efikasnijom upotrebom raspoložive tehnike i primenom odgovarajuće taktike.

Taktika narodne armije zavisice ne samo od njenog naoružanja, već i od protivnikovog, a pogotovu ako protivnik poseduje atomsko oružje. Nije sasvim jasno u kojoj meri će doći do tog uticaja i u kom pravcu će se on odraziti, ali je moguće da taktika i operatika narodnog rata mogu da izbegnu ubitačnom dejstvu atomskog oružja i liše agresora željenog uspeha. Najnovije oružje neosporno će uticati na razvoj taktike narodnog rata. Ali, to se ipak neće katastrofalno odraziti na uspehe narodne armije, jer njena snaga leži u elastičnosti, manevru i sposobnosti prilagođavanja novim uslovima i oružjima, koja bi se poja-

vila na bojnopolju. Zbog toga taktiku i operativnu veštinu narodne armije treba posmatrati kao savremenu a ne zaostalu i zastarelu. Savremenu svakako zbog toga što će nju primenjivati savremena armija sa svojom savremenom organizacijom i modernim naoružanjem i što će taktika i operativna veština narodne armije biti odraz savremenih uslova i shvatanja u kojima će ta armija dejstvovati. Što je najvažnije, one neće biti nepromenljive i ustaljene u toku čitavog perioda rata, nego će se prema konkretnim uslovima i situaciji razvijati i usavršavati. U toku čitavog rata one će bazirati na određenim i jasnim principima koje u raznim momentima treba različito shvatiti i primenjivati. Tih principa i elemenata taktike i operatike narodnog rata ima više. Međutim, u ovoj knjizi osvrnućemo se samo na one koji su najkarakterističniji.

PASIVNOST ZNAČI PORAZ

Jedan od osnovnih principa narodnog rata koji ima naročit značaj ne samo za njegovo vođenje u celini, već i za operatiku i taktiku posebno, svakako je ofanzivnost i neprekidno držanje inicijative.

Ta dva elementa su nerazdvojiva kroz čitav period rata i zahtevaju da budu primenjivani na svim poljima ratnog sukoba: vojničkom, političkom i ekonomskom.

Ofanzivnost i inicijativa, pre svega, znače neprekidnost akcije i nametanje protivniku svoje volje. To naravno narodnoj armiji pruža ogromne prednosti. Ofanzivni način dejstva postepeno pretvara agresivnog okupatora u bespomoćnog džina koji stalno zamahuje ali uvek udara u prazno. Pored toga on zadobija stalno udarce koji ga dovode do malaksalosti, iscrpenosti i postepene pasivnosti koja se svodi na odbranu gradova i garnizona.

Ofanzivnost nije važna samo zbog toga što ona omogućuje izbor objekta, mesta i vremena dejstva i što stavlja

protivnika u tešku neizvesnost, već najviše zbog toga što je ona svakodnevni izvor moralnog nadahnuća jedinica i naroda. Princip stalnog postizanja uspeha, pa makar bili i mali, i upoznavanje jedinica s njima, pretstavlja neophodan element za podizanje borbenog i ofanzivnog duha.

Pa i onda, kada agresor planira i preduzima ofanzivne operacije protivu pojedinih jedinica narodne armije ili slobodne teritorije (a takve će ofanzive protivnik verovatno preduzimati nebrojeno puta kao što je bio slučaj u NOR-u Jugoslavije), narodna armija ni u kom slučaju ne sme da odgovori pasivnim i defanzivnim merama. Jedini odgovor na ofanzivu preduzetu od strane okupatora je brzo izvlačenje ispred glavnih snaga protivnika i sopstvena protivofanziva usmerena protiv njegovih slabijih snaga, s ciljem da mu razbije ofanzivu i iz nje izađe kao pobednik. Okupator je u toku Narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji, sa daleko nadmoćnijim snagama preduzimao sedam velikih i bezbroj manjih ofanziva, ali je u svima pretrpeo potpun krah zahvaljujući veštom izbegavanju neprijateljskih udara, preduzimanju protivofanziva Oslobođilačke armije Jugoslavije koje su bile usmerene na slabe tačke neprijateljskog rasporeda i njegove pozadine.

Ofanzivnost na vojnom polju istovremeno zahteva preduzimanje ofanzivnih mera i na političkom i ekonomskom polju. Korišćenje vojnih uspeha za političko vaspitanje i podizanje moralnog duha sopstvenog naroda, kao i razaranje morala i razbijanje političkog jedinstva protivničkih snaga, pretstavljaju neophodnu meru upotpunjavanja ofanzivnog dejstva. U kom obimu će biti izvođena ofanzivna dejstva zavisi od konkretne situacije i mogućnosti dejstva po raznim objektima protivnika.

Isto tako stalno sprečavanje protivniku eksploatacije i odvlačenja ekonomskih bogatstava sa okupiranog dela zemlje pretstavlja formu ekonomske ofanzive i ekonomskog iznuravanja protivnika.

POSTIZAVANJE RELATIVNE NADMOĆNOSTI

Dok je opšti odnos snaga u strategiskim razmerama i to kako žive sile tako i naoružanja na strani agresora, dotle je relativni, u taktičkim i operativnim razmerama, vrlo promenljiv, a kakav će biti zavisi od sposobnosti branioca ili agresora. Većim delom zavisi i od toga ko u datom trenutku preduzima boj ili operaciju; drugim rečima, ko ima inicijativu. Svi dosadanji partizanski ratovi, a to će neminovno biti i u budućem narodnom ratu, odlikovali su se baš time da su bili neprekidno ofanzivni i da je inicijativa uvek bila njihovo oruđe. Jedinice narodne armije biraju objekt dejstva, određuju vreme napada i, prema jačini snaga agresora i utvrđenosti objekta, određuju obim i jačinu snaga koje će napadati. Već sama ta činjenica pruža narodnom ratu mogućnost, da uvek u taktičkim ili operativnim razmerama postigne nadmoćnost. Protivnik je normalno rasturen na širokom prostranstvu, te izbor objekata dejstva i grupisanja nadmoćnijih snaga na njima ne pretstavlja veliku teškoću za narodnu armiju. Prema tome, prednost taktike i operatike narodnog rata nad taktikom i operatikom protivnika, omogućuje braniocu da u nizu bojeva i operacija — sistematski vođenih u jednom dugom periodu, ali kratkih po trajanju — nanosi okupatoru ogromne gubitke, dok ga na kraju ne dovede do poraza.

Koji će se objekt izabrati za dejstvo zavisiće od niza momenata. Ponekad će to biti ekonomski, a drugi put politički interes, ili potreba da se izvrši mobilizacija masa; nekad opet treba prekinuti komunikativne veze ili doći do oružja i naneti protivniku gubitke. Razlozi znači mogu biti različiti: politički, ekonomski, vojnički ili sva tri zajedno. Ali, bez obzira na razlog, izabrani objekt treba da bude takav da se raspoloživim oružjem i odgovarajućom taktikom može savladati sa minimumom žrtava i za što kraće vreme.

Načelno treba birati slabije grupe i slabija mesta u rasporedu protivnika i jedno po jedno uništavati. Taj isti princip važi i onda kada okupator u početku ili u toku rata

preduzima ofanzivne operacije. Kad je reč o slabim mestima i tačkama protivnika, onda se uvek mora imati u vidu da je to relativan pojam i da on zavisi od jačine sopstvenih snaga i sredstava koje se u datom trenutku mogu upotrebiti. Bitno je pri izboru objekta dejstva da se praćenjem situacije utvrdi da li je, s obzirom na odnos snaga, utvrđenost položaja, karakter zemljišta i stanje vremena, moguće objekt potpuno uništiti ili ne.

Zapravo suštinu izrazito manevarske taktike i operativne narodnog rata pretstavlja pravilan izbor objekata i dobro grupisanje nadmoćnijih snaga i sredstava prema njemu. I ne samo to. Kad se radi o napadu na pojedine objekte ili garnizone izbor pravca glavnog udara i grupisanja snaga i sredstava na njemu još više obezbeđuje neophodnu primenu principa relativne nadmoćnosti. U narodnom ratu je u prvom redu važan izbor objekta dejstva, a zatim grupisanje nadmoćnijih snaga i sredstava radi postizanja relativne nadmoćnosti. Posle toga će, u okviru opšteg napada, na izabrani objekat doći do izbora glavnog udara na kome još više dolazi do grupisanja snaga i postizanja veće nadmoćnosti. Na taj način je u izvesnoj meri garantovan uspeh poduhvata u celini i obezbeđeno brzo izvršavanje zadataka, što je neophodno u narodnom ratu.

Narodna armija može postići nadmoćnost na nekoliko načina. Pre svega brojna nadmoćnost u ljudstvu i naoružanju a pogotovu u ljudstvu, jedan je od osnovnih načina postizanja nadmoćnosti. Njegova primena u svim uslovima obezbeđuje brže izvršenje zadatka, smanjuje nepotreban rizik koji može da nastupi usled dolaska protivničkih pojačanja iz susednih garnizona i olakšava uništenje ili zarobljavanje napadnutog protivnika.

Međutim, nije uvek nužno da se nadmoćnost ovako ispolji. Ona može doći do izražaja i u moralnim i borbenim kvalitetima boraca. Istina moral je teško izmeriti i brojno uporediti sa snagama protivnika, ali ga svaki komandant uvek može osetiti. Nekad će jedinica visokih moralnih i borbenih kvaliteta, iako brojno slabija od protivnika, lakše

uspjeti da ga likvidira, nego druga jedinica koja je jača po broju ali slabija u borbenom i moralnom pogledu.

Relativna nadmoćnost na pravcu glavnog udara postiže se i time što se tu postavlja jedinica najjačih moralnih i borbenih kvaliteta.

Korišćenje i primena raznih vrsta lukavstva i iznenađenja isto tako može pružiti prednosti koje mogu biti ravne brojnoj nadmoćnosti. Takođe napad noću, ubacivanje, vešto korišćenje zemljišta, kao i niz drugih postupaka, mogu na jedan poseban način da pruže braniocu određenu nadmoćnost. Međutim, pitanje nadmoćnosti na izabranom mestu dejstva i u odlučujućem vremenu tesno je povezano sa koncentracijom i decentralizacijom snaga, zbog upotrebe atomskog oružja, o čemu će se govoriti kasnije. Mada primena atomskog oružja ima uticaja na ostvarenje brojne nadmoćnosti, ipak se može reći da će taktička i operativna nadmoćnost narodne armije dolaziti do izražaja. Za to postoji nekoliko razloga.

Pre svega, nuklearno oružje dejstvuje površinski i nanosi gubitke koji su utoliko veći ukoliko su snage koncentrisanije i manje ukopane što u isto vreme zahteva niz mera bezbednosti i sigurnosti i za sopstvene trupe. Znači, agresor može upotrebiti to oružje protivu narodne armije, samo ako se nalazi na takvom udaljenju koje obezbeđuje sigurnost njegovih trupa. A to će biti uvek kada preduzima ofanzivne operacije. U tom slučaju bi on bio u nadmoćnosti.

Međutim, stvari stoje sasvim drugačije ako snage narodne armije imaju inicijativu. Birajući objekte za napad u kojima se nalaze okupatorske snage i lišavajući protivnika tesnim kontaktom mogućnosti upotrebe atomskog oružja, snage narodne armije mogu nesmetano od dejstva ovog oružja da napadaju i, što je najvažnije, u tom slučaju mogu da ostvare relativnu nadmoćnost na izabranoj tački. Imajući inicijativu u izboru objekta, snage narodne armije sprovode iznenadnu i brzu koncentraciju sa jednog širokog prostora prema objektu dejstva, a zatim odmah preduzimaju napad svim snagama. Na taj način, jedinice

dolaze u neposredan dodir, mešaju se sa snagama protivnika i on gubi preimućstvo i pored toga što poseduje atomsko oružje, jer ga ne može upotrebiti a da i sam ne pretrpi ozbiljne gubitke. Pri ostvarenju nadmoćnosti u ovim uslovima treba imati u vidu sledeće momente: tajnost u pogledu preduzimanja sledećeg boja ili operacije, brzinu i tajnost u pogledu koncentracije snaga i iznenadnog napada i što tešnji dodir sa protivnikom u toku napada ili odbrane.

Po završenom dejstvu i uništenju protivničkih snaga neophodno je brzo izvršiti dekoncentraciju i povlačenje u manjim grupama i to svim mogućim pravcima, jer protivnik može upotrebiti atomsko oružje sa nekog drugog pravca. I u toku ofanziva, kada agresor primenjuje atomsko oružje, takođe treba težiti da se dođe u tesan dodir sa njegovim snagama ili se tako rasturiti da se protivniku ne pružaju rentabilni ciljevi.

Činjenica da atomsko oružje protivnika ne može sprečiti grupisanje i postizanje relativne taktičke ili operative nadmoćnosti od velikog je značaja za narodni rat. Ona govori još i to da će mnogi principi i načini njihove upotrebe u eventualnom budućem narodnom ratu naći primenu i u vođenju atomskog — manevarskog rata u kome oba protivnika raspolažu i koriste oružja za masovno uništenje.

Međutim situacija će biti jako nepovoljna za agresora ako i snage branioca od svojih saveznika dobiju atomsko oružje. Mogućnost upotrebe ovog oružja od strane narodne armije prinudiće i protivnika na rasturanje snaga. Na taj način će jedinicama narodne armije biti prilično olakšano dejstvo, jer ni agresor neće smeti da izvodi onakvo grupisanje, kakvo bi mogao kad mu ne bi pretila opasnost od atomskog oružja. Ali, s druge strane, biće i otežano, jer će protivnik rasturajući svoje snage smanjivati manevarski prostor jedinica narodne armije, a kada se nalazi u gradovima on će biti zaštićen prisustvom stanovništva — ukoliko nije blagovremeno izbeglo — jer branilac neće primeniti atomsko oružje, pošto bi u tom slučaju pored okupatora neminovno stradalo i stanovništvo.

KONCENTRACIJA I DEKONCENTRACIJA SNAGA

Radi lakše kontrole veće teritorije, snabdevanja i izbegavanja nepotrebnog grupisanja snaga, a pogotovu izbegavanja nepotrebnih gubitaka u slučaju upotrebe atomskih oružja, jedinice narodne armije će biti prinuđene da do krajnjih granica primenjuju princip koncentracije i dekoncentracije snaga.

U prošlim ratovima taj princip i njegovo dosledno primenjivanje umnogome je olakšao borbena dejstva partizanskih jedinica. Njegova primena se neminovno nameće i u narodnom ratu, a pogotovu ako u njemu dođe do upotrebe atomskih oružja od strane protivnika. Rasturiti snage odmah posle izvršenog zadatka na širokom prostranstvu i ostati u tom položaju, predstavlja neophodan uslov da se izbegnu nepotrebnii gubici. No, istovremeno sa rasturanjem i zadržavanjem tih snaga na bilo kom mestu, pojavljuje se potreba i za njihovim privremenim ukopavanjem kako bi se i tada smanjili gubici u slučaju eventualne upotrebe atomskih oružja male kilotonaže. Ukopavanje je u prošlosti vrlo malo primenjivano kod partizanskih jedinica, ali će ono ubuduće predstavljati meru koju neprekidno treba sprovoditi. Međutim, ono ne sme vezivati jedinicu i činiti je statičkom, već joj samo treba da pruži zaštitu.

Napoleonova misao: „Maršovati odvojeno, a tući se zajedno“ potpuno se može primeniti i u narodnom ratu i to sa jednim malim dodatkom: Uvek živeti i marševati odvojeno, a tući se zajedno.

Pitanje je samo kako shvatiti pojam i razmere rasturanja? Do koje granice ići u tome i kojim jedinicama dozvoljavati neophodnu samostalnost? Odgovor na ova pitanja se uvek može dobiti na osnovu procene konkretne situacije. U toku Narodnooslobodilačkog rata naroda Jugoslavije ne samo da su pojedine diverzantske grupe i vodovi, ponekad živeli i dejstvovali samostalno, već su, zavisno od situacije, zemljišta i neprijatelja, samostalno dejstvovala i čete, bataljoni, odredi, pa i brigade. Divizije

i više jedinice su obično marševale i živele odvojeno po brigadama a isto tako i korpusi.

Teško je dati apsolutno tačan odgovor kakav će se kriterijum uzimati u budućem ratu. Bolje bi bilo razmotriti na osnovu čega se mogu predviđati okviri i razmere koncentracije jedinica i na kakvom udaljenju te jedinice mogu da budu jedna od druge. U slučaju upotrebe atomskih oružja pri rasturanju ne treba ići u takvu krajnost da se izgubi potpuna kontrola nad jedinicama i da se jedinica rasturi kao borbena celina. Možda bi, zavisno od zemljišta i nuklearnih mogućnosti okupatora, zadržavanje jedinstva u okviru čete bilo dovoljno da se sačuva celina i borbena sposobnost, a da se u isto vreme izbegnu nepotrebni gubici. Naravno da ta granica može da varira u jednom ili drugom pravcu, zavisno od snage atomskog oružja. Međutim, ako protivnik nema atomsko oružje onda se pitanje koncentracije ne postavlja tako oštro, tj. ono može biti približno u onim razmerama u kojima je bilo u prošlosti. U tom pogledu taktički zahtevi iskrsavaju na prvom mestu. Pa i onda kada se predviđa zastanak i raspored snaga na jednoj prostoriji radi odmora, on treba da bude takav da može veoma lako i brzo preći, ukoliko dođe do protivničkog napada u borbeni raspored. Tako će ideja odbrane i vođenja boja naći svog odraza i u rasporedu potčinjenih jedinica i njihovom međusobnom udaljenju. U slučaju napada protivnika na bilo koju od potčinjenih jedinica, ostale će imati dovoljno vremena i manevarskog prostora da joj priteknu upomoć.

Raspored snaga na široj prostoriji često će biti dikti-ran političkim, a pogotovu ekonomskim momentima. Pitanje odmora, popune jedinica, političkog rada, ishrane i snabdevanja, vrlo često će nametati slanje pojedinih jedinica u krajeve gde zbog čisto vojnih razloga ne bi morala biti.

Koje će veličine biti jedinice koje će neprekidno živeti zajedno, a koje decentralizovano, pokazaće konkretni uslovi.

Vodjenje borbe i razmera koncentracije snaga na izabrane objekte napada, pre svega, zavisiće od veličine objekta, njegove utvrđenosti, karaktera zemljišta, jačine protivnika, kao i potrebnih snaga za zaštitu preduzetih napada. Nekada će biti dovoljna jedna četa, nekad bataljon, brigada, divizija, pa i veće jedinice.

Iz ovoga proizilazi da trupe u periodu od izvršenja jednog do izvršenja drugog zadatka obično žive odvojeno u manjim jedinicama i to u svojim taktičkim ili operativskim bazama. Te baze su ustvari prostranstvo van garnizona i mesta posednutih od strane okupatora. To su obično sela, možda i manji gradovi, što zavisi od toga da li se trupe nalaze na slobodnoj ili van slobodne teritorije. Uglavnom, nije neophodno da to mora biti slobodna teritorija, jer samim prisustvom na nekom zemljištu jedinica je njegov gospodar. Međutim, česta promena je jedan od neophodnih uslova da se protivnik obmane u pogledu mesta i rasporeda snaga narodne armije.

MANEVAR SNAGAMA I SREDSTVIMA

Oslobođen potrebe krutog držanja položaja, narodni rat postaje u pravom smislu pokretan rat koji se odlikuje nizom iznenadnih i brzih udara, pregrupisavanjem snaga i njihovom upotrebom na raznim pravcima.

Manevar snagama i sredstvima, predstavlja veoma važan princip taktike i operativke narodnog rata. Pritom svaki manevar bez obzira da li se izvodi u širem prostoru ili u toku boja, treba da obezbedi potrebnu nadmoćnost nad snagama protivnika. Smelost i odlučnost u njegovoj primeni, brzina izvođenja, elastičnost u promenama nastalim usled izmene situacije, takođe su glavne odlike narodnog rata. Težnja za opkoljavanjem protivnika, ubacivanje unutar njegovog rasporeda, udar u njegove bokove i pozadinu, kao i uopšte udar po slabim mestima, uvek će pružiti ogromne rezultate.

Koji će oblici manevra doći do izražaja zavisi od stvaralaštva i inicijative komandanta. U narodnom ratu ne postoje, kao u frontalnom, ograničenja koja nameću skromnu primenu manevra, naprimer proboj sa ciljem da se kasnije primeni obuhvat ili obilazak. U narodnom ratu ne postoje kruti i dobro posednuti frontovi i baš zbog toga se pružaju izvanredne mogućnosti za primenu svih oblika manevra. U tom pogledu prednost imaju snage narodne armije, jer one imaju daleko više smelosti i inicijative i daleko bolje nego okupator poznaju zemljište na kome se vode borbe. To im daje mogućnost stvaralačke primene većih manevra ne samo u toku bojeva i operacija koje one preduzimaju, već i u slučajevima kada to čini protivnik. U toku takvih operacija koje protivnik obično vodi protivu slobodnih teritorija i snaga narodne armije, dolazi do manevra po unutrašnjim pravcima slobodne teritorije i u pozadini protivnika. Ovaj manevr obezbeđuje da se preduprede protivnički udarci i postigne potrebna nadmoćnost na svakom pravcu posebno iako je opšti odnos snaga u korist agresora. Vidnu ulogu u izvođenju pokreta, radi ostvarenja manevra kao celine, igraće podrška i uticaj vatre, a naročito vatra za neposrednu podršku jedinica. Manevar vatrom i vatrenim sredstvima služi da se nadoknadi nedostatak vatrenih sredstava. Manevar snagama i sredstvima je uglavnom u svim vidovima boja i svim situacijama koje zahtevaju njegovu primenu neophodna mera za postizanje uspeha, a takođe i jedan od principa koji taktiku i operativku narodne armije čine daleko vitalnijom i elastičnijom u odnosu na taktiku okupatora. Taj princip omogućava da se sa manjim snagama, zahvaljujući njihovoj većoj pokretljivosti i upotrebi na raznim mestima i u razno vreme, postigne ne samo potrebna nadmoćnost već i druge prednosti koje obezbeđuju uspeh u boju ili operaciji.

POZNAVANJE PROTIVNIKA

Da bi se uspešno vodila borba protivu okupatora, izbegle ofanzive i udarci, preduzeli napadi, izveo uspešan manevar i postigla nadmoćnost ili, drugim rečima, uspešno ratovalo, potrebna je dosledna primena još jednog principa narodnog rata — a to je poznavanje protivnika. Ne može se reći da to nije važno ni pri vođenju drugih vrsta ratova, ali se, ipak, može tvrditi da to nigde nije tako važno kao u narodnom ratu. Poznavanje okupatorskih jedinica i njihovog rasporeda širom zemlje, njegovih namera, jakih uporišta i slabih mesta, zatim sistem njegovog snabdevanja, morala i komandovanja — to su neophodni uslovi za vođenje narodnog rata. Narodna armija u svakom trenutku i to u svim razmerama: taktičkim, operativnim i strategiskim, treba da ima jasnu sliku o protivniku. Za svakodnevno praćenje protivnika nije dovoljna samo činjenica da se on nalazi u zemlji branioca i da je narod spreman da uvek pruži sve informacije o njemu.

Da bi se o okupatoru sve znalo potrebno je preduzeti još sledeće mere: obaveštajnu službu postaviti na masovnoj bazi, solidno je organizovati i obezbediti brzo prenošenje informacija do zainteresovane komande.

U narodnom ratu postoji solidna baza za masovnu primenu obaveštajnog rada — to je podrška naroda, dok druga dva zahteva predstavljaju priličnu teškoću.

Kroz masovnu primenu osmatranja, koje treba da obuhvati čitavu teritoriju, postiglo bi se to da nijedan deo zemlje ne ostane bez kontrole. U narodnom ratu apsolutno je moguće ostvariti osmatranje u svakom trenutku i to svakog postojećeg garnizona, štaba, jedinice, raskrsnice, železničke stanice, puta, aerodroma, vodenih puteva i dr. To praktično znači da se nijedna jedinica protivnika ne bi mogla nikuda pokrenuti a da se u isto vreme ne sazna kuda je krenula, gde je stigla i kako se razmestila. Ovo bi moglo da se postigne još u mirno vreme organizovanom mrežom sastavljenom od civilnog stanovništva. I na taj način „televiziskom kamerom“ bila bi pokrivena čitava

teritorija. Lični dodir kurira ili tehnička sredstva za vezu (koja se mogu još u miru pripremiti, a za rad sa njima obučiti stanovništvo, a naročito omladinu) mogu u svakom trenutku zainteresovanim centrima da prenesu potrebne informacije o protivniku. Takva tehnička sredstva bi obezbedila i neophodnu brzinu obaveštavanja i javljanja.

*

Nabrojane principe taktike i operatike narodnog rata, iako pretstavljaju samo jedan njihov deo, neophodno je dobro poznavati, jer su od velikog značaja za vođenje narodnog rata, ali je još važnija sposobnost i umešnost da se oni pravilno primene u konkretnoj situaciji. Taktika i operatika u toku celog rata treba da budu u skladu sa konkretnim uslovima rata. Do uspeha može dovesti samo stvaralaštvo i odgovarajuća taktika koja će biti vitalnija i bolja od taktike protivnika. Narodni rat, kao što je već naglašeno, ne vodi se, najvećim delom, operacijama strategiskog značaja, već se definitivna pobeda prvenstveno postiže taktikom i operacijama manjeg obima. Tek u završnom periodu mogu doći do izražaja operacije većih jedinica i većeg obima. Isto tako u narodnom ratu ne dolaze u obzir velike operacije na malom prostoru, jer one mogu da budu korisne samo za protivnika, a pogotovu ne one koje on nameće, već svakodnevniji manji bojevi i operacije. Takođe ne dolaze u obzir ni kruti frontovi, već veoma pokretni narodni rat u kome će se ispoljiti inicijativa i ofanzivnost narodne armije, brzina, manevar, iznenađenje i lukavstvo. Osnova taktike i operatike treba da budu stalni napadi, pa i tada kada je neprijatelj u ofanzivi, a odbrana dolazi u obzir samo onda kada je nužna i onoliko koliko je zaista neophodna. Dejstva noću, pri rđavim atmosferskim uslovima i na slabijim tačkama protivnika uz potrebno grupisanje snaga i postizanje nadmoćnosti — imperativ je ovog rata.

Bitni elementi narodnog rata su, svakako, izbegavanje šablona i neprekidno unošenje novina u dejstva. U njemu se treba čvrsto držati misli druga Tita da je u partizanskom načinu vođenja rata osnovno ne držati se nikakvih šablona, pa ni partizanskih.

Taktika i operatika narodnog rata mogu se suprotstaviti protivniku koji ne samo da je jači, već i upotrebljava atomsko oružje. Dekoncentracija, manevar i iznenađenje sprečavaju ili svode na minimum upotrebu ovog oružja.

Elastičnost dejstva narodne armije, brzina kojom se ona koncentriše i napada, a zatim se rastura, dovode protivnika u veoma nepovoljan položaj. To ga ustvari prisiljava da se i pored atomskog oružja mora osloniti prvenstveno na snagu i moral svog vojnika, koji u tuđoj zemlji verovatno neće biti jako visok.

Prema tome, zemlje koje vode narodni rat, bez obzira na ogromne teškoće koje on nameće mogu biti mirne i sa velikim optimizmom očekivati ishod rata.

NARODNA ARMIJA

Ako se jedna zemlja odluči da vodi narodni rat, onda ona mora imati odgovarajuću doktrinu i armiju koja će je u slučaju potrebe sprovesti u život. Prema tome narodna armija treba da odgovara konkretnim uslovima svake zemlje — kao i strategiskim, operativnim i taktičkim zahtevima. Međutim, dok je taktika vođenja boja direktno zavisna od naoružanja, zemljišta, neprijatelja, nacionalnih osobina naroda i drugih uslova i ne može se proizvoljno i nezavisno od tih uslova menjati, dotle je nešto drukčije sa oružanim snagama, a posebno sa njihovom organizacijom i formacijom. Uticaj vojnog rukovodstva može se ispoljiti kako na taktiku, tako i na razvoj oružanih snaga, ali će on biti daleko veći i lakši kada je u pitanju organizacija oružanih snaga nego taktika. Ako pođemo od toga da sopstveno i protivničko oružje, kao i razni drugi uslovi, utiču na taktiku i njen razvoj, a da oružane snage primenjuju tu taktiku, onda je jasno da prema zahtevima strategije, operatike i taktike, i ostalih političkih i ekonomskih uslova, treba stvarati takvu organizaciju i formaciju oružanih snaga koja će najbolje odgovarati njihovim zahtevima. Prema tome, jednostavnije je menjati i podešavati organizaciju oružanih snaga prema taktici, nego menjati taktiku prema ustaljenoj organizaciji i formaciji oružanih snaga.

Međutim, postavlja se pitanje, kakva treba da bude struktura narodne armije, da bi ona mogla da vodi narodni rat.

Ako se uzme u obzir karakter savremenog rata, u kome dolazi do primene najraznovrsnije tehnike i naoružanja i koji se vodi uz učešće svih vidova i rodova vojske, onda se može reći da i u narodnom ratu treba, po mogućnosti, da učestvuju svi vidovi i rodovi vojske, jer se u savremenim uslovima ne može uspešno boriti, naprimer, protivu tenkova samo lakim pešadiskim naoružanjem niti je moguće rešavati niz ostalih pitanja samo kopnenim snagama. Vidovi i rodovi vojske su u prošlosti nastajali i razvijali se uporedo sa razvojem naoružanja, tehnike i taktike. Prema tome narodni rat se neće, kao nekada partizanski ratovi, voditi primitivnim sredstvima, što je bilo izraz nužde, već svim raspoloživim pa i najmodernijim oružjem i tehnikom ukoliko se njima raspolože. Međutim, ne samo da doktrina budućeg narodnog rata zahteva da se on vodi modernim sredstvima, nego postoje i svi uslovi da se takva sredstva unapred obezbede. Prema tome, narodni rat će se normalno voditi moderno naoružanom i opremljenom armijom koja će, s obzirom na konkretne uslove i mogućnosti, obuhvatiti sve vidove oružanih snaga jedne zemlje. Ali do kakvog će izražaja doći i kakav će značaj igrati pojedini vidovi oružanih snaga zavisiće od konkretnih uslova, s tim što će se svaki od ovih uslova razvijati do mere koja će mu omogućiti da se najefikasnije iskoristi u borbi protivu agresora.

Očigledno je da će kopnene snage narodne armije, s obzirom na razne uslove, igrati najznačajniju ulogu. One su i u svim prošlim ratovima uglavnom rešavale ishod rata i nosile na svojim leđima lavovski deo svih ratnih napora, a pogotovu u narodnom ratu treba očekivati da će njihova uloga biti još veća, tim pre što će one daleko lakše moći da opstanu tamo gde se nalazi protivnik i što su daleko manje, nego avijacija i mornarica, vezane za određene baze, stacioniranja i snabdevanja.

KOPNE NE SNAGE NARODNE ARMIIJE

Imajući u vidu iskustva iz prošlih, a prvenstveno iz našeg Narodnooslobodilačkog rata, i uzimajući u obzir karakter budućeg narodnog rata, njegove potrebe, probleme i taktiku, najbolje bi bilo da se kopnene snage narodne armije sastoje iz operativne armije, partizanskih jedinica i jedinica narodne zaštite.

Operativna armija bi predstavljala udarnu snagu sposobnu da se bori u svim uslovima. Zato bi ona po svojoj organizaciji i formaciji trebalo da bude takva da se može bez ikakve teškoće brzo preorijentisati sa jedne na drugu formu rata. Drugim rečima ona treba da bude u stanju da vodi naprimer narodni rat i da u završnim operacijama za oslobodjenje zemlje pređe na nove forme vođenja rata. Ukoliko bi to bilo potrebno ta armija bi trebalo da bude osposobljena ne samo za vođenje rata klasičnim nego i vođenje rata u kome bi došlo do primene nuklearnih oružja. Što je najvažnije, jedinice operativne armije treba da predstavljaju izrazitu operativnu i manevarsku snagu koju bi vrhovna komanda mogla da upotrebljava u raznim krajevima zemlje.

Međutim, u narodnom ratu se ne bi smelo osloniti samo na jednostranu organizaciju i boriti se samo s jedinicama operativne armije, već se moraju organizovati druge formacije, u prvom redu partizanski odredi, koji po svojim sposobnostima ne bi izostajali iza operativne armije. Razlika bi između njih postojala u tome, što bi partizanski odredi, nasuprot snagama operativne armije, bili vezani za određenu teritoriju, na kojoj bi živeli, mobilisali snage i borili se. Tesno povezani sa narodom na čijoj teritoriji dejstvuju oni bi tu predstavljali školu za novomobilisane borce i stalni izvor za popunu jedinica operativne armije, a njihovo sadejstvo sa njom bilo bi veoma korisno zbog toga što dobro poznaju zemljište i neprijatelja koji se nalazi na njihovoj teritoriji. Ukoliko bi jedinice operativne armije vodile borbu na drugom, važnijem sektoru, onda bi partizanski odredi bili prinuđeni da se bore na svom

području u okviru svojih mogućnosti. U toku Narodno-oslobodilačkog rata naroda Jugoslavije, partizanski odredi su odigrali vanrednu ulogu i, uprkos formiranju armije, oni nisu bili rasformirani sve do kraja rata (1944 godine u Jugoslaviji, pored 51 divizije, bilo je 107 partizanskih odreda).

Zadržati se samo na operativnoj armiji i partizanskim jedinicama bilo bi sasvim nedovoljno.

Potrebna je i jedna treća komponenta kopnenih snaga — jedinice narodne zaštite (sastavljena od ljudi i žena nesposobnih za druge borbene jedinice) koje bi vršile neposrednu zaštitu naroda u periodu okupatorskih napada i pomagale operativnoj armiji i partizanskim odredima u toku vođenja pojedinih borbi.

Zahtevi koji se postavljaju pred kopnene snage narodne armije

Pre nego što se pređe na konkretna pitanja organizacije i formacije narodne armije i partizanskih odreda neophodno je da se vidi kakvi im se zahtevi postavljaju. Između mnogobrojnih najvažniji su: pokretljivost, samostalnost i sposobnost dejstva u raznim borbenim uslovima.

Pokretljivost. Brza koncentracija i brza dekoncentracija snaga, brzi napadi i izvođenje obimnih manevara, i brzo postizanje relativne nadmoćnosti zahtevaju izvanredno pokretljive jedinice. A kad se radi o pokretljivosti onda treba razmotriti šta nju uslovljava i naći načine kako da se ona ostvari.

Pre svega, neophodno je da se pokretljivost jedinica razmotri najpre s obzirom na zemljište na kome će dejstvovati i sredstva kojima se može ostvariti, a zatim videti kakav će biti odnos između pokretljivosti snaga narodne armije i pokretljivosti agresora. Na taj način, može se doći do određenog zaključka u pogledu pokretljivosti narodne armije.

Pošto će okupator držati većinu boljih kamunikacija, prirodno je da će se snage narodne armije najčešće kretati duž slabih komunikacija, pa i van njih, a često i preko teško prolaznog, planinskog i pošumljenog zemljišta. Do najvećeg izražaja dolaziće njihova taktička pokretljivost u toku boja, koja se, s obzirom na zemljišne uslove, najčešće ostvaruje peške. Operativna pokretljivost dolaziće u većini slučajeva do izražaja u rejonu slobodnih teritorija i prilikom prebacivanja operativnih i taktičkih jedinica sa jedne teritorije na drugu. Pri tome će se jedinice narodne armije najčešće kretati peške, a ređe železnicom, kamionima, avionima ili helikopterima.

Ako se pokretljivost narodne armije zasniva na pokretljivosti pešaka, onda treba sve učiniti da se njegove snage ne iscrpljuju velikim teretima. Ako igde treba odbacivati sve ono što nije neophodno, onda to treba svakako učiniti kod jedinica narodne armije. U protivnom će sami borci baciti svaku suvišnu stvar a za koje su date milijarde.

Pokretljivost jedinica može se postići i manjim brojnim stanjem jedinica, tj. manjim formacijama, uz jedan uslov da te formacije, zahvaljujući savremenom oružju, imaju veću borbenu i vatrenu moć. Veća brzina pokreta omogućuje bolju ekonomiju snaga, bolje manevrovanje i višestruko korišćenje jedne te iste jedinice.

Da bi se postigla veća pokretljivost nužno je da se i organizaciski proces u štabovima svede na najmanju meru. Pokretljivost i pored mogućnosti proizvodnje zavisi i od mogućnosti upotrebe raznih tehničkih sredstava, s obzirom na zemljište, dejstvo neprijatelja i nedostataka goriva i komunikacija. Da ne bi pokretljivost bila na strani agresora — s obzirom da on drži komunikacije — narodna armija mora preduzeti sve mere da ga liši te prednosti. Zato ona treba da sistematski uništava železnički transport i putne mreže, stalno primenjuje zaprečavanje i bori se tamo gde protivnik ne može da iskoristi svoje motore. A kad to postigne, onda narodna armija ima prednost u brzini kretanja, jer će njena pokretljivost, koja je zasno-

vana na fizičkoj i moralnoj snazi čoveka, daleko nadmašiti pokretljivost okupatorskog vojnika. To se tako očigledno pokazalo u toku Narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji.

Pokretljivost narodne armije važna je i zbog atomskog oružja. Njegova primena zahteva još veću pokretljivost, manevar i promenu položaja, tako da se protivnik obmane i dovede u situaciju da ne zna gde će upotrebiti ovo oružje. Pokretljivost zasnovana na mogućnostima pešaka verovatno će biti dovoljna da obezbedi narodnoj armiji izbegavanje nepotrebnih gubitaka.

Prema tome, jedinice narodne armije trebalo bi da budu lake, što pokretljivije i sposobne za kretanje peške duž slabih komunikacija ili van njih a takođe sposobne i za korišćenje svih transportnih sredstava. U svakom slučaju, one treba da budu pokretljive bar toliko koliko i protivničke snage, pa bilo da to postignu boljim sredstvima i sposobnošću svojih snaga, bilo da većim dejstvima prinude agresora da se kreće istim sredstvima, kao i snage narodne armije.

Samostalnost i borbena sposobnost. S obzirom na fizionomiju budućeg rata postavlja se pitanje: kako uskladiti rastresitost snaga na većem prostranstvu i manje brojno stanje jedinica sa potrebama borbe. Očito je da rasturanje jedinica na širem prostranstvu, a pogotovu smanjenje njihovog brojnog stanja, neminovno nameće potrebu povećanja vatrene moći i samostalnosti svih jedinica narodne armije. Drugim rečima, jedinice treba snabdeti takvim vatrenim sredstvima koja će u kratkom vremenu, pogotovu na bliskom otstojanju, moći da ostvare vatru velike gustine.

Rasturanje jedinica i njihov raspored na većem udaljenju po frontu i dubini zahteva izvesnu samostalnost jedinica, koja mora da bude utoliko veća ukoliko je njena pokretljivost slabija. Ako bi se dva bataljona, koji su jedan od drugog udaljeni 4 km, kretali peške, onda bi im trebalo skoro sat vremena da priteknu jedan drugom upomoć, dok bi oklopnim ili motorizovanim jedinicama tre-

balo daleko manje. U prvom slučaju, svaki bataljon bi morao da bude daleko samostalniji i sposobniji da se duže vreme bez ičije pomoći odupre protivniku dok u drugom to nije potrebno. Zbog toga pored dovoljne gustine vatre treba da ima i oružja koje će mu pomoći da se samostalno bori.

Ali dokle ići u samostalnosti i kojim jedinicama treba dati sredstva koja će im obezbediti samostalnost dejstva?

Da bi se dao odgovor treba poći od zadataka koje jedinice izvršavaju i oružja koje im je potrebno za borbu.

Narodna armija trpeće gubitke od pešadiskog naoružanja, artiljerije i minobacača, tenkova i aviona, a možda i od ABH oružja. Ali od svih nabrojanih, izuzimajući atomska oružja, najopasniji će biti tenkovi i pešadija agresora.

Ne ulazeći u aktivne mere i sredstva koja će primenjivati u borbi više taktičke ili operativne jedinice narodne armije, sve jedinice, od najmanjih pa do najvećih, prinuđene su da se ukopavaju i maskiraju, manevruju i stalno menjaju položaje.

Da bi u ovom uspele one treba da budu samostalne do krajnjih granica, kako u odbrani tako i u napadu. Zato treba da imaju takva sredstva koja neće otežavati njihovu pokretljivost nego će im omogućiti uspešno dejstvo. To je donekle lakše rešavati u napadu nego u odbrani, jer se napad unapred planira i za njega se izvode specijalne pripreme, tako da se deo sredstava više jedinica može pridati ili se mogu izvući iz skloništa i upotrebiti u napadu.

Pored guste i efikasne pešadiske vatre za borbu protiv pešadije jedinice narodne armije moraju da raspolažu i sredstvima za zaštitu od oklopnih vozila.

Kod kojih jedinica treba obezbediti samostalnost i kako rešiti pitanje gustine vatre? Počnimo od pešadiskog odeljenja. Ako se uspešno reši pitanje njegove vatrene moći i obezbedi njegova samostalnost za pojedina dejstva, onda se u isto vreme umnogome rešavaju ti isti problemi viših jedinica. Odeljenja treba da budu naoružana polu-

automatskim puškama, automatima i lakim mitraljezima u odgovarajućoj srazmeri. Možda bi šest automata, tri poluautomatske puške i jedan laki mitraljez obezbedili dovoljnu gustinu vatre na daljim i bliskim otstojanjima, naročito kad pešadija protivnika priđe bliže od 200 m, a to je i najvažnije. Bliska vatra treba u kratkom vremenskom periodu, za nekoliko minuta, da slomi protivničku živu silu, dok vatra na većim daljinama zahteva previše municije a ne postiže velike rezultate. Ovoliki broj automatskog oružja zahtevaće veliku količinu municije i da bi snabdevanje bilo uredno neophodno je voditi računa o disciplini vatre. Upotrebom masovne vatre samo u trenutku svog ili protivničkog prelaska na juriš, i ako se na većim daljinama dejstvuje samo poluautomatskim puškama i lakim mitraljezima, utrošak municije neće biti tako veliki da se neće moći obaviti blagovremeno snabdevanje. Odeljenje će upotrebljavati masovnu automatsku vatru i pojačavati je ukoliko se više bude približavalo protivniku ili protivnik njemu, a dopunjavaće je vatrom ručnih bombi.

Pored ovog oružja odeljenje treba da ima i protivoklopna sredstva za borbu protiv tenkova i bunkera.

Jednom bazukom ili ručnim bacačem zajedno sa protivoklopnim (tromblonskim) bombama, koje bi trebalo tako podesiti da se mogu bacati ne samo puškama već i automatima (bar sa otstojanja 56—60 m), stvorila bi se grupa sposobna da se uspešno bori protiv pešadije i tenkova.

Danas već postoje vrlo efikasne bazuke i protivoklopne tenkovske bombe koje probijaju sve dosada poznate oklope. Radi se samo o izvesnom poboljšanju i masovnoj primeni tih sredstava. Protivoklopne tromblonske bombe nisu teške, tako da svaki borac može da nosi po jednu u napadu, a u odbrani i više. Ovde je bitan element sigurnosti koju oseća borac kad je u stanju da pruži otpor, tj. kad ima sredstva koja mu garantuju uspeh a posebno protiv tenkova. Za vodove, čete i bataljone biće potrebno da im se pridaju izvesna i teža protivoklopna sredstva.

Neosporno je da narodna armija treba da ima artiljeriju i minobacače, pa i teže kalibre, naročito u borbi protivu dobro utvrđenih uporišta. Pitanje je samo kako ih čuvati i da li uvek treba da budu sa jedinicama. Tu mogu korisno poslužiti iskustva naše Narodnooslobodilačke vojske, koja je od zaplenjenih artiljeriskih oruđa formirala artiljerijske jedinice. Te jedinice su se nalazile u korpusu i diviziji, a ređe u brigadama, s tim što se nisu uvek kretale sa jedinicama, već su prilikom dugih marševa ili teških borbi — ako nisu mogle doći do upotrebe — vešto prikrivane do pogodnog momenta. Analogno tome, za buduće jedinice narodne armije mogu se predvideti artiljerija i minobacači s tim da se, zavisno od situacije, ne moraju uvek nalaziti u njihovom sastavu, već na slobodnoj teritoriji ili u manje ugroženim rejonima.

Naravno sve vrste oružja koje se mogu upotrebiti van puteva, treba da budu stalno u sastavu jedinica narodne armije, jer im obezbeđuju potrebnu samostalnost.

Povećanje vatrene moći pešadiskog naoružanja može nadoknaditi brojno smanjenje jedinica, a raznovrsna borbena sredstva omogućiće i najmanjim jedinicama da se samostalno odupru raznim sredstvima protivnika. Iako se oslobađenjem taktičkih jedinica obaveze da uvek nose teže naoružanje postiže njihova daleko veća pokretljivost, ipak to ne znači da im se time potpuno smanjuje i borbena sposobnost, jer se za izvršenje pojedinih zadataka takvim jedinicama privremeno mogu pridavati i teža borbena sredstva.

Organizacija i formacija. Uzimajući u obzir izložene elemente, jedinice operativne armije, načelno, treba da imaju trojnu, a negde i četvornu formaciju. One treba da se sastoje iz odeljenja, vodova, četa, bataljona, brigade (pukova), divizija pa i korpusa — zavisno od veličine zemlje, tradicija i ratnih planova svake armije. Glavno je da formacija i organizacija jedinica obezbedi njihovu što efikasniju upotrebu i samostalnost dejstva čak i najnižih jedinica. Pokušaji da se veći deo borbenih sredstava grupiše

u brigadi i da se za svaku borbu pridaju bataljonima, do-
vodi do sputavanja dejstva bataljona i četa, do nepotreb-
nog gubljenja vremena oko pridavanja i povlačenja pri-
datih jedinica, do stvaranja balasta oko štaba brigade i
neophodnog određivanja pešadiskih jedinica da štite i ču-
vaju taj „balast“. Najveći deo jedinica u brigadi treba da
bude sposoban ne samo za samoodbranu nego i za napad.

Odnos rodova vojske i službi treba da odgovara nji-
hovoj ulozi u borbi. Bilo bi poželjno da bataljoni, brigade
i divizije imaju i specijalne jurišne vodove, čete i bataljone
kojima se mogu poveriti najteži zadaci. Takve jedinice for-
mirane u sastavu pojedinih bataljona, brigada ili divizija i
sastavljene isključivo od dobrovoljaca, postizale su velike
uspehe u toku Narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji.

Veličina pojedinih jedinica uglavnom zavisi od njihove
uloge, zadatka i samostalnosti dejstva. Normalno bi bilo da
odeljenje broji oko 10—12 boraca; vod 30—40; četa 90—120;
bataljon do 400, a brigada do 1.500 boraca. Divizije i više
jedinice narodne armije, pored brigada mogu imati oklop-
ne, artiljerijske jedinice i jedinice za transport.

Jednom rečju, formacija jedinica operativne armije
treba da bude odraz karaktera i zahteva narodnog rata, a
posebno zahteva njegove strategije, operatike i taktike.

Formacija partizanskih odreda prvenstveno zavisi od
veličine teritorije na kojoj dejstvuju, od mogućnosti mo-
bilizacije i naoružanja. Formacija jedinica zaključno sa čet-
tom načelno se ne razlikuje od formacije čete operativne
armije. Partizanski odred može se sastojati iz dve ili više
partizanskih četa ili iz dva ili više partizanskih bataljona.
Ako se odred sastoji iz bataljona, onda se njegova forma-
cija ne bi trebalo da razlikuje od formacije bataljona ope-
rativne armije. U odredu može biti od nekoliko desetina
ili stotina, pa do hiljadu i više boraca, no u tom slučaju
jedan deo boraca treba uputiti u jedinice operativne ar-
mije. Formacija odreda treba da obezbedi sposobnost pot-
činjenih jedinica za samostalna dejstva, a to znači da i oni,
pored partizanskih četa ili bataljona, imaju i sve ostale
jedinice i službe, kao i brigade operativne armije.

U sastavu partizanskih odreda ili pojedinih brigada operativne armije mogu se formirati diverzantske grupe za rušenje komunikacija. Takve grupe olakšavaju rad krupnijih jedinica i omogućuju njihovo angažovanje za izvršenje važnijih zadataka i mogu nanositi stalne i ozbiljne gubitke protivniku. Ali, pored svakodnevnih ljudskih i materijalnih gubitaka okupator trpi i moralne udarce i oseća se potpuno nesigurnim.

Jedinice narodne zaštite mogu se organizovati prema mestima ili selima, odnosno grupama naroda koje će obezbeđivati. Njihova formacija je veoma elastična i zavisi od konkretnih uslova i mogućnosti, a prvenstveno od raspoloživog ljudstva i naoružanja.

Organizacija komandovanja. Komandovanje jedinicama narodne armije može biti organizovano na različite načine, ali ono, pre svega, mora biti objedinjeno u rukama vrhovne komande, koja — radi lakšeg rukovođenja kopnenim snagama — može podeliti svoju teritoriju na zone i okruge. Zapravo komande zona i okruga, kao operativno-pozadinski organi, mogu da komanduju svim jedinicama na svojoj teritoriji (divizijama, samostalnim brigadama i odredima) i rukovode operacijama starajući se za materijalno obezbeđenje, mobilizaciju i popunu jedinica. Pored toga komandovanje može biti organizovano i na drugi, za uslove narodnog rata, daleko prihvatljiviji način, tj. da jedinice operativne armije budu direktno potčinjene generalštabu ili štabu kopnenih snaga, a partizanski odredi i jedinice narodne zaštite komandama pojedinih zona i okruga, a ovi opet generalštabu. Na taj način, zone i okruzi bili bi i dalje operativno-pozadinska područja, sadejstvovali bi jedinicama operativne armije, ali im ne bi komandovali. Ovakav sistem komandovanja daleko je bolji od prvog, jer snagama armije obezbeđuje veliku manevarsku sposobnost i njihovo nesmetano prebacivanje sa jednog na drugi kraj zemlje, dok komande zona i okruga ostaju na svom terenu i raspoloživim jedinicama dejstvuju protiv agresora. Pored operativne uloge, teritorijalne komande rešavaju sva pi-

tanja iz oblasti mobilizacije, obuke, popune i snabdevanja, tako da svaka jedinica operativne armije, kada se nađe na teritoriji bilo koje teritorijalne komande zone ili okruga, može na njoj da se snabdeva i dobija pomoć u ljudstvu ili materijalu za izvršenje pojedinih borbenih zadataka. Prema potrebi pojedine jedinice operativne armije mogu se za vreme boravka na teritoriji pojedinih zona ili okruga privremeno stavljati pod njihovu komandu.

Znači, narodni rat, posmatran kao celina pretstavlja veoma organizovan i centralizovano vođen rat. Ali, kad su u pitanju taktičke, pa i operativne jedinice, onda je to rat u kome do najvećeg izražaja dolazi inicijativa starešina, jer rasturenost na širokom prostoru, brza i iznenadna promena situacije i nedostatak tehničkih sredstava veza ne dozvoljavaju sprovođenje centralizovanog komandovanja od vrha do dna.

Pretpostavljeni starešina saznaje situaciju iz izveštaja potčinjenih i normalno je da on nikada neće i ne može imati takav uvid u situaciju kao njegov potčinjeni. Zbog toga je najbolje da se komandovanje u narodnom ratu zasniva na principu idejnog komandovanja, tj. jedinstvenog shvatanja doktrine narodnog rata. Ono treba da se sprovede kroz postavljanje zadataka, ali bez obaveznog naređivanja kako i na koji način ga treba izvršiti. Izbor načina i metoda izvršenja zadataka stvar je onog komandanta kome je on poveren, jer će on prema konkretnoj situaciji pronaći najbolje odgovarajuće rešenje.

U izvesnim slučajevima kada komandant neposredno rukovodi pojedinim bojevima ili operacijama a u pitanju je obiman zadatak i velike jedinice on u svom naređenju (planu) boja (operacije) može detaljno predvideti i način izvršenja pretstojećeg zadatka, ali isto tako, ako uslovi za ovakav način komandovanja ne postoje, on može postaviti zadatke ne dajući detaljno plan napada i način dejstva potčinjenih jedinica.

Prema tome, opšti načelni princip komandovanja sastoji se samo u postavljanju zadataka jedinicama koje samostalno dejstvuju, dok one u najviše slučajeva same od-

reduju način njegovog izvršenja, a pri tome organizuju tešnje sadejstvo sa jedinicama koje učestvuju u izvršenju zadatka.

Ovakav način komandovanja, zasnovan na poverenju u potčinjene starešine i potrebama narodnog rata, omogućuje ogromno razvijanje inicijative potčinjenih i obezbeđuje elastičnost pri izvršenju zadatka i upravljanje prema konkretnoj situaciji.

AVIJACIJA U NARODNOM RATU

U toku posleratnih godina užurbanog razvoja, avijacija je učinila ogroman napredak naročito u pogledu brzine i naoružanja. Očigledno je da će ona i u budućem ratu igrati veliku ulogu, ne samo kao sredstvo podrške trupa na bojnopolju, za obezbeđenje vazdušne nadmoćnosti i za zaštitu trupa, već i za bombardovanje duboke pozadine protivnika klasičnim ili atomskim bombama, i kao sredstvo za snabdevanje kopnenih jedinica i transportovanje vazdušnodesantnih trupa. Ne može se reći da će vazduhoplovstvo biti najvažniji vid vojske, kako to predviđaju njegovi pojedini poklonici, ali se može tvrditi da će ono sa kopnenim snagama igrati još veću ulogu nego što je igralo u prošlosti.

S obzirom na ovakvo mišljenje postavlja se pitanje da li je moguće voditi narodni rat bez sopstvene avijacije? Odmah se može reći da je moguće ali i otežano. To najbolje pokazuje naš Narodnooslobodilački rat. Okupator je u Jugoslaviji u toku Drugog svetskog rata u punoj meri koristio avijaciju protiv naših snaga, koje skoro do pred kraj rata nisu imale avijaciju, pogotovu avijaciju za neprekidnu podršku i zaštitu trupa na bojištu, ali i pored toga, okupator nikada nije postigao neke značajnije rezultate.

Vešto manervišući i primenjujući maskiranje, a donekle i aktivne mere protiv napada iz vazduha, Narodnooslo-

bodilačka armija je uspevala da izbegne udarce fašističke avijacije.

Slično se dešavalo i u Indokini, a danas u Alžiru.

Dejstvujući na širokom prostoru i decentralizovano, na pokrivenom zemljištu, snage narodne armije imaju odličnih mogućnosti za prikrivanje i maskiranje, a prema tome, i za izbegavanje dejstva protivničke avijacije, naročito ako se kreću i dejstvuju noću i po slaboj vidljivosti.

Međutim, pojava helikoptera može da ima izvesnog uticaja na taktiku i dejstvo trupa narodne armije. Mogućnost da svoje trupe prebaci i iskrca na svakom mestu i u svakom momentu daje okupatoru izvesnu prednost u pogledu veće pokretljivosti i posedanja pojedinih pravaca. Zbog toga će jedinice narodne armije, u toku borbenih dejstava ili pokreta, morati još više da obraćaju pažnju obezbeđenju bokova i pozadine, postrojavanju borbenog poretka, jačini rezervi i posedanju pojedinih ključnih tačaka preko kojih se jedinice narodne armije moraju obavezno povući posle izvršenog zadatka.

Tako stoje stvari kad se ne raspolaže avijacijom. Ali da li će uvek tako biti? Svakako ne.

Narodna armija, uprkos potpunog ili delimičnog gubljenja teritorije, može u izvesnom obimu raspolagati sopstvenom avijacijom. Ona bi bombardovanjem mogla koliko-toliko da nadoknadi nedostatak teške artiljerije (koju narodna armija zbog slabe pokretljivosti ove vrste artiljerije ne može imati dovoljno) i pretstavljala bi izvrsno ofanzivno sredstvo.

Međutim, u kojim uslovima i u kom obimu narodna armija može imati avijaciju, pre svega, zavisi od toga da li raspolaže neophodnim bazama i aerodromima. Za to postoje dva rešenja: ili se u zemlji mora sačuvati deo teritorije (možda veći broj ostrva ako se njima raspolaže) na kojoj bi bile smeštene baze i aerodromi, ili avijacija narodne armije mora koristiti baze i aerodrome neke od savezničkih zemalja.

Ona bi u jednom i u drugom slučaju pretstavljala aktivnu borbenu snagu koju bi narodna armija mogla da

koristi prema sopstvenim potrebama i sopstvenom nahođenju.

U slučaju gubitka avijacije i baza, narodnu armiju eventualno može podržavati saveznička avijacija, samo u tom slučaju situacija nije ista kao kad se raspolaže sopstvenom avijacijom.

U bazama bilo svojim bilo na teritoriji savezničkih zemalja, pored borbene avijacije, bazira se i sopstvena transportna i avijacija za vezu. Zadaci koje bi ova avijacija izvršavala u narodnom ratu veoma su raznovrsni — počev od raznih borbenih zadataka i izviđanja svih vrsta, pa sve do snabdevanja trupa i evakuacije ranjenika i održavanja veza. Transportna avijacija pored ostalog, može se, koristiti i za prebacivanje trupa s jedne na drugu teritoriju, a pogotovu vazdušnodesantnih jedinica.

Međutim, da bi borbena i transportna avijacija mogle sa uspehom da dejstvuju, neophodno je da se još u mirno vreme izvrše izvesne pripreme, pre svega izviđanje zemlje i priprema elaborata za izradu aerodroma na pojedinim pogodnim mestima, tako da se u toku rata — kad se stvore slobodne teritorije — već unapred zna gde se mogu podići aerodromi za spuštanje transportne avijacije i izviđačkih aviona i gde bi se vršili dotur materijala i evakuacija ranjenika.

Da bi se letovi obavljali nesmetano, na okupiranoj teritoriji treba organizovati meteorološku službu koja bi omogućila avijaciji dejstvo po svakom vremenu.

Da bi se što bolje ostvarilo sadejstvo između avijacije i kopnenih snaga neophodno je da se u pojedine štabove kopnenih jedinica stalno ili privremeno upućuju vazduhoplovni oficiri za vezu koji će navoditi svoje avione.

Ako narodna armija nema borbene avijacije ili ako nema sigurnih baza i aerodroma, pa ni mogućnosti da avijaciju bazira na aerodrome saveznika, ona ipak može posedovati i koristiti jednu vrstu avijacije. To bi, ustvari, bila avijacija koja bi se razlikovala od borbene avijacije po kvalitetu i vrstama aviona, a i po zadacima koje bi izvršavala. Nju bi prvenstveno sačinjavali helikopteri, laki avioni i svi

avioni koji nisu vezani za velike i duge piste sa betonskom podlogom. A da bi se ova avijacija mogla koristiti potrebni su slobodna teritorija i mali podesni aerodromi, koji bi se menjali i izgrađivali uporedo sa napuštanjem starih i oslobađanjem novih slobodnih teritorija. Snage narodne armije će redovno imati slobodnu teritoriju na jednom ili više mesta, na kojima se mogu izgraditi i podesni aerodromi. Prema tome i snabdevanje ovakve avijacije može se obezbediti na razne načine. Pre svega, mogu se još u mirno vreme na pogodna skrivena mesta skloniti izvesne količine pogonskog goriva, municije i bombi, a takođe treba računati i sa plenom. Isto tako, snabdevanje ove avijacije se može vršiti iz svojih ili savezničkih baza, ako zato postoje mogućnosti. Zbog toga, još u mirno vreme neophodno je proizvesti podesne avione i pripremiti dovoljan broj helikoptera i pokretnih radionica za njihovu opravku u toku rata, pa i za improvizovanu izradu aviobombi.

Ovako opremljena i snabdevena avijacija može uspešno obavljati mnoge zadatke: podršku trupa, bombardovanje protivničkih položaja, snabdevanje jedinica materijalom, izviđanje protivničkih pokreta i položaja, održavanje veze između jedinica, prebacivanje trupa i evakuacija ranjenika. Za većinu od ovih zadataka najpodesniji su helikopteri. Uprkos njihovoj priličnoj ceni i potrošnji goriva, oni mogu da odigraju vrlo veliku ulogu u narodnom ratu. Oni su vrlo podesni, s obzirom na mogućnost noćnog kretanja, nezavisnost od aerodroma i lakog maskiranja. Mogu prebacivati ranjenike, trupe, materijal i teža oruđa. Izvlačenjem ranjenika, helikopteri rasterećuju jedinice a samim tim ih čine pokretljivijim i sposobnijim za probijanje iz obruča i rešavanje mnogih drugih borbenih zadataka.

MORNARICA U NARODNOM RATU

Zemlje koje imaju izlaz na more i velike plovne reke smatraju mornaricu i rečnu flotilu neophodnim sredstvom rata.

Vođenje rata na vodi, a naročito na morima sa razuđenom i teško pristupačnom obalom, imalo bi ogromnog značaja za vođenje narodnog rata u celini. Dejstvima na moru sprečio bi se protivniku nesmetan duž obalski saobraćaj i odvlačenje ekonomskih bogatstava zemlje.

Pitanje je samo u kojoj meri može doći do izražaja mornarica ako bi zemlja bila prinuđena da vodi narodni rat.

Međutim, u kojoj meri i u kom obimu se može upotrebiti mornarica u narodnom ratu zavisi od postojanja baza, bez kojih se ne može zamisliti postojanje flote. To se može rešiti na sličan način kao kod avijacije — posedovanjem sopstvenih baza na utvrđenim ostrvima ili delu obale, ili korišćenjem pomorskih baza susednih savezničkih zemalja.

I u narodnom ratu flota bi vršila razne zadatke: napade na neprijateljske pomorske komunikacije i obalu, obezbeđivanje vlastitih pomorskih komunikacija i operativnog pomorskog područja, prebacivanje materijala, prevoženje pomorskih desanata i sve ostale zadatke koji spadaju u domen dejstva ratne mornarice. Ako bi savezničke luke bile udaljene onda bi mornarica pretežno dejstvovala duž neprijateljskih pomorskih komunikacija i u saradnji sa savezničkom mornaricom.

Međutim, čak i onda kada nema sopstvenih ili savezničkih baza to ipak ne znači da se ne može imati mornarica. Naravno u tom slučaju dolaze u obzir samo mali ali veoma pokretljivi brodovi, kao što su torpedni čamci i topovnjače od 20 do 50 tona, patrolni čamci, jurišni čamci, manji transportni brodovi i dr. Ova sredstva se mogu uspešno koristiti za napade na protivničke pomorske komunikacije duž sopstvene obale, za transportovanje trupa i materijala, izvođenje raznih pomorskodesantnih i diverzantskih operacija, za održavanje veze i slične zadatke. Efikasnost ovih sredstava može biti utoliko veća ukoliko su u mirnom period izvršene bolje pripreme i predviđena bolja sredstva.

Ovi brodovi mogu vrlo lako da se kamufliraju na obali bilo zavlacenjem u pećine, uvale, ili prosto izvlačenjem na samu obalu. Gorivo, municiju i rezervne delove treba pri-

premiti još za vreme mira, s tim što bi ta sredstva bila smeštena u podesnim, prikrivenim skloništima. Pored toga, može se koristiti zaplenjeni materijal ili materijal koji bi se dobijao od saveznika. Takođe treba blagovremeno pripremiti radionice za opravku brodova, bar onih manjih.

Navedena borbena sredstva su potrebna čak i onda kada postoje mogućnosti za korišćenje flote sastavljene od većih ratnih brodova, jer bi u tom slučaju korisno služila kao dopuna ovakvoj floti.

Kakve se koristi mogu postići i kakvu ulogu može odigrati ovako pripremljena mornarica može se videti iz rezultata Jugoslovenske ratne mornarice u toku Narodnooslobodilačkog rata. Naša mornarica je (slično našim kopnenim snagama) počela sa zaplenjenim čamcima i brodovima da bi januara 1944 godine, posle skoro 3 godine rata, imala 17 naoružanih brodova i 75 motornih patrolnih čamaca. Ona je toliko ugrožavala pomorske komunikacije Nemaca da su oni u jesen 1944 godine bili prinuđeni da dovedu nova pojačanja (1 staru krstaricu, 13 razarača i torpiljarki, 3 srednja i 14 malih podmornica, 10 minolovaca i minopolagača i veliki broj torpednih i jurišnih čamaca i drugih naoružanih brodova). No, i pored toga, Jugoslovenska mornarica je postigla izvanredne rezultate.

Bilans njenog dejstva bio je veoma pozitivan: potopljeno 7 ratnih i 12 transportnih brodova; zaplenjeno 20 naoružanih brodova i 37 motornih transportnih objekata, 202 topa i minobacača i drugo naoružanje.

Ona je, pored prevoženja divizija i pomorskih desantata, prebacila na ostrva ili sa ostrva na obalu 16.000 ranjenika, 35.000 izbeglica i 800.000 boraca i pripadnika Narodnooslobodilačkog pokreta i 250.000 tona hrane i raznog drugog materijala za potrebe armije i naroda. A kakve bi tek uspehe postigla da su njena sredstva bila unapred pripremljena za vođenje narodnog rata?

Pored lake mornarice za vreme mira treba pripremiti i razna druga pomorska diverzantska sredstva koja u toku rata mogu doći do punog izražaja. Jahaća torpeda, koja bi zajedno sa pilotom snabdevenim maskom i bocom kise-

onika plovila ispod vode i neopaženo se uvlačila u luke i sidrišta, mogu se veoma efikasno upotrebiti protivu većih ili manjih brodova, tim pre što se zbog slabog šuma i velike pokretljivosti teško otkrivaju savremenim sredstvima. Za iste zadatke mogu se koristiti i tzv. „džepne“ podmornice.

Odredi podvodnih izviđača (ljudi „žabe“) mogu se vrlo efikasno upotrebiti za podvodne diverzije i izviđanje.

Mogućnost dugog kretanja pod vodom omogućava im neopaženo prilaženje protivniku i postavljanje mina ne samo na brodove već i na lučka postrojenja. Njihova upotreba može biti vrlo efikasna za vreme pomorskih desantata, forsiranja reka ili ubacivanja u neprijateljsku pozadinu.

Helikopteri u sastavu mornarice mogu znatno olakšati i pomoći njeno dejstvo, a mogu se i ovde iskoristiti za održavanje veze, prebacivanje ranjenika, izviđanje i druge zadatke.

U toku rata laka mornarica se ne mora oslanjati samo na svoja borbena sredstva, već u svoj sastav može uključivati zaplenjene manje brodove i ribarske čamce koje će postepeno naoružavati.

MOBILIZACIJA I POPUNA NARODNE ARMIJE

U pogledu mobilizacije i popune narodne armije postoje dve mogućnosti: postepena mobilizacija i mobilizacija svih snaga u početku rata.

Postepena mobilizacija i narastanje snaga može doći u obzir onda kada nisu blagovremeno izvršene pripreme za vođenje narodnog rata ili kada je stara armija razbijena, pa se nova, partizanska-oslobodilačka, stvara od malih grupa koje postepeno prerastaju u sve veće jedinice i u sve brojniju armiju. Takav je slučaj bio sa Jugoslovenskom narodnooslobodilačkom armijom. Počevši od prvih manjih grupa i odreda, od snage koja je u toku 1941 godine brojala oko 80.000 boraca, ona je postepeno narastala i ra-

zvijala se, tako da je pred kraj rata (ne računajući gubitke) raspolagala sa preko 800.000 vojnika.

Međutim, kad se uzmu u obzir sadanji uslovi u mnogim malim zemljama, a to je postojanje slobodne države, posedovanje vlasti, ekonomsko bogatstvo zemlje, postojanje armije i perspektiva da se ona unapred pripremi i vodi narodni rat, onda ovaj način postepene mobilizacije i popune ne odgovara, već dolazi u obzir drugi način: mobilizacija svih snaga u početku rata.

Postavlja se pitanje da li mobilizaciju treba sprovesti na principu dobrovoljnosti ili opšte obaveze. Tom pitanju treba svestrano prilaziti, jer je zakonska obaveza, koja svakog građanina jedne zemlje obavezuje da učestvuje u ratu, ustvari formalna, pošto se često može samo formalno ispuniti. Prema tome, sama ta formalna zakonska obaveza nije dovoljna, pogotovu kada je reč o narodnom ratu, u kome uspeh zavisi prvenstveno od podrške naroda, njegovog masovnog učešća i volje da se odupre napadaču. Politička mobilizacija čitavog naroda za borbu daleko je važnija od svake zakonske obaveze, jer iskustvo govori da su mnoge zemlje kapitulirale, uprkos zakonske obaveze svakog člana zajednice da brani zemlju. Da se narod i pored obaveze nije borio može se objasniti činjenicom, da taj narod nije imao interesa da se bori, odnosno nije bio pripremljen i ubeđen u opravdanost rata. S druge strane, postojali su i takvi ratovi, kao što je bio Narodnooslobodilački rat Jugoslavije u kome narod nije bio „zakonski“ obavezan da se bori, jer je stara vojska kapitulirala a ipak se svojski borio, jer je bio ubeđen da se vodi rat za pravednu stvar — za slobodu i nezavisnost zemlje, za političko i socijalno oslobođenje.

Izgleda da je za budući rat najbolje da se zakonska obaveza svakog građanina da brani svoju zemlju tesno poveže s političkom mobilizacijom i političkom pripremom čitavog naroda za borbu, posle čega pitanje mobilizacije rešavati na bazi zakonske obaveze svakog građanina, s tim da se učešće u borbi onih građana koji su još mladi ili stari, kao i žena, ukoliko nisu obuhvaćene zakonskom voj-

nom obavezom, postavi na dobrovoljnoj bazi. U suštini tu neće biti razlike između jednih i drugih, jer ako čitav narod bude politički pripremljen da se bori za opravdane ciljeve zemlje i čuvanje svojih sopstvenih interesa, onda zakonska obaveza stvarno postaje formalna, ali u pozitivnom smislu.

Ukoliko bi došlo do iznenadnog napada treba imati u vidu da će protivnik svakako nastojati da zauzimanjem pojedinih čvornih delova zemlje i pojedinih centara, spreči narodnoj armiji mobilizaciju. Takva mogućnost nameće potrebu da se u početku rata, dok se ne završi mobilizacija, upornijom odbranom — u kojoj bi možda došlo i do svesnog žrtvovanja izvesnih snaga — spreči brzo prodiranje protivnika i ometanje mobilizacije, ili se nameće potreba da se preduzmu sve mere kako bi se mobilizacija izvršila u najkraćem roku. U isto vreme sa obaveznom mobilizacijom trebalo bi sprovoditi dobrovoljnu mobilizaciju i sklanjanje naroda iz gradova u teže i nepristupačnije rejone i sela.

Za narodnu armiju je najteže održati isti nivo kad je već popunjena, tj. obezbediti njenu popunu u toku rata. Ovaj problem je utoliko važniji što se sve snage mobilisu u početku (jer bi ih okupator u protivnom uništio ili upotrebio kao radnu snagu, odnosno zatvorio u logore). Stalna popuna narodne armije, održavanje i povećanje njenog brojnog stanja u toku rata, može se ostvariti mobilizacijom one omladine koja će postepeno postajati sposobna za učešće u ratu i masovnijom mobilizacijom žena. Prema tome, ako se unapred izvedu pripreme i ako se vešto čuva i sklanjanje stanovništvo, narodna armija može imati stalan izvor ljudskih snaga, koji, bez obzira na dužinu trajanja rata, nikada neće presušiti. Ali da bi se u ovome uspelo neophodno je ubediti narod da je neophodno boriti se protivu okupatora. U tim slučajevima i oni koji su po svojim fizičkim sposobnostima zakonski neprihvatljivi za armiju, postaju snaga sa kojom se može računati.

U vezi sa mobilizacijom snaga za borbu protivu okupatora pojavljuju se različita gledišta.

Tako u poslednje vreme, bar u zapadnim zemljama, prevladava mišljenje da brutalnost, ubijanje, pljačka i

nasilje okupatora nad nezaštićenim stanovništvom okupirane teritorije, izazivaju i pojačavaju otpor naroda, a blag i čovečan odnos drži okupirane narode u pokornosti.

Ova teorija je sasvim pogrešna, jer i sam napad na jednu zemlju, prisustvo okupatora i rat uopšte, bez obzira na držanje agresora, izazivaju mržnju porobljenog naroda.

Prema tome, uzrok narodnom otporu ne leži u držanju neprijatelja već u samoj okupaciji.

Okupatorske snage bez obzira kojoj zemlji pripadaju uvek su prinuđene da u manjoj ili većoj meri, u jednoj ili drugoj formi, primenjuju represivne mere — kao jedino sredstvo za održavanje vlasti nad porobljenim narodom. Te mere su nekad slabije, nekad jače, nekad pojedinačne a nekad masovne i zločinačke. Ali, u svakom slučaju teške narodu i on ih se svakako želi što pre da reši. Čak i najkrvavije mere ne mogu sprečiti narod da se bori protiv okupatora. To su najbolje pokazali naši narodi od 1941—1945. Ni takva mera, naprimer, koju su Nemci primenjivali u Jugoslaviji kada su za jednog ubijenog nemačkog vojnika streljali po sto nevinih Jugoslovena nije smanjila otpor jugoslovenskih naroda, već ga je još više pojačavala. Na svaku represivnu meru narod je odgovarao masovnim odlaskom u jedinice Narodnooslobodilačke vojske i još upornijom borbom.

Mere odmazde su dosada uvek primenjivali svi okupatori. Uporedo s tim merama, neprijatelj je preko narodnih izdajnika, špijuna, pete kolone i njima sličnim proturao teoriju: nema smisla voditi borbu, neprijatelj je toliko jak da nas sve može uništiti, takva sloboda isuviše je skupa, itd. Međutim, kad je u pitanju sloboda, žrtve nikad nisu prevelike. Uostalom, zar mnogi porobljeni narodi koji se nisu masovno borili protivu fašističkih okupatorskih snaga, nisu bili upotrebljeni za borbu protivu drugih naroda i u tom nečasnom poslu dali nebrojene žrtve.

Da li će se jedan narod masovno boriti za svoju slobodu, bez obzira na cenu, zavisi od njegovog shvatanja. Ako kod njega prevlada mišljenje da je najvažnije očuvati goli život, pa ma po koju cenu, onda se taj narod neće boriti i za njega će svaka žrtva biti velika.

I Klauzevic je u svom čuvenom delu „O ratu“ pisao o narodnom ratu: „Nije važno šta staje narod ovaj otpor — koji ceo narod daje sa oružjem u ruci, već se pitamo: kakav uticaj može imati ovaj otpor, koji su njegovi uslovi, i kakva je njegova upotreba“.

U budućem ratu, okupirani narodi koji budu vodili narodni rat pored represalija svih vrsta do masovnih ubijanja, sličnih onima koje su u Drugom svetskom ratu primenjivali fašisti, moraju očekivati i niz drugih dobro smišljenih okupatorskih mera i postupaka. Pre svega, on će nastojati da masovnom upotrebom špijuna, kvislinga i raznih izbeglica — povratnika, primeni onu staru poslovicu „zavadi pa vladaj“.

Da bi se mogle suzbiti ili onemogućiti razne perfidne protivničke mere, treba ih blagovremeno uočiti, a zatim preduzeti konkretne političke i vojničke protivmere.

MATERIJALNO OBEZBEĐENJE I ZBRINJAVANJE RANJENIKA

Jedna od posebnih specifičnosti narodnog rata koja ga izdvaja od ostalih ratova i koja kod mnogih skeptika izaziva sumnju u njegov uspešan ishod jeste materijalno obezbeđenje i zbrinjavanje ranjenika.

Poznato je da se u savremenim ratovima troše ogromne količine oružja, municije, goriva, hrane i ostale opreme. Prema tome, one zahtevaju maksimalnu industrisku proizvodnju potreba i njihov neprekidan dotur.

U narodnom ratu, međutim, sve je drugačije. Ne postoji organizovana proizvodnja koja bi se u čitavoj zemlji nesmetano odvijala u toku rata, niti postoji slobodna teritorija u pozadinskom smislu, odakle se obavlja nesmetan dotur celokupnog materijala i evakuacija ranjenika. Na jednoj istoj teritoriji se nalaze izmešane snage branioca i napadača. One u svakodnevnim sukobima menjaju svoje položaje, brane se ili napadaju jedna drugu, ostepaju i vrlo brzo postavljaju frontove u različitim pravcima. Zato snabdevanje ne može biti onakvo kakvo je bilo nekada. Pored te specifičnosti, snabdevanje narodne armije je otežano i nedostatkom transportnih sredstava, komunikacija i potrebom da se jedinice moraju kretati van puteva, čak i preko teško prolaznog i pošumljenog zemljišta. Na snabdevanje utiče i neprijatelj svojim dejstvima, tako da se ono najčešće odvija pod neposrednom zaštitom sopstvenih jedinica.

Te teškoće na prvi pogled izgledaju nepremostive, ali naše ratno iskustvo, ko i iskustva drugih naroda, pokazalo je da je snabdevanje narodnooslobodilačke armije uvek moguće i to iz dva izvora: od svog naroda i okupatora. U toku čitavog Narodnooslobodilačkog rata glavni izvor snabdevanja bio je sopstveni narod i okupator. Saveznici su tek posle prve dve godine rata počeli da šalju izvesnu pomoć, odnosno tek krajem 1943 godine kada je jugoslovenska armija brojala preko 300.000 vojnika. Pa i kasnije je ta pomoć bila neznatna u odnosu na potrebe armije koja je stalno rasla, tako da se značaj prva dva izvora snabdevanja nije izmenio, već, naprotiv, oni su sve do kraja rata ostali najvažniji.

Potrebe narodne armije biće obimne i raznovrsne a izvori snabdevanja su joj ograničeni. Zato se mora sprovesti opšta štednja a posebno municije. Na taj način može se voditi rat, a da se ipak u njemu neutroše ogromna materijalna sredstva kako je to bio slučaj u Drugom svetском ratu kod većine zaraćenih strana.

Kada je reč o snabdevanju, pre svega, treba videti potrebe narodne armije. Najkraći i najpotpuniji odgovor biće svakako ako se kaže da će njoj biti neophodna uglavnom sva tehnička sredstva i oružje koji su inače potrebni svakoj savremenoj armiji. Međutim, razlika u potrebama narodne i neke druge armije ipak postoji. Ona se ogleda najviše u vrsti i pokretljivosti oružja i tehnike, kao i količini municije. Što lakše oružje i što lakša transportna sredstva koja se mogu sa lakoćom kretati duž slabih komunikacija, pa i van njih; što efikasnije oružje i ostala sredstva koja su podesna za vođenje narodnog rata.

Veoma su raznovrsni izvori snabdevanja narodne armije. U grubim crtama oni se mogu svrstati u nekoliko kategorija: sopstveni izvori, plen i snabdevanje od eventualnih saveznika. Najsigurnija su prva dva izvora, s obzirom da saveznici često mogu i da ne postoje. Pa i u slučaju ako postoje, udaljenost, nedostatak transportnih sredstava ili potrebe za materijalom na drugim frontovima, kao i razne vrste ucena u pogledu političkih i ekonomskih ustu-

panja mogu da dovedu do toga da takav izvor snabdevanja ustvari ne bude prihvatljiv. Posmatrano sa moralne i političke tačke gledišta, a posebno sa gledišta nezavisnog vođenja rata — od uticaja raznih spoljnih faktora — orijentacija na sopstvene izvore i plen daleko je realnije i povoljnija.

Snabdevanje iz sopstvenih izvora počinje još u miru i ima veoma veliki značaj, jer se na taj način mogu obezbediti mnoge potrebe za duži period rata.

Kada se govori o snabdevanju iz sopstvenih izvora u toku samog rata, treba imati u vidu tri mogućnosti: a — postojanje sigurnih baza na nekim ostrvima ili delu zemlje — koji verovatno neće pasti protivniku u ruke — u kojima bi se u toku rata proizvodio ratni materijal; b — blagovremena priprema ratne opreme još za vreme mira i c — snabdevanje od strane naroda tokom samog narodnog rata.

Ukoliko postoje sigurne baze koje okupator verovatno neće biti u stanju da zauzme, one bi mogle da posluže kao mesto gde bi se unapred pripremila i u toku rata obavljala nesmetana proizvodnja ratnog materijala. Takva mogućnost malo je verovatna i zbog toga je bolje da svaka zemlja, koja namerava da vodi narodni rat još u mirno vreme pripremi narodnoj armiji što je moguće više materijalnih sredstava za vođenje rata. Deo tih sredstava upotrebiće jedinice odmah u početku rata, a ostatak će se rasporediti kao rezerva u veliki broj malih skladišta, postavljenih na teško pristupačnom terenu i skrivenim mestima na širokom prostranstvu. Rezerve treba da nadoknade gubitke i da posluže za naoružanje novomobilisanih u toku rata. Ne treba se pritom bojati da protivnik može da pronade i otkrije ova skladišta, jer on nikada neće biti u stanju da osvoji i pretraži svaki kutak zemljišta, niti da otkrije dobro maskirana skloništa. Pa i ako nešto pronade to će biti minimalno.

Pored oružja, municije i ostalih tehničkih sredstava, neobično je važna i blagovremena priprema sanitetskog materijala i lekova.

Takođe je potrebno da se unapred pripremi odećna oprema.

Što se tiče hrane, njena priprema nije na odmet (ukoliko se može sačuvati od kvara), ali ona nije toliko važna, jer je stanovništvo glavni izvor snabdevanja hranom. Planska priprema i organizacija masovne proizvodnje prehranbenih sredstava od strane stanovništva neophodna je mera u toku čitavog rata. Ali, u isto vreme, s obzirom na karakter rata i čvrstu povezanost naroda i njegove armije, briga armije za ishranu stanovništva još više može da dovede do punog angažovanja naroda u ishrani armije. Prikupljanje od naroda ne samo artikala ishrane, već i odeće, i obuće može se obavljati na nekoliko načina: neposrednim plaćanjem, plaćanjem posle rata ili na dobrovoljnoj bazi. Bitno je da postoji organizovano snabdevanje na čitavoj teritoriji, sprovedeno od strane civilnih i vojnih teritorijalno-pozadinskih organa.

Pozadina narodne armije u smislu snabdevanja, bez obzira na prisustvo protivnika, ustvari je čitava teritorija zemlje, samo pod uslovom da je organizovana. U toku rata se uspešno može angažovati narod da proizvodi sredstva za ishranu i odeću. U tom cilju se oformljuju male radionice na slobodnim teritorijama, i veoma mnogo koristi takozvana domaća radinost.

Iako sopstveni izvori snabdevanja u budućem narodnom ratu dobijaju veći značaj, ipak se protivnik ne sme zanemariti kao veoma pogodan i realan izvor snabdevanja. On će pogotovu doći u obzir ako rat traje duže pa se sopstvena i u napred pripremljena sredstva iscrpu. Korišćenje zaplenjene opreme i materijala treba da se vrši od samog početka, s tim što bi izvesne vrste njegovog lakog oružja, bar u početku, koristile prvenstveno jedinice narodne zaštite i partizanski odredi.

Dok postoje sredstva kod okupatora, postojaće i kod narodne armije. To je „porez“ na okupaciju, na slabiji moral. Koristi se apsolutno sav plen i to ili direktnom raspodelom zaplenjenog materijala u jedinice ili smeštajem u skrivena skladišta i korišćenjem prema potrebi.

Orijentacija na snabdevanje od protivnika unosi izvesne specifičnosti u taktiku i operativnu narodnog rata. Često materijalne potrebe diktiraju preduzimanje i planiranje pojedinih bojeva i operacija specijalno radi plena. Takve se akcije detaljno planiraju i izvode sa proračunom na siguran uspeh. Naravno da se tada, u izvesnoj meri, može ići i na uštrb drugih operativnih ciljeva.

Orijentacija na snabdevanje oružjem i municijom od protivnika zahtevaće preoružavanje izvesnog broja jedinica, prvenstveno jedinica narodne zaštite i partizanskih odreda. Na taj način, snabdevanje municijom je lakše, jer postoji i izvesna unifikacija naoružanja.

Treći izvor snabdevanja, tj. od strane saveznika, vrlo je značajan ukoliko se može efikasno iskoristiti. Tako se mogu u toku rata dobiti sva, ili bar deo neophodnih sredstava za borbu i život armije. Ukoliko je transport ograničen, od saveznika treba zahtevati samo najnužnije: oružje, municiju i sanitetski materijal, dok se ostala sredstva nabavljaju bilo iz sopstvenih izvora, bilo da se zaplenjuju od okupatora.

Najbolje je da se organizacija snabdevanja vrši preko pozadinskih teritorijalnih organa i pozadinskih organa koji pripadaju svakoj jedinici.

Saobrazno organizaciji komandovanja i podeli zemlje na pojedine zone, okruge, pa i manje teritorijalne komande, organizuju se i pozadinski organi koji se nalaze u sastavu teritorijalnih vojnih komandi. Te komande se uvek nalaze na terenu, bez obzira na prisustvo neprijatelja. Terenski (pozadinski) organi će se brinuti za organizaciju i snabdevanje jedinica svim materijalnim potrebama.

Mreža razbacanih skladišta nalazi se pod kontrolom teritorijalnih pozadinskih organa (skladišta mogu biti popunjena pre početka rata ili u toku rata). Tesna povezanost ovih organa sa organima civilne vlasti (koji se nalaze u ilegalnosti) i raznim političkim i društvenim organizacijama, omogućuje im sistematski rad na snabdevanju i popuni skladišta, a samim tim i armije kao celine. Široka mreža manjih dekoncentrisanih skladišta važna je iz neko-

liko razloga. Njome se izbegavaju veliki gubici (ukoliko neprijatelj otkrije neko od skladišta) a transportovanje svodi na najmanju meru, jer se jedinica približava skladištu, a ne obratno kako je to ranije bilo. Bez obzira u kom pravcu se kreće, jedinica će uvek naići na rejone u kojima može dobiti sredstva za borbu i život. Na taj način se nadoknađuje nedostatak transportnih sredstava za prebacivanje materijala na velike udaljenosti.

Skladišta ovakve vrste mogu biti izgrađena pod ili na površini zemlje i to od najobičnije građe, pa se čak materijal može ostavljati i na površini zemlje upakovan u limene ili aluminiske kutije ali dobro maskiran. Široka mreža malih skladišta ima taj nedostatak što ih je za vreme mira teže čuvati, pogotovu ako se u njih odmah smešta materijal. Ako se tako radi onda se mora neko zadužiti da o njima vodi brigu. Logično je da to treba da budu pozadinski teritorijalni organi sastavljeni od poverljivih meštana: lakših invalida, starijih ljudi i žena koji nisu zauzeti drugim dužnostima. Pogotovu su pogodni lovci, stočari, šumari, planinari i uopšte ljudi koji dobro poznaju zemljište. Deo tog ljudstva može se još u mirno vreme zadužiti za blagovremenu pripremu i popunjavanje magazina.

Organizaciona šema teritorijalnih pozadinskih organa može biti različita. Međutim, to nije toliko bitno, — važno je da ta organizacija ima ljude koji će moći snabdevati armiju po: intendantskoj, sanitetskoj, artiljerisko-tehničkoj i drugim granama. Postojanje malih pokretnih radionica u sastavu ovih organa je neophodno kako bi se mogle vršiti popravke oružja, odeće, obuće i raznih drugih tehničkih sredstava.

Pored teritorijalnih pozadinskih organa, vezanih za teritorijalnu komandu, sve ostale snage narodne armije (kopnene, vazduhoplovne i pomorske) moraju imati svoje pozadinske organe. Do kog najnižeg stepena će ti organi postojati, zavisi od vida vojske i veličine jedinice. Kod kopnenih snaga, kako kod operativne armije tako i kod partizanskih odreda i jedinica narodne zaštite, pozadinski organi mogu postojati zaključno do čete (radi samostalno-

sti, pošto će bataljon često dejstvovati po četama, pogotovu ako protivnik bude upotrebljavao atomsko oružje). Ako budu imale pozadinske organe koji će se brinuti za ishranu i snabdevanje municijom, čete mogu, nezavisno od bataljona, da dejstvuju potpuno samostalno. Pozadinske ustanove u većim jedinicama (brigadi, diviziji i korpusu) usklađivaće i organizovati raspodelu sredstava i snabdevanje svojih potčinjenih jedinica. Neophodno je da su pozadinske jedinice i ustanove lake, pokretljive i sposobne za ilčnu zaštitu, jer u narodnom ratu ne postoji front na kome se, s jedne strane, nalazi protivnik, a, s druge, potpuno sigurna pozadina. Pojava protivnika na bokovima i u pozadini jedinica sasvim je normalan događaj. Zbog toga pripadnici pozadinskih jedinica (kuvari, konjovoci, šoferi i dr.), moraju biti spremni da u svakom trenutku vode borbu. No, to ne isključuje potrebu da se u pojedinim težim situacijama dodele pešadijske jedinice za zaštitu pozadinskih jedinica i ustanova u toku marša ili prenošenje materijalnih sredstava.

S obzirom na potrebe, kakva bi transportna sredstva najbolje odgovarala narodnom ratu? Svakako ona koja odgovaraju pokretljivosti čitave jedinice i koja se mogu upotrebiti na slabijim komunikacijama pa i van njih. Pre svega, tu dolazi u obzir stočni, tovarni ili vučni transport. Koji će od njih doći u obzir zavisi od terenskih uslova na kome će dejstvovati dotična jedinica i mesta gde se nalaze teritorijalno-pozadinski organi.

Pored stočnog transporta, vrlo često će dolaziti u obzir prenošenje borbenih sredstava i ostalog materijala pomoću ljudi, naročito u onim krajevima gde se nikakav stočni transport ne može upotrebiti ili u slučaju kada nema boljih sredstava. Korišćenje transporta ovakve vrste moguće je ne samo pri teritorijalnim pozadinskim organima, već i kod jedinica. Kao nosači dolazi u obzir stanovništvo, a poneki put i borci.

Automobilski transport može, takođe, naći primenu. Narodna armija neće ostati bez puteva i slobodnih teritorija. Prema tome, takva sredstva se mogu vrlo efikasno

koristiti za transport ne samo materijala nego i trupa. Za tu svrhu, a s obzirom na stanje puteva i mogućnost da se koriste uglavnom slabije komunikacije, manja i pokretljivija vozila daleko su poželjnija nego velike i teške mašine koje zahtevaju dobre puteve i više goriva. Prednost manjih i pokretljivijih transportnih sredstava leži i u tome što se mogu uspešno sklanjati i kamuflirati kako od ugleda sa zemlje tako i iz vazduha. Poželjno je da se ova vrsta transportnih sredstava drži u višim teritorijalnim ili operativnim komandama i da se centralizovano iskorišćavaju na najvažnijim pravcima i u najvažnijem momentu. Brzi manevri snaga po unutrašnjim pravcima na oslobođenoj teritoriji biće daleko lakši ako postoje ovakva transportna sredstva. Centralizacija u višim komandama omogućuje njihovo blagovremeno prebacivanje sa napuštenih na nove slobodne teritorije. Ako to nije moguće, onda se takva sredstva sklanjaju ili uništavaju, s tim što se kasnije od zaplenjenih kamiona mogu stvoriti nove transportne jedinice.

Pored kamionskog transporta, može se još koristiti železnički, pomorski i rečni. Naravno da to zavisi od realnih mogućnosti. Sa ovim transportnim sredstvima normalno će upravljati pozadinski teritorijalni organi.

Korišćenje transportne avijacije u narodnom ratu biće sasvim normalna pojava. Prebacivanje materijala sa sopstvenih baza ili baza saveznika do pojedinih mesta gde se nalaze jedinice, bilo to sletanjem aviona ili bacanjem pomoću padobrana, biće čest način snabdevanja. Pomoću transportne avijacije olakšaće se prebacivanje materijala sa jedne na drugu slobodnu teritoriju ili sa aerodroma jedne slobodne teritorije do jedinica na okupiranoj teritoriji i tako će se omogućiti ugroženim jedinicama da dođu do potrebnih količina materijala.

Međutim, jedno od najpodesnijih, mada zasada najskuplje, transportnih sredstava u narodnom ratu jeste helikopter. Njegove osobine i nevezanost za aerodrome, kao i sposobnost da leti skoro po svakom vremenu, čini ga jako traženim sredstvom. S obzirom da ga je teško otkriti a

samim tim i uništiti, on bi mogao korisno da se upotrebi pri teritorijalnim pozadinskim organima i operativnim jedinicama.

Kao što se vidi, orijentacija narodne armije na primenu svih vrsta transportnih sredstava, od onih najprimitivnijih pa sve do najmodernijih, učiniće narodnu armiju univerzalno sposobnom da se koristi svim raspoloživim transportnim sredstvima i da ih primenjuje prema konkretnoj situaciji. Zaplenjena transportna sredstva služiće za povećanje i popunu postojećeg parka. Jedinice naše Narodnooslobodilačke armije koristile su u toku rata sva ova sredstva izuzev helikoptera. Samo su one postepeno od plena formirale transportne jedinice, dok bi ih jedinice narodne armije mogle unapred da pripreme. Ta činjenica zahteva da jedinice narodne armije budu sposobne za univerzalno korišćenje raznih transportnih sredstava.

Mogućnosti su raznovrsne i, ukoliko se svestrašno iskoriste, neće biti nerešljivih problema u pogledu snabdevanja jedinica.

*

Kakav će biti odnos pozadinskih organa jedinice prema teritorijalnim pozadinskim organima i kako će se obavljati snabdevanje jedinica?

Ono o čemu se dosada govorilo uglavnom se odnosi na organizacijska pitanja, tj. pitanja transporta i njegovih mogućnosti. Međutim, međusobni odnos organa i funkcionisanje snabdevanja iz raznovrsnih izvora pretstavlja posebno pitanje, a njegova glavna karakteristika leži u nepostojanju šablona. Dok se u mnogim armijama, u kojima postoji sigurna pozadina i dotur, snabdevanje zasniva na principu dotura od strane više do niže jedinice, dotle se takvi ili bilo koji slični principi ne bi mogli usvojiti pri snabdevanju jedinica narodne armije.

Da bi ovo bilo jasnije razmotriće se mogućnost snabdevanja i međusobni odnos pozadinskih organa, naprimer jedne brigade koja je potčinjena višoj jedinici (diviziji) i nalazi se na samostalnom izvršavanju zadatka.

Brigada se u tom slučaju, zavisno od konkretne situacije, može snabdevati na razne načine: od pozadinskih teritorijalnih organa, naroda, dobijanjem materijala iz svojih ili savezničkih baza direktno vazdušnim putem i plenom.

Teritorijalni pozadinski organi imaju pod kontrolom sva materijalna sredstva na svojoj teritoriji: municiju, oružje, hranu, odeću, obuću i ostalo (sve rastureno i skriveno u manjim skladištima). Oni su dužni da tim sredstvima snabdevaju svaku operativnu jedinicu koja dođe na njihov teren. To bi bio normalan i najefikasniji put snabdevanja, jer na taj način jedinica ne bi gubila u vremenu tražeći materijalna sredstva. Štaviše, od teritorijalnih organa, ona može dobiti i teža oružja, naprimer, artiljeriju, koju će upotrebiti za izvršenje zadatka a zatim ih vratiti. Ovo su iznimni slučajevi, ali ipak mogućni.

Međutim, ako se na dotičnom terenu ne nalaze teritorijalni organi, onda se brigade preko civilnih vlasti u pojedinim selima, zatim pomoću političkih organizacija ili direktno od privatnika, mogu snabdeti izvesnim potrebama, prvenstveno hranom. Nabavka se vrši na osnovu plaćanja, pozajmice ili dobrovoljnih priloga. Ishrani manjih jedinica direktno po kućama treba pristupiti samo tada kada nije moguće kolektivno kuvanje.

U nedostatku hrane ili municije kod pozadinskih teritorijalnih organa, ili hrane kod civilnog stanovništva, ili ako se brigada nalazi na terenu gde nema stanovništva, snabdevanje se može obaviti vazdušnim putem. Materijal se može dostaviti bacanjem pomoću padobrana i ateriranjem samih aviona. Drugi način je bolji, jer se mogu u tom slučaju odmah posle istovara materijala evakuisati i ranjenici. Bacanje padobranima ima i tu manu, jer je otežano prikupljanje materijala koji usled vetra pada na šire prostranstvo. Još je bolje ako se raspolaže helikopterima, jer za njih nisu potrebni aerodromi, već je neophodno samo tačno naznačiti mesto gde se nalaze jedinice.

Dotur materijala vazdušnim putem normalno se vrši noću. Da bi se uspešno obavio potrebno je da se u brigadi

nalaze oficiri iz vazduhoplovstva koji će pomoći da se, eventualno, izgradi aerodrom, pripreme signali i održava veza sa avijacijom. U nužnim slučajevima, kada je moguće, dotur se može obaviti i u toku dana.

Ako joj je nemoguće da se snabdeva iz svojih ili savezničkih izvora brigada se mora orijentisati na plen. Specijalno planirani napadi, odnosno svaka uspešno izvedena akcija, donosiće i plen. Po završetku boja pozadinski organi obavezno od svakog pojedinca prikupljaju plen, sređuju ga, a zatim, prema potrebi, dodeljuju jedinicama. Organizovano prikupljanje plena i sprečavanje ličnog korišćenja doprinosi boljem očuvanju discipline u jedinicama i racionalnijem korišćenju sveg zaplenjenog materijala.

Kakav je odnos brigade prema snabdevanju i popuni skladišta koje se nalazi pod kontrolom teritorijalnih pozadinskih organa.

Teritorijalni pozadinski organi stalno u toku rata popunjavaju skladišta prema količini utrošenog materijala. Popuna se vrši iz svojih ili savezničkih baza, od naroda i plena.

Dotur materijala iz sopstvenih baza do pojedinih regiona poželjno je da se obavlja avionima ili još bolje helikopterima.

Snabdevanje hranom i ostalom opremom od mesnog stanovništva pozadinski organi vrše preko civilnih vlasti i političkih ili društvenih organizacija. Na taj način se izbegava direktno snabdevanje a materijal se prikuplja na osnovu ravnomernog razreza.

Organizovanje radionica, proizvodnje nekih artikala, popravka pojedinih tehničkih sredstava i opreme, takođe se izvodi preko pozadinskih teritorijalnih organa koji saraduju sa stanovništvom. I ne samo to, pozadinski teritorijalni organi u saradnji sa civilnim vlastima, političkim i društvenim organizacijama, planiraju i organizuju proizvodnju potrebnih sredstava, naročito hrane, odeće i obuće.

Plansko sprovođenje setve i prikupljanje žetvenih prinosa takođe pretstavlja neophodnu meru u sistemu snabdevanja od strane naroda. Istovremeno kada narod

nema sredstva za život, pružanje narodu hrane i ostalih potreba iz vojnih skladišta biće česta pojava — bar kao prva pomoć. Takav stav je sasvim razumljiv kada se ima u vidu da narodni rat vodi čitav narod zajedno sa svojom armijom.

Snabdevanje i popunu skladišta plenom izvode teritorijalni pozadinski organi u saradnji sa jedinicama. Prema proračunu količine materijala koji se može zapleniti, pozadinski organi još pre napada organizuju sve za njegovu brzu evakuaciju. Evakuisan materijal se delom dodeljuje jedinicama, a delom smešta u skladišta.

U čitavom snabdevanju narodne armije je veoma važno čuvanje izvesnih rezervi oružja, municije i hrane, koje se mogu trošiti samo u krajnjem slučaju. Takve rezerve se mogu nalaziti ne samo pri pozadinskim organima i ustanovama svake jedinice, već ih obavezno moraju imati i teritorijalni pozadinski organi.

I pored svih teškoća sa kojima se moraju boriti jedinice u narodnom ratu, i pored veoma teških uslova pri nabavci materijala i snabdevanju jedinica, iz svega izloženog se vidi da materijalno obezbeđenje i snabdevanje ipak nije tako teško i nesavladljivo kako ga zamišljaju mnogi skeptici. Izlaz se može naći i problem uspešno rešiti ako se uzmu u obzir svi elementi i svestrano izvrše sve pripreme i iskoriste svi izvori snabdevanja.

*

Zbrinjavanje i lečenje ranjenika u narodnom ratu predstavlja jedan od najtežih problema i može se savladati samo uz svestrano zalaganje i preduzimanje niza organizacijskih i pripremnih mera. Teškoće oko zbrinjavanja i lečenja ranjenika leže u njihovoj nepokretnosti (što smanjuje manevarsku i borbenu sposobnost jedinica) i nedostatku dovoljne količine sanitetskog materijala i podesnih bolnica. Pored toga ono će biti otežano i većim brojem ranjenih od dejstva atomskog oružja.

S druge strane, od ogromnog je značaja za čuvanje i podizanje borbenog morala boraca i jedinica briga za ranjenike. U Jugoslaviji su okupatorske snage ubijale sve ranjene borce Narodnooslobodilačke armije. Težnja je bila očita: da se uništavanjem ranjenika unese strah i naruši moral ostalih boraca, a pored toga i nanesu gubici u ljudstvu. Baš takvi postupci su zahtevali veće preduzimanje svih mera kako bi se ranjenicima pružila potpuna sigurnost. Od bezbednosti i sigurnosti lečenja u slučaju ranjavanja i uverenja da mu se ništa ne može dogoditi i da ranjen neće pasti neprijatelju u ruke, umnogome je zavisio moral i zalaganje borca.

Briga za ranjenike, bez obzira na kakve se teškoće pri tome nailazi, predstavlja najvažniji faktor za snagu armije. To je ustvari političko pitanje, jer od njegovog pravilnog i uspešnog rešavanja ne zavisi samo moral jedinica, već i moral čitavog naroda.

Često se baš zbog ranjenika i njihove bezbednosti vode bojevi i operacije, pa i bitke. Takav je bio slučaj kod nas u IV neprijateljskoj ofanzivi. Da bi spasle 4.000 hiljade ranjenika i obolele od tifusa, naše su jedinice stupile u tzv. Bitku na Neretvi, a koju svakako ne bi vodile da nije bilo neophodno spasti bolnicu. Baš taj humani odnos prema ranjenicima bio je neocenjiv doprinos za podizanje morala i požrtvovanja ostalih boraca i jedinica.

U NOR-u je bilo pravilo da se ranjenik mora izvući po svaku cenu. Princip da ranjenik ne sme pasti u ruke neprijatelju predstavljao je nepisani zakon za sve borce i jedinice, a istovremeno je bio jedan od stubova visokog moralnog stanja Narodnooslobodilačke armije Jugoslavije.

Čuvanje i briga za ranjenike, nisu samo važni zbog morala i ljudskog odnosa prema svom drugu-saborcu, već je briga za ranjenike bila značajna i stoga što su oni predstavljali stalan izvor ljudstva za popunu armije. Ranjeni borac nije zauvek izgubljen. Posle uspešnog lečenja on se, zavisno od karaktera ranjavanja, ponovo vraća u jedinicu.

Ukoliko neke zemlje budu u budućnosti vodile narodni rat sigurno će se sresti sa problemom ranjenika, ali će

njegovo rešavanje, bez obzira na niz teškoća, ipak biti lakše — bar što se tiče organizacije i blagovremene pripreme — nego što je to bio slučaj u toku Narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji, Burmi, Kini, Francuskoj i drugim zemljama.

Okupator će u budućem ratu pomoću jakih snaga moći da kontroliše veći deo teritorije, a njegov odnos prema ranjenicima ni u kom slučaju se neće izmeniti. Borba za ranjenike i njihovo zbrinjavanje i lečenje kao humana mera i obaveza, zatim kao mera koja podiže moral jedinice i pruža joj stalan izvor ljudstva, i u narodnom ratu će igrati značajnu ulogu i predstavljajući stalnu brigu starešina i jedinica. Pa ipak, sve će to biti olakšano jednom solidnom pripremom izvedenom još u mirnom periodu, sigurno lakše no što je to bio slučaj u našem NOR-u, Burmi, Kini, Francuskoj. Obezbeđenjem još za vreme mira što veće količine sanitetskog materijala (koji je u prošlim ratovima predstavljao veliku teškoću za sve oslobodilačke i partizanske armije), zatim obezbeđenjem sanitetskog kadra i potrebnih bolnica koje se mogu brzo postavljati, kao i obezbeđenjem transportnih sredstava za brzo prebacivanje i evakuaciju ranjenika, umnogome će se povećati bezbednost ranjenika, a i njihovo brzo i efikasno lečenje, što je najvažnije, njihova brza evakuacija iz jedinica u bolnice, rasteretiće jedinice i omogućiti im veću pokretljivost i borbenu sposobnost.

Treba naglasiti da se zbrinjavanju i lečenju ranjenika u budućem ratu mora posvetiti daleko veća pažnja i izvršiti veće pripreme nego što je to bio slučaj u prošlosti. Pogotovu ako dođe do primene atomskog oružja koje izaziva veće i masovnije gubitke, kao i velik broj ranjenih i povređenih. Što je najgore, taj broj se stvara u jednom kratkom vremenskom periodu, a posledice ranjavanja zahtevaju specijalnu brigu i duže lečenje ranjenika i obolelih od radiacije. Ta okolnost, zahteva više sanitetskog osoblja i, nameće, kao neophodno, da se svi borci osposobe za pružanje prve pomoći svojim drugovima i sebi samima.

S obzirom na karakter narodnog rata i način njegovog vođenja, biće interesantno da se u grubim crtama razmotre mogućnosti za smeštaj, lečenje i evakuaciju ranjenika.

Smeštaj i lečenje ranjenika narodne armije, može biti van zemlje (kod saveznika) ili u sopstvenoj zemlji.

Sa psihološke tačke gledišta poželjno je da se za ranjenika obezbedi krajnje sigurno mesto. Na taj način su oni oslobođeni psihičkog pritiska i neizvesnosti kojoj su podvrgnuti ako se leče u okupiranoj zemlji. Zato bi bilo poželjno da se ukoliko postoje dobre utvrđene sopstvene baze, u njih evakuuju ranjenici. Ali ako takvih baza nema ili su preopterećene, evakuaciji ranjenika kod saveznika treba uvek težiti.

Ovakav način zbrinjavanja svakako pruža velike prednosti, ali to nije uslov bez koga bi bilo nemoguće lečiti ranjenike. Prema iskustvima iz prošlosti, potpuno je moguće i u okupiranoj zemlji, i to kako na slobodnim teritorijama tako i van njih, lečiti ranjenike.

Lečenje se može obaviti u pokretnim i nepokretnim bolnicama.

Pokretne bolnice se mogu nalaziti u sastavu brigada, divizija ili viših jedinica, dok se u bataljonu, zavisno od samostalnosti dejstva, mogu nalaziti ambulante ili manje, pokretne bolnice. Lečenje ranjenika u ovim bolnicama sasvim je moguće, samo one otežavaju dejstvo jedinica, jer slabe njihovu pokretljivost, zahtevaju jače snage za obezbeđenje bolnice i, što je najgore, otežan je transport ranjenika sa jednog na drugo mesto zbog nedostataka podesnih transportnih sredstava. Pored toga, lečenje usled čestih pokreta i pomeranja zahteva duže vreme. Postojanje ovih bolnica u brigadama i divizijama budućih narodnih armija biće neophodno, ali ne bi trebalo da se one koriste u onom smislu kako je to bilo u prošlosti. Te bolnice bi imale samo prihvatni karakter. U njima bi ranjenici ostali samo toliko vremena koliko je potrebno da se evakuuju u bolnice stalnog-nepokretnog tipa. Na taj način potpuno će se ostvariti princip što hitnijeg povlačenja ranjenika iz sastava operativnih jedinica i njihovog rastere-

ćenja za izvršenje borbenih zadataka. U pokretnim bolnicama bi ostajali samo lakši ranjenici koji mogu da se kreću pa, u slučaju potrebe, i da se bore.

Od daleko većeg značaja za lečenje ranjenika jesu bolnice stalnog — nepokretnog tipa. Ovakve bolnice pripadaju obično pozadinskim teritorijalnim organima, a mogu biti smeštene i na slobodnoj i na okupiranoj teritoriji. Između njih, s obzirom na mesto smeštaja, može biti razlike u tome što mogu biti javne ili konspirativne. Javne bolnice se obično smeštaju u naseljenim mestima slobodne teritorije i za tu svrhu se koriste zgrade ili šatori. U slučaju gubljenja slobodne teritorije, ranjenici se iz takvih bolnica evakuišu na druga bezbednija mesta. Ovakva vrsta bolnica, zavisno od sigurnosti slobodne teritorije, može da se koristi, ali je za narodnu armiju od daleko većeg značaja podizanje konspirativnih bolnica na slobodnoj ili okupiranoj teritoriji. Njihova prednost leži u tome što ranjenici u slučaju nailaska protivničkih snaga i dalje ostaju u tim bolnicama.

Sigurnost konspirativnih bolnica zasniva se na tajnosti mesta i lokacije. Mesta za njih obično se biraju u pošumljenom ili teško pristupačnom zemljištu. Pri izboru mesta mora se voditi računa i o načinu donošenja ranjenika, ishrani, snabdevanju. Teško je zadovoljiti sve te zahteve i mnogi od njih moraju da trpe kako bi se zadovoljila bezbednost.

Bolnice se mogu izgrađivati od drveta i raznog drugog priručnog materijala, a mogu se još u mirno doba pripremiti šatori ili pogodan materijal koji bi omogućio brzo podizanje takvih bolnica pa, eventualno, i njihovo premeštanje na nove — bezbednije položaje.

Radi što veće sigurnosti, neophodno je da o mestu lokacije bolnica zna samo nekoliko odanih i poverljivijih ljudi. Oni održavaju vezu sa spoljnim organima, donose hranu i izlečene ranjenike izvode iz bolnice. Što je najvažnije, nijedan ranjenik koji se leči u tim bolnicama, bez obzira na njegovu odanost, čin ili funkciju, ne sme da zna mesto bolnice. S obzirom na to ranjenici se sa specijalno

određenih punktova (čije mesto znaju jedinice i na koje šalju ranjenike) vode ili nose u bolnicu zavezanih očiju. Oni se isto tako zavezanih očiju i izvode iz bolnice po završenom lečenju.

Pored ovih mera, u bolnicama se još nalaze i manje grupe vojnika koji služe kao straža i obezbeđenje. Oko bolnice se postavljaju patrole, zasede i mrtve straže da bi je zaštitile, a ranjenike obavestile da se na vreme evakušu.

Međutim, stvar se ne završava samo na bolnicama. U njihovoj blizini se, razbacano po teško pristupačnom zemljištu, blagovremeno izrađuju skloništa pod zemljom u koja se u slučaju velike opasnosti smeštaju nepokretni ranjenici zajedno sa bolničarom ili lekarom. Sa skloništa se skida maska i ono otvara tek onda kada prođe neprijatelj, a ranjenici se ponovo smeštaju u bolnice.

Pokretni ranjenici se evakušu na bezbednija mesta.

Pri dobro preduzetim merama bezbednosti sigurnost ovakvih bolnica je velika. To potvrđuje sledeći primer: samo u jednom delu Jugoslavije, u Sloveniji, bilo je oko 60 konspirativnih bolnica kroz koje je u toku Narodno-oslobodilačkog rata prošlo oko 22.000 ranjenika. Od toga broja je okupator uspeo da otkrije oko 23 manje bolnice i da uništi 0,03% ranjenika (66 ljudi). Mnoge od otkrivenih bolnica bile su prazne, jer su ranjenici blagovremeno smešteni po skloništimama ili evakuisani, pa je otuda tako mali broj uništenih ranjenika.

Postoji još jedna mogućnost za smeštaj i lečenje ranjenika. To je kod privatnih lica, u dobro skrivenim skloništimama. Ovaj način je moguć ali ga treba primenjivati samo u slučaju velike nužde. Nedostaci leže u nedovoljnoj bezbednosti i nedostatku medicinskog kadra — odnosno dolazi do njihove decentralizovane upotrebe na mali broj ranjenika.

Istu važnost kao smeštaj i lečenje ima i evakuacija ranjenika do mesta lečenja. Ona je utoliko teža ukoliko je skopčana sa evakuacijom preko zemljišta koje okupator dobro kontroliše i ukoliko se obavlja primitivnim sredstvi-

ma. Tada se pojavljuju teškoće ne samo prebacivanja već i zbog bezbednosti ranjenika radi čega je neophodno da se za zaštitu transporta upotrebljavaju čitave jedinice.

U budućem narodnom ratu će se evakuacija ranjenika — zavisno od mesta gde ih treba prebaciti, bezbednosti puta i posedovanje sredstava za evakuaciju — izvoditi kako primitivnim tako i savremenim sredstvima. Svi lakši ranjenici koji mogu da hodaju evakuisaće se prvenstveno peške, dok će se teški ranjenici transportovati na jedan od sledećih načina: nošenjem na rukama boraca ili specijalnih jedinica za evakuaciju ranjenika, korišćenjem stoke, motornih vozila, vodenim i vazдушnim putem. Prenošenje ranjenika na rukama neobično je teško i primenjivaće se samo onda kada ne postoje druga sredstva ili ih je nemoguće upotrebiti. Transport jahanjem ili prevoženjem na kolima, igraće takođe značajnu ulogu naročito tamo gde su slabe komunikacije.

Korišćenje rečnog, železničkog i autotransporta biće najpodesnije ukoliko to uslovi dozvoljavaju.

Međutim, najbolje sredstvo za evakuaciju ranjenika u narodnom ratu je svakako helikopter. Pomoću njega se ranjenici mogu evakuisati iz jedinica do određenih punktova, konspirativnih ili javnih bolnica na slobodnoj teritoriji.

Avioni će takođe biti vrlo značajno i često jedino sredstvo za transport ranjenika u svoje ili savezničke baze, kao i za transport sa neoslobođene na oslobođenu teritoriju. U kojoj će se meri on koristiti zavisće od postojanja aerodroma i raspoložive transportne avijacije. Kakvu je ulogu imala avijacija pri transportu naših ranjenika u toku Drugog svetskog rata vidi se iz sledećeg podatka: savezničkim avionima je pred kraj rata evakuisano iz Jugoslavije oko 12.600 ranjenika na lečenje u savezničke baze u Italiji.

Ranjenici se u svoje ili savezničke baze mogu evakuisati i pomorskim putevima ukoliko za to postoje pogodni uslovi.

Važno pitanje o kome bi takođe trebalo govoriti jeste način evakuacije ranjenika, tj. da li ona treba da ide po utvrđenom redu kao u drugim ratovima, od voda do čete, zatim do bataljona, brigade (odreda), divizije i dalje, ili se u narodnom ratu taj redosled može izbeći? Izgleda da uslovi vođenja narodnog rata, kao i neophodnost da se taktičke i operativne jedinice što pre oslobode ranjenika, zahtevaju da se evakuacija kao i snabdevanje ne vrši ni po kakvom šablonu. Zavisno od situacije u kojoj se nalazi jedinica, zatim od raspoloživih sredstava i mogućnosti za evakuaciju i udaljenosti bolnica, ona treba da se obavi u što kraćem vremenu u najbliže i najbezbednije bolnice.

Normalno će biti da se ranjenici evakušu u brigadnu (odredsku) pokretnu bolnicu ili bolnicu (ambulantu) bataljona ako ovaj dejstvuje samostalno i na većem udaljenju od brigade. Najpoželjnije bi bilo da se ranjenici iz ovih bolnica evakušu najbržim sredstvima na slobodnu teritoriju ili savezničke baze.

U nemogućnosti da se obavi takva evakuacija, ranjenici se bilo kojim transportnim sredstvom mogu evakuisati u divizisku pokretnu ili najbližu konspirativnu bolnicu.

Na isti način se i ranjenici iz diviziske pokretne bolnice mogu evakuisati u najbliže konspirativne bolnice, u bolnice na slobodnoj teritoriji, kao i u svoje ili savezničke baze.

Evakuacija ranjenika u svoje ili savezničke baze često neće moći da se obavi direktno iz brigade i divizije. Tome će najčešće smetati nedostatak aerodroma ili dejstvo protivnika. U tom slučaju evakuacija će se morati obavljati sa aerodroma na slobodnoj teritoriji. Da bi se to postiglo, ranjenici se bilo kojim transportnim sredstvima prebacuju u te rejone a odatle avionima ili brodovima u svoje ili savezničke baze. Čitav proces evakuacije normalno se izvodi noću, a ukoliko zemljište, udaljenost protivnika i drugi uslovi garantuju potrebnu sigurnost, evakuacija se može izvoditi i danju.

U problemu zbrinjavanja ranjenika veoma važno mesto zauzima njihovo snabdevanje sanitetskim materijalom, lekovima i hranom.

Sanitetsko osoblje, materijal i lekovi predstavljali su u prošlom ratu naročito za narodnooslobodilačke i partizanske armije veliku teškoću, pogotovu za zemlje koje nisu imale ni za mirnodopski život dovoljno sanitetskog kadra i hemiske industrije. U budućem ratu to pitanje se može, bar donekle, rešiti blagovremenim školovanjem što većeg broja lekara i ostalog sanitetskog osoblja, kao i podizanjem sanitetskog znanja celog naroda, zatim masovnijom proizvodnjom sanitetskog materijala i lekova koji će biti smešteni u specijalnim magacinima po čitavoj teritoriji zemlje. Sve pripremljene količine materijala neće ipak biti dovoljne, pogotovu kad se mora računati i sa lečenjem civilnog stanovništva. Zato se mora računati, i to sa velikim procentom, na zapljenjeni sanitetski materijal, pa i na pomoć eventualnog saveznika.

Snabdevanje jedinica i bolnica sanitetskim materijalom obavljaju pozadinski teritorijalni organi, odnosno za to određeno sanitetsko ljudstvo. Njima se predaje i višak zapljenjenog sanitetskog materijala.

Za snabdevanje pokretnih bolnica prehranbenim artiklima brinu se pozadinski organi odgovarajućih jedinica, a za nepokretne bolnice teritorijalni pozadinski organi i pozadinski organi bolnice. U nepokretnim bolnicama poželjne su veće količine rezervi hrane, jer je u slučaju protivničke ofanzive snabdevanje jako otežano a često i nemoguće.

Prema svemu izloženom i u budućem narodnom ratu pitanje ranjenika predstavljaće ozbiljan problem. Ali, ni u kom slučaju to nije problem koji se ne može rešiti sa daleko većim uspehom nego u prošlosti. Tu se prosto nameće logičan zaključak: ako su u prošlosti u toku narodnooslobodilačkih ratova, i pored velikih teškoća, ranjenici uglavnom sa uspehom zbrinjavani i lečeni, onda je sasvim normalno da će njihovo zbrinjavanje i lečenje u budućem narodnom ratu ako se blagovremeno izvrše sve pripreme, biti daleko lakše i efikasnije.

BLAGOVREMENA PRIPREMA NARODNOG RATA

Partizanski ratovi vođeni u prošlosti u mnogim zemljama, počinjali su gotovo ni iz čega, posle sloma redovne armije i pod okupacijom zemlje. U Jugoslaviji su, naprimjer, za vreme od četiri godine, zahvaljujući pravilnom korišćenju svih uslova, a posebno genijalnom rukovođenju druga Tita, od prvih grupica partizana pa do kraja rata, stvorene 53 divizije koje su sa uspehom oslobodile našu zemlju. To znači da je partizanski rat i pored razvoja u veoma teškim uslovima doveo do neslućenih rezultata.

Međutim, danas je situacija sasvim drukčija. Mnoge zemlje kojima pretila opasnost od agresije ne moraju prvo sve da izgube pa onda tek da vode rat. U pripremama za narodni rat treba polaziti od stvarnog, činjeničnog stanja zemlje, a ono je u svakom slučaju takvo da mnogi mali narodi kojima pretila opasnost od agresije, imaju svoju vlast, armiju, ekonomiku, industriju i drugo. To, ustvari, znači da još u mirnom periodu imaju mogućnosti da se pripreme za vođenje narodnog rata. Na taj način se postiže daleko veća efikasnost nego kada se partizanski rat organizuje pod okupacijom i stvara od malih grupa i odreda koji postepeno prerastaju u armiju. Ako se jedna forma rata, kao što je bio partizanski rat, razvija i vodi u teškim uslovima a ipak može da pruži izvanredne rezultate, onda svakako, slična forma u vidu narodnog rata može u budućnosti pružiti još bolje i veće rezultate ukoliko se detaljnije i blagovremeno pripreme i iskoriste sva raspoloživa sredstva. Ako

jedan narod ne želi da se pomiri sa okupacijom, zašto onda u realnim uslovima koji onemogućavaju vođenje jednog frontalnog rata pribegavati tom ratu i na kraju ga izgubiti? Zašto se unapred ne odreći takvog rata? Posle poraza u takvom ratu narod će svakako produžiti da vodi jedan narodnooslobodilački-partizanski rat. Narodni rat je jedini izlaz bez obzira da li je pre toga pretrpljen poraz u jednom frontalnom ratu ili se on vodi od samog početka agresije.

To znači, da narodni rat u budućnosti ne znači rat vođen od strane malih grupa i grupica; ne znači rasturanje armije, već naprotiv da taj narodni rat od samog početka treba da vodi armija modernom doktrinom i organizacijom, savremenom tehnikom i naoružanjem. Ona će pri tome koristiti i pomoć čitavog naroda i boriti se zajedno s njim. To je armija koja će, bez obzira na svoju formaciju i organizaciju, voditi moderan rat u kome će strategija, operatika i taktika biti savremene i predstavljaje realan odraz datih uslova i mogućnosti.

Narodni rat ne znači vraćanje unazad i ratovanje na isti način kao što je to bio slučaj u davnoj ili bliskoj prošlosti. Budući narodni rat znači rat u kome bi moderna armija potpuno našla primenu, sa celokupnim naoružanjem i tehnikom koju bi upotrebila u skladu sa uslovima i mogućnostima. Ta armija bi takođe do kraja koristila iskustva iz više forme partizanskog načina vođenja rata primenjujući ih zavisno od budućih uslova vođenja rata.

Za velike i tehnički dobro opremljene narode koji poseduju široka prostranstva ta priprema i nema tako veliki značaj, jer se nijedna mala zemlja, bez obzira na pripremljenost, neće usuditi da napadne veliku zemlju, jer ona uvek ima dovoljno vremena i mogućnosti da se i u toku rata pripremi i pobedi.

Miroljubivost malih zemalja i njihova težnja da razvijaju prijateljstvo i sa velikim nacijama nije dovoljna garantija za njihovu bezbednost. Miroljubiva politika prema svim narodima predstavlja izvanredno političko oružje u borbi protivu agresije, ali za odbranu nezavisnosti ze-

mlje to ipak nije dovoljno. Najveća garantija bezbednosti i nezavisnosti, pored toga, je i spremnost čitave zemlje, a posebno oružanih snaga, za vođenje rata.

I ne samo to, u savremenim uslovima života i mogućnostima iznenadnog izbijanja rata nameće se potreba da se u pripremama za odbranu zemlje ide još i dalje. Nije dovoljna samo planska priprema za vođenje rata, koja može da traje veoma dugo, već je daleko više neophodna borbena spremnost zemlje i oružanih snaga da se u svakom trenutku odupru agresiji. Pripreme mogu da traju godinama ali one nikako ne moraju da znače i neprekidnu spremnost zemlje za rat. To je naročito slučaj ako su postavljene na bazi dugoročnog razvoja industrije. Takve pripreme su neophodne, ali one ne obezbeđuju ono što je u današnjem periodu potrebno: spremnost zemlje i armije da u svakom trenutku vodi odbranbeni rat. Međutim, dugoročni planovi priprema mogu da dovedu do izmena i dopuna, ali tako da to ne znači zastoj i prekid, već, naprotiv, svako novo dostignuće u industriji, ekonomici, ili politici, treba da znači dalje povećanje spremnosti i borbene sposobnosti armije.

Po svom karakteru narodni rat se javlja kao antiteza agresiji, kao otpor naroda stranom zavojevaču. Bilo je mnogo sličnih ratova u prošlosti kao što su bili partizanski ratovi, ali nijedan od njih nije bio blagovremeno pripremljen i ni za jedan od njih se nije — bar u skorijoj prošlosti — nijedna vladajuća klasa unapred odlučila da ga vodi. Svi su ti ratovi nastajali kao posledica okupacije i ugnjetavanja, a razvijali su se postepeno od malih grupa ka sve većim formacijama i sve obimnijim dejstvima.

Zašto su mnoge zemlje izbegavale da primene narodni rat iako je bilo očigledno da se frontalnim nisu mogle odupreti napadaču?

S jedne strane, takav odnos nastajao je kao posledica potcenjivanja te vrste rata i neverovanja u neiscrpane snage sopstvenog naroda, a s druge, takav odnos je nastajao usled uskih klasnih interesa vladajuće klase i njene

težnje da sačuva unutarne ekonomske pozicije makar i po cenu gubitaka nacionalne nezavisnosti.

Samo napredno rukovodstvo zemlje i istinski narodne, politički progresivne partije čiji se interesi ne sukobljavaju sa interesima narodnih klasa već u potpunosti predstavljaju njihov program i težnje, mogli su unapred da se odluče za narodni rat. Osnovno zbog čega su izbegavani narodni ratovi bio je strah da se narodu da oružje u ruke, jer bi on u toj borbi sa stranim zavojevačima mogao da se bori i za sopstveno političko i ekonomsko oslobođenje, a to bi bilo u suprotnosti sa interesima vladajuće klase. No, i pored negativnog stava vladajućih krugova, narod je često započinjao oslobodilačku borbu protivu okupatora i to baš onda kada je redovna vojska propadala nemajući ni mogućnosti ni sposobnosti da se odupre agresiji. I što je veoma važno, narod je često bio prinuđen — kao što je bio slučaj u Jugoslaviji — da se u tom oslobodilačkom ratu bori ne samo protivu okupatora, već i protivu sopstvene vladajuće klase koja se, da bi zaštitila svoje interese, stavljala na stranu okupatora.

Možda je i nedostatak iskustva u vođenju narodnih ratova širokih razmera bio jedan od uzroka da se mnoge zemlje i pored očiglednih potreba nisu u prošlosti blagovremeno odlučile da ga vode. Istinu govoreći ni danas ne postoje iskustva kako bi trebalo voditi narodni rat od samog početka, sa unapred pripremljenom i dobro organizovanom armijom. Međutim, ako se dobro prouče partizanski ratovi, a pogotovu naš NOR, može se doći do iskustava i zakona koji će u većoj ili manjoj meri važiti i za narodni rat.

Može se, takođe, tvrditi, na osnovu analogije, da će, kao što će svaki rad biti uspešniji ako se sve pripreme izvrše temeljito i blagovremeno, isto tako biti i sa narodnim ratom. Razumljivo je da će rezultati biti bolji u slučaju ako od samog početka postoji snažna naoružana armija i sposoban kadar, nego kada se armija stvara od malih grupa, a kadar podiže kroz surovu školu rata i naoružava samo zaplenjenim oružjem.

Očito je da će protivnik teže ekonomski eksploatirati zemlju i uništavati narod ako mu se od samog početka odupru jače snage. Takođe se može reći da će masovna podrška naroda biti bolje obezbeđena ako se čuva armija i ako se ciljevi rata poklapaju sa njegovim interesima.

Danas u mnogim zemljama postoje svi uslovi da, u slučaju potrebe, te zemlje pristupe vođenju narodnog rata od samog početka sukoba.

Pre svega, vladajući krugovi mnogih zemalja danas su stvarno predstavnici naroda, nosioci i borci za ostvarenje narodnih, političkih, socijalnih i ekonomskih stremjenja. S obzirom na to, otpada podvojenost između rukovodećih krugova i narodnih masa.

Tu je, pored toga, iskustvo koje pokazuje u kojoj se meri sa uspehom može voditi rat bez obzira na nadmoćnost okupatora. U Jugoslaviji je protivnik skoro u toku čitavog rata imao apsolutnu nadmoćnost, ali je uprkos toga pretrpeo ogromne gubitke i zahvaljujući tome i porazu na drugim frontovima izgubio rat. Ovi gubici iznose: 247.000 mrtvih, 559.434 zarobljenih. Zaplenjeno i uništeno: 2.991 top, 2.639 minobacača, 8.272 mitraljeza, 16.000 puškomitraljeza, 140 aviona, 485 tenkova, 9.700 motornih vozila i još mnogo drugog materijala.

Iz svega izloženog je očigledno da će uspeh biti bolji ako se narodni rat unapred pripremi, nego ako se u toku frontalnog rata, pre konačnog poraza, bude prešlo na narodni rat.

Na osnovu odluke, da se vodi narodni rat, kao i na osnovu njegove doktrine, pristupa se pripremi za rat koja se po obimnosti poslova i elementima koje obuhvata ne razlikuje mnogo od priprema za svaki drugi rat. Razlika je samo u načinu rešavanja pojedinih problema. Za pojedine ratove su nekad bile vezane samo pripreme na vojničkom i ekonomskom polju, dok su se političke pripreme zanemarivale. Međutim za narodni rat važne su pripreme na svim poljima, ali se političkoj mora pokloniti posebna pažnja.

U celini uzeto, pripreme za vođenje narodnog rata obuhvataju sve probleme koje nameće rat: pripremu i organizaciju armije, njeno naoružanje i opremu, proizvodnju oružja i opreme, pripremu industrije i ekonomike zemlje, političku pripremu zemlje; pripremu ratnih rezervi, jednom rečju sva pitanja vojnog, ekonomskog i političkog karaktera.

Prilikom priprema armije za narodni rat treba voditi računa da ona bude sposobna i za vođenje druge forme rata. Naprimer, u početku rata može se desiti, ako do njega dođe iznenadno, da će manji ili veći deo snaga narodne armije biti prinuđen, da na pojedinim pravcima vodi uporne borbe kako bi obezbedio dovoljno vremena za mobilizaciju ostalih snaga. Slična dejstva dolaze u obzir i pred kraj rata. Usled uticaja raznih faktora, odnos snaga se može da izmeni u korist narodne armije. U tom slučaju ona može preći na nove forme vođenja rata i kroz izrazito ofanzivne operacije velikih razmera da oslobodi zemlju.

Isto tako, u toku priprema za vođenje narodnog rata treba uzeti u obzir i mogućnost primene atomskog oružja od strane protivnika. Prema tome, univerzalnost i mogućnost brze preorijentacije su osnove svih mera u priprema za narodni rat.

Vojne pripreme. Sve mere koje se preduzimaju i sprovode radi pripreme zemlje za narodni rat ustvari su pripreme vojnog karaktera. Ipak, deo njih spada isključivo u delokrug oružanih snaga, pa će se zato samo one razmatrati kao vojne pripreme.

Jedna od izrazito vojnih mera u nizu priprema za vođenje narodnog rata jeste razrada plana narodne odbrane i ratnog plana.

S obzirom da su u prošlosti narodnooslobodilački ratovi organizovani tek posle propasti redovne armije, razumljivo je što nije postojalo nikakvo blagovremeno planiranje, a ukoliko ga je i bilo, to su više bili ratni ciljevi i možda predviđanje izvesnih etapa rata.

Izradi plana narodne odbrane i ratnog plana sa njegovim početnim operaciskim planovima, treba pokloniti daleko veću pažnju nego kad je u pitanju frontalan rat. Baš zbog toga nedostatka snaga i neophodnosti da se vodi specifičan rat, njegova organizovanost i plansko vođenje od samog početka predstavljaju neophodne uslove za postizanje uspeha i izbegavanje katastrofe. Za razliku od mnogih partizanskih ratova koji često u početku imaju neorganizovan, stihiski karakter, narodni rat mora da se vodi organizovano i planski. Ta organizovanost i plansko vođenje moraju biti rezultat dobro pripremljenog plana narodne odbrane i ratnog plana sa njegovim početnim operaciskim planom.

Između njih je razlika u tome što plan narodne odbrane obuhvata sve mere vojnog, političkog i ekonomskog karaktera koje u jednom dužem periodu treba preduzeti kako bi se zemlja u svakom pogledu pripremila za rat, dok ratni plan predviđa upotrebu oružanih snaga u toku rata i početne operacije u slučaju napada protivnika. Znači, plan narodne odbrane može u izvesnoj meri da predstavlja i dugoročni program priprema, a ratni plan je odraz postojećeg stanja i spremnosti da se dejstvuje u svakom trenutku. Oba plana su tesno povezana i proističu jedan iz drugog.

Posebno je važno razraditi početni operaciski plan koji predstavlja deo ratnog plana i razrađuje se na osnovu predviđanja karaktera budućeg rata, odnosa svojih i protivničkih snaga, verovatnih pravaca protivničkog nastupanja i verovatne jačine njegovih snaga na tim pravcima, protivničke i ekonomske situacije i dr. Celokupno planiranje počiva na pretpostavkama i zaključcima zasnovanim na realnoj proceni situacije. Zbog toga je neophodna elastičnost ratnog i operaciskog plana koja obezbeđuje stvaranje nadmoćnosti, manevar snagama, laki prelaz sa jedne na drugu formu rata i izbegavanje velikih gubitaka. S obzirom na doktrinu i karakter narodnog rata, kao i mogućnost brzih prodora protivnika, upotrebu vazdušnih desanata i bombardovanja vođenim projektilima i atomskim

oružjem, u operaciskom planu jasno moraju doći do izražaja efikasne mere i dejstva jedinica u početnom periodu radi zaštite mobilizacije. Planiranje i početak narodnog rata biće donekle olakšani pošto u narodnom ratu neće biti potrebno posle mobilizacije izvršiti prebacivanje i koncentraciju svih snaga na graničnom frontu. Ali se zato u planu moraju jasno predvideti etape pojedinih operacija; jedinice koje će braniti pojedine pravce; rejoni gde će, kada i koje jedinice da ostanu na bokovima i u pozadini protivnika; način njihovog daljeg dejstva; mogućnosti što dužeg vođenja manevarske odbrane na pojedinim pravcima; zadržavanje ili stvaranje slobodnih teritorija i dr.

Ukratko rečeno, u ratnom i početnom operaciskom planu treba jasno da se vidi način vođenja rata — elastičnost i mogućnost promena, koje do početka rata mogu da iskrсну i to bilo usled promena na ekonomskom ili političkom polju, bilo usled izvesnih daljih dostignuća u organizaciji armije ili promena kod verovatnog protivnika.

Priprema oružanih snaga rešava se uporedo i u tesnoj vezi sa planom narodne odbrane i ratnim planom.

Na osnovu karaktera rata i zahteva koje u tom pogledu postavlja narodni rat organizuje se i priprema narodna armija sa svim svojim komponentama. Pripreme su svestrane i obuhvataju sve vidove i rodove oružanih snaga.

Za vođenje narodnog rata veoma je važno da armija sa svim svojim boračkim i starešinskim kadrom usvoji doktrinu narodnog rata. Ona to može postići u mirnodopskom periodu pomoću škola, kurseva, vežbi i manevara. Usvajanje teorije i njena provera na vežbama i manevrima, proširivanje i usvajanje novih teoriskih gledišta na osnovu postignutih rezultata u praksi, to je put priprema i osposobljavanja narodne armije za narodni rat.

Za celokupan sastav armije je od presudnog značaja da shvati i da se uveri u mogućnost života i vođenja borbe na istoj teritoriji gde se nalazi neprijatelj. Niz vežbi kao što su: borba u okruženju, proboj iz okruženja, dejstva noću, sadejstvo sa avijacijom i snabdevanje od strane avijacije i stanovništva jasno će pokazati armiji šta je očekuje u narodnom ratu.

Materijalno obezbeđenje i naoružanje jedinica, a posebno pogodnost formacija proverava se pomoću opita i vežbi.

Činjenica je da su se mnoge armije u prošlosti spremale za rat koji je po njihovom gledanju bio produženje poslednjeg sukoba, ali im je takvo gledanje bilo pogrešno. Naprimera, pre Prvog svetskog rata armije su se spremale za manevarski a došlo je do poziciskog rata. Pre početka Drugog svetskog rata mnoge armije su se spremale za poziciski a došlo je do manevarskog rata. To je rezultat pogrešnog shvatanja karaktera budućeg rata i pogrešno usvojenih koncepcija koje nisu bile odraz realnog stanja. Ali, sticanje iskustva i shvatanje karaktera novog rata kada on već otpočne staje isuviše mnogo, i to ne samo materijalno već i u ljudskim žrtvama. Međutim, postoje svi uslovi da se uz malo veći utrošak materijalnih sredstava još u mirno doba svaka armija pripremi za vođenje budućeg rata. Jedan od veoma pogodnih načina svakako bi bio sledeći: iskustva na osnovu kojih bi se stvarala doktrina sticale bi, kroz opite na poligonima, specijalne jedinice pod komandom najstručnijih starešina armije. Na ovim vežbama — opitima učestvovali bi svi vidovi i rodovi.

Iako se ne poseduje atomsko oružje, ipak se može predvideti i usvojiti taktika atomskog rata pod uslovom da se poznaju taktičko-tehnički podaci atomskog oružja. Ali, da bi se dobio odgovor na pitanje kako se braniti, potrebno je da se izvede ne jedna, nego niz vežbi pod raznim zemljišnim, vremenskim i materijalnim uslovima.

Na ovim vežbama ne bi se samo proveravale, već bi se iz prakse izvlačile nove teoretske postavke. Proučavanja i opiti, pri čemu se uzima u obzir i prošlost, najbolji su put svakoj pripremi za budući rat.

Rezultati postignuti na poligonima, u opitnim centrima ili školama, provereni i sređeni mogu se lako preneti na trupu. Na taj način bi se postigla jedinstvena gledanja i ujednačenost u pripremi, a istovremeno bi se izbegla nepotrebna lutanja u čitavoj armiji. A što je veoma

važno, postiglo bi se jedinstveno shvatanje doktrine narodnog rata.

Sledeća pripremna mera bi se sastojala u razradi elastičnog i efikasnog plana mobilizacije, koji treba da obezbedi što bržu mobilizaciju svih snaga. I ne samo to. On treba da obuhvati mobilizaciju što većeg dela stanovništva bilo radi borbe, bilo radi evakuacije u sela i teže pristupačne rejone. Neophodno je pri planiranju predvideti niz elastičnih mera i mogućnosti mobilizacije u slučaju dejstva protivnika masovnim vazdušnodesantnim snagama.

U pripremne mere za vođenje narodnog rata spada i priprema zemlje u inženjerskom smislu. Naravno da je ona sasvim drukčijeg karaktera od inženjerske pripreme za vođenje poziciskog rata. Osnovna karakteristika inženjerske pripreme poziciskog rata uglavnom je izrada stalnih fortifikaciskih objekata i utvrđenih linija.

Inženjerska priprema treba da se razvija u smislu studije i preduzimanja mera za najefikasnije zaprečavanje pojedinih pravaca i rušenja komunikacija i komunikacijskih objekata i uopšte svih onih objekata koji mogu da koriste okupatoru (fabrike, elektrane, brane itd.). Da bi se ovakvi zadaci mogli izvršavati neophodno je pripremiti i odgovarajući inženjerski materijal, naročito mine iznenađenja, podesna sredstva za miniranje pruga i mostova, kao i sav ostali materijal koji može da olakša rad jedinica i svede improvizacije na minimum. Ne treba ni dokazivati koliko je lakše i efikasnije minirati železnice minom koja eksplodira usled pritiska tereta, nego to činiti polaganjem eksploziva pod šine, ili ukopavanjem neeksploziranih avionskih bombi, što je bio čest slučaj u Narodnooslobodilačkom ratu Jugoslavije.

Pored toga, blagovremena studija čitave teritorije, (reljefa, naseljenosti, karaktera reka), kao i studija niza drugih elemenata, treba da olakša vođenje bojeva i operacija.

Kad rat jednom počne, onda ne postoje mogućnosti, a ni vreme to ne dozvoljava, da se zemljište detaljno pro-

učava. Tada dolaze u obzir samo studije na osnovu karte i procene izvršene još u mirno doba.

Ovo su samo neka pitanja iz oblasti vojnih priprema. Njih ima svakako daleko više, ali se neće pogrešiti ako se kaže da kroz vojnu pripremu narodnog rata treba, u skladu sa potrebama samog rata, obuhvatiti sva pitanja i rešiti sve probleme.

Ekonomске pripreme. Bez angažovanja svih ekonomskih sredstava nemoguće je pripremiti armiju za rat. U toj pripremi se na jednoj strani jasno izdvaja vojna ekonomika (preduzeća za proizvodnju oružja, municije, odeće i niz drugih vojnih potreba), dok je na drugoj strani ostala ekonomika i niz preduzeća koja proizvode druga sredstva, ali, koja, makar i posredno, ipak utiču na pripremu zemlje za rat.

Pitanje, da li unapred pripremiti sva sredstva i dovoljno rezervi za vođenje rata ili ih u toku rata proizvoditi itekako je danas važno kada razvoj nauke i tehnike ide takvom brzinom da oružje i materijal brzo zastarevaju, a pojava svakog novog ratnog sredstva zahteva i proizvodnju efikasnog protiv sredstva. U prošlim ratovima su mnoge zaraćene strane vrlo često ulagale krajnji ekonomski napor tek u njenoj drugoj i trećoj godini trajanja. U toku Drugog svetskog rata su, naprimer, i pored izvršenih priprema i proizvedenog materijala pre rata, sve zaraćene zemlje ne samo i dalje razvijale svoju ratnu proizvodnju nego su je iz dana u dan i povećavale. Mnoge od tih zemalja su počele rat sa jednim tipom tenka i protivoklopnog topa a završile drugim ili trećim. S jedne strane se radilo na povećanju debljine oklopa, a sa druge da se pronađu sredstva za njegov proboj. To je dovelo do toga da su u toku rata u velikom broju proizvedeni novi tipovi tenkova, topova i ostalog oružja koje je posle kraćeg perioda već predstavljalo staro govođe.

Dosadašnja ratna praksa velikih zemalja pokazuje da je potrebno da se proizvodnja vojnih sredstava izvrši delom pre početka rata a najveći deo u toku samog rata.

Međutim, sprovođenje tog principa proizvodnje u narodnom ratu je iz više razloga nemoguće. Pre svega, gubitkom teritorija, gubi se i industrija, bez obzira da li je branilac sam uništio ili je pala u ruke protivniku. Pored toga industrija podignuta na površini zemlje u slučaju upotrebe atomskog oružja i vođenih projektila teško će moći da se zaštiti. Možda bi se mogao naći izlaz u tome što bi se ključna vojna industrija izgradila pod zemljom, a pogotovu ako se u tu svrhu mogu koristiti nuklearni reaktori kao izvor energije za pokretanje industrije. Međutim, to otpada u narodnom ratu gde postoji mogućnost da protivnik prodre preko većeg dela teritorije.

Gde je onda izlaz za ekonomsku pripremu narodnog rata? S obzirom da se ne može osloniti na neprekidnu proizvodnju oružja i municije u toku rata, narodna armija još u mirno vreme mora da obezbedi dovoljnu količinu oružja i municije ne samo za početak rata već za njegovo čitavo trajanje. Sva raspoloživa industrija jedne zemlje moći će, prema predviđenom proračunu, da proizvede dovoljno sredstava za vođenje rata za jedan duži period. U tom slučaju je veoma važno — mada je to teško, jer zavisi od sredstava neprijatelja — da se proizvedu oni tipovi oružja za koje postoji verovatnoća da u budućem ratu neće izgubiti svoju vrednost. Sigurno je, naprimera, da će automati, poluautomatske puške i puškomitraljezi igrati vidnu ulogu u budućem ratu. Isto tako, ni proizvodnja protivoklopnih sredstava koja su u stanju da probijaju sve do sada poznate oklope tenkova neće biti štetna, jer je malo verovatnoće da će doći do proizvodnje i upotrebe tenka čiji će oklop nadmašiti snagu kumulativnog zrna. To isto važi i za proizvodnju municije, opreme, sanitetskog materijala, transportnih sredstava i svih ostalih potreba.

Ovakav načelan stav takođe ne znači da se još u mirnom periodu, ne mogu obezbediti mašine i sredstva za opravku oružja i ratne tehnike i proizvodnju pojedinih kritičnih vrsta oružja i municije u toku rata. Te mašine se mogu premeštati sa jednog kraja zemlje na drugi ili se

mogu postaviti u teško pristupačne rejone gde je malo verovatnoće da će prodreti snage protivnika. Pored toga, unapred se mogu organizovati male radionice u kojima bi se u toku rata na slobodnoj teritoriji ili kod naroda proizvodila i opravljala potrebna oprema (odeća, obuća, tehnička sredstva, oružje i dr.).

Pored ovih ekonomskih priprema koje obezbeđuju sopstvene izvore snabdevanja u toku rata, snabdevanje plenom, pogotovu novim oružjem, biće redovna pojava. Snabdevanje novim sredstvima biće obezbeđeno i ako postoji mogućnost proizvodnje na utvrđenim ostrvima ili bazama.

Isto tako će biti poželjno snabdevanje novom tehnikom i novo pronađenim borbenim sredstvima od strane saveznika, bilo da se kupuje ili dobija kao pomoć. Ali i pored postojanja bilo svojih bilo savezničkih izvora snabdevanja, treba ekonomiku zemlje koja se sprema za vođenje narodnog rata unapred orijentisati za pripremu dovoljne količine materijala za vođenje rata u trajanju od nekoliko godina. To naročito važi za materijal koji će se upotrebljavati u toku budućeg rata i koji, uprkos razvoju tehnike, neće tako brzo pretstavljati staro gvožđe.

Naravno da se svestrana ekonomska priprema može ostvariti samo na osnovu duboke analize svih ekonomskih mogućnosti zemlje i političkih uslova u kojima će se voditi rat. Zajedno sa ekonomskom situacijom, procena zemljišta i načina vođenja rata, kao i proizvodnih mogućnosti širokih narodnih masa mogu jasno da pokažu šta se pre i koliko, a šta u toku rata može proizvoditi u svojoj zemlji i gde se može organizovati. Važno je samo da sva proizvedena sredstva mogu da posluže za narodni rat u kome može doći do primene atomskog oružja, kao i za vođenje drugih formi rata, ukoliko bi u toku rata došlo do kakve preorijentacije.

Političke pripreme. — U svakom ratu političke pripreme usmerene na pripremu naroda za vođenje rata imaju veliki značaj za uspeh ili neuspeh tog rata. Ali, ni u jednom ratu političke pripreme nisu tako značajne i ne

igraju takvu pozitivnu ili negativnu ulogu kao u narodnom ratu. Pripreme sprovedene u tom pogledu još u mirnom periodu treba da obezbede političko jedinstvo nacije i njenu spremnost za rat. Političke pripreme mogu biti usmerene u dva pravca: spoljnom i unutrašnjem.

Spoljnopolitička priprema prvenstveno se ogleda u miroljubivosti nacije i njenoj težnji da se očuva mir. Principijelnost u svim međunarodnim pitanjima uz određen stav poštovanja drugih zemalja i nemešanja u njihove unutrašnje poslove obezbeđuju simpatije čitavog slobodoljubivog čovečanstva i njegovu moralnu i materijalnu podršku. Nije to bez razloga što neke velike zemlje, koje se očito pripremaju za agresivan rat, neprekidno nastoje da se pokažu kao miroljubive. Na to ih nagoni strah od osude čovečanstva i izolovanosti koja može da usledi ako ih ocene kao agresore.

Ovakvom spoljnopolitičkom pripremom obezbeđuje se saveznik, odnosno saveznici koji mogu pružiti pomoć bez uslova bilo oružanim snagama bilo materijalom.

Uporedo sa spoljnopolitičkom pripremom, odvija se i politička priprema na unutrašnjem planu.

Velike teškoće koje se neminovno javljaju pri vođenju narodnog rata, mogućnost delimične ili potpune okupacije zemlje, privremeni gubitak nezavisnosti, teškoće u ishrani, smeštaju, oblačenju i niz drugih problema sa kojima se narodne mase sreću u narodnom ratu, mogu biti prebrođene samo zahvaljujući solidnoj političkoj pripremi pre, i intenzivnim političkim radom u toku rata. Prisustvo okupatora i njegov uticaj koji on ispoljava snagom oružja a delom i propagandom, može da unese izvesnu pometnju i kolebanje kod politički nedovoljno pripremljenog naroda.

Još pre početka rata neophodno je staviti narodu do znanja i pokazati mu u kojoj formi rata on može da izađe kao pobednik. Navešćemo reči generala Kvedera o tom pitanju:*) „Pre rata (pre Drugog svetskog rata — A. V.)

*) „Vojno delo“ 1953.

mogla su se čuti naivna mišljenja da svako pripremanje za okupaciju, pa čak i svaki razgovor o mogućnosti neuspaha frontalnog otpora protivu agresora, tobože znači unošenje defetističkog raspoloženja (malodušnosti) u vojsku i narod i, prema tome, slabljenje otporne snage i borbenog duha. Nerealna ocena snaga i potcenjivanje nužnosti pripreme teritorijalnog rata protiv okupatora što proizilazi iz takve ocene, prikrivena je frazama o apsolutnoj nepobedivosti nacije i neizbežnosti ofanzivnog razbijanja svake agresije. Time se prećutno priznavalo da bi razbijanjem frontalnog otpora branioca i od strane agresora bio svemu kraj, da time svaka borba prestaje i otpočinje kapitulacija i ropstvo“. I bilo je tako, u mnogim zemljama pa i Jugoslaviji. Niti je narod pripremljen za vođenje narodnog rata, niti je frontalni otpor uspeo, a vojska je, uprkos galami o nepobedljivosti, bila pobeđena.

Da se to ne bi desilo i ubuduće, narodu treba jasno reći šta ga očekuje.

Najefikasnije oružje jednog naroda leži u njegovom saznanju, tj. otkrivanju sopstvenih snaga i načina na koji se on može najuspešnije boriti. Opasno je zavaravati narod i govoriti o njegovoj nepobedljivosti, koju treba da dokaže kroz formu rata koja ne odgovara mogućnostima zemlje.

Stoga, ako to uslovi zahtevaju, treba otvoreno reći narodu da okupacija teritorije ni u kom slučaju ne znači kapitulaciju. Naprotiv, to znači pružiti narodu njegovo najjače oružje i mirno mu poveriti rat.

Sama činjenica da uspeh narodnog rata uglavnom zavisi od masovnog učešća naroda govori o tome da politička priprema treba da bude prvenstveno usmerena na postizanje nacionalnog jedinstva. To se naročito odnosi kod više nacionalnih država. Uspeh Narodnooslobodilačkog rata naroda Jugoslavije, pored ostalog, rezultat je i toga, što je nacionalno pitanje jugoslovenskih naroda rešeno na pravilnoj osnovi.

Sledeći korak je postizanje političkog jedinstva čitavog naroda. Mogu postojati i razne partije i klase, kao i

različiti političko-partiski ili klasni interesi, ali je uspeh politike u tome da, uprkos razmimoilaženju i suprotnosti između klasa i raznih političkih partija, ostvari političko jedinstvo zasnovano na odbrani nezavisnosti zemlje. Sasvim je razumljivo da će to jedinstvo biti lakše ostvariti, a masovno učešće naroda biće utoliko veće ukoliko postoje manje klasne ili političke suprotnosti. Osnova za postizanje političkog jedinstva masa jeste zadovoljavanje klasnih i političkih zahteva, a što se postiže pružanjem većih demokratskih sloboda, boljih ekonomskih i socijalnih uslova života. Težnja da se po svaku cenu zaštite uski klasni ili partiski interesi pojedinih vladajućih partija, koji su suprotni od interesa širokih narodnih masa, može imati katastrofalne posledice pri vođenju narodnog rata.

Ako narodni rat vode široke narodne mase i ako teret toga rata najvećim delom leži na njima, onda je sasvim razumljivo da one moraju prvenstveno biti zadovoljene u svojim ekonomskim i političkim zahtevima. U bliskoj prošlosti nije nikada unapred organizovan narodni rat prosto zbog toga što su vladajuće grupe grčevito štatile svoje uske klasne interese, nisu htele da zadovolje potrebe širokih narodnih masa, pa, prema tome, nisu ni imale smelosti da tim masama daju oružje.

Za rešavanje svih ovih pitanja i postizanje neophodnog političkog jedinstva naroda, pored političkih i državnih rukovodilaca koji usmeravaju taj rad i svojim odlukama stvaraju podlogu za postizanje tog jedinstva, političke i društvene organizacije mogu takođe da postignu mnogo. Pred zajedničkom opasnošću, kod političkih i društvenih organizacija je neophodno da preovlada shvatanje da je izlaz i rešenje jedino u političkom jedinstvu naroda.

Pored političkog vaspitanja masa, politička priprema naroda bi se sastojala i u vaspitanju i razvijanju nacionalne svesti i svesti o neophodnosti odbrane zemlje. Sve to može da se zasniva na tradiciji i prošlosti. Borbe koje su ranije vođene za očuvanje ili postizanje nezavisnosti, postignuti uspesi, herojski primeri otpora i junački likovi pojedinaca takođe su sredstva koja itekako korisno mogu

da posluže za razvijanje nacionalne svesti i nacionalnog ponosa.

To vaspitanje može odlično da se sprovede pomoću političkih, društvenih i sportskih organizacija.

Iz čitavog izlaganja može se zaključiti da opasnost nametnuta od strane agresivnih zemalja zahteva potpunu pripremu zemlje i naroda za odbranu nezavisnosti. Potpuna priprema obuhvata sve oblasti i sva pitanja koja na bilo koji način mogu uticati na vođenje rata. Pri tome je potrebno uložiti ogroman trud, ali će se on utoliko više isplatiti ukoliko su pre rata sprovedene bolje i temeljitije pripreme.

POSTEPEN PRELAZ NA NARODNI RAT

S obzirom na agresivnost neprijatelja, njegovu veliku nadmoćnost i težnju da u samom početku rata likvidira snage slabijeg branioca, kao i kad se ima na umu specifičnost narodnog rata i nedostatak iskustva narodne armije za takvu novu vrstu rata, onda je sasvim razumljivo što se prvom — prelaznom periodu rata, tj. od početka izbijanja neprijateljstava do konačnog prelaska armije i naroda na vođenje narodnog rata, mora posvetiti puna pažnja. Daleko je lakše voditi rat manjim grupama i kretati se od manjeg ka većem, od prostijeg ka složenijem, što se dešava u narodnooslobodilačkom — partizanskom ratu koji počinje posle okupacije, nego odjednom početi narodni rat sa velikim snagama narodne armije koje usto moraju da dejstvuju u vrlo složenim uslovima.

Posmatrano u celini, narodni rat bi mogao da se podeli radi lakše analize pojedinih pitanja u tri perioda:

- početak rata i planski-postepeni prelaz na vođenje narodnog rata;
- vođenje samog narodnog rata;
- završne operacije za oslobođenje zemlje i mogućnost prelaza na nove oblike i forme rata.

U narodnom ratu najvažniji je prvi period. Nedovoljno ratno iskustvo i neuvežbanost jedinica pretstavljaju u samom početku veliku teškoću i opasnost da ih protivnik u tom prvom naletu ne razbije i ne uništi.

Teškoće su tim veće što na narodni rat ne prelazi samo armija već i čitav narod, čitava zemlja i sva njena ekonomika. Ali, kada se jednom izvrši prelaz i jedinice steknu borbena iskustva, onda narodnom ratu više ne pretila neka veća opasnost i sva dalja dejstva će se razvijati normalnim putem.

U vezi sa prelazom na vođenje narodnog rata iskrsavaju i mnogobrojna pitanja. Prvo, da li sam termin „prelaz na narodni rat“ znači da će pre toga biti primenjen kakav drugi oblik rata sa koga treba prelaziti na narodni i, drugo, kako prelaziti na vođenje narodnog rata?

U celini posmatrano bilo bi pogrešno da se prvo vodi neki drugi rat, naprimer poziciski, a zatim, da se postepeno prelazi na narodni. Takav postupak bi mogao da dovede u pitanje opstanak narodne armije i kasniju pregrupaciju. Za poziciski rat bi snage trebalo grupisati na frontu, što bi u današnjim uslovima brzih proboja moglo da dovede do nepotrebnog gomilanja snaga i na kraju do nemogućnosti da se one blagovremeno rasture na širem prostanstvu i pređu na vođenje narodnog rata. Ako je već donesena odluka i ako su izvršene pripreme za narodni rat, onda taj oblik rata treba sprovoditi od samog početka i početne operacijske planove pripremiti tako da se najlakše sprovede taj prelaz. Međutim, prvi period imaće niz specifičnosti. Iako se neće voditi poziciski rat, ipak će biti neophodno da se na izvesnim pravcima primene uporne odbranbene borbe. Narodni rat nije rat koji se sastoji samo iz napada, već će, u slučaju potrebe, u njemu doći, istina ređe, i do primene otsudne odbrane, jer je ona jedan od drugostepenih vidova dejstva.

Karakter budućeg rata i početna dejstva agresora usloviće način prelaza na narodni rat. Napad agresora će verovatno otpočeti iznenadnim udarom jakih kopnenih snaga koje će svoje težište napada usmeriti duž podesnih komunikacijskih pravaca i u dubinu zemlje prema važnim industriskim ili administrativnim centrima. Istovremeno se mogu očekivati noćna bombardovanja avijacije, a za-

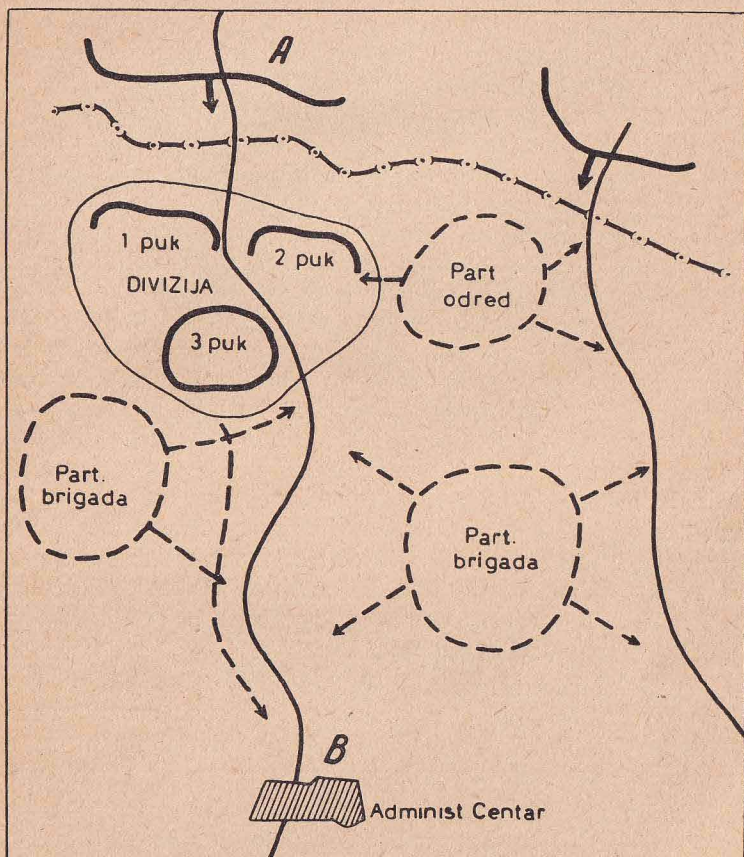
tim vazdušni i pomorski desanti, dejstva mornarice, pa i upotreba vođenih projektila i atomskog oružja.

Na taj način agresor teži da što brže prodre u dubinu zemlje, spreči mobilizaciju, razbije snage koje se nalaze na granici i zagospodari celom zemljom.

S obzirom da strategija narodnog rata ne predviđa koncentraciju na granici i vođenje frontalnog rata; to je donekle narodnoj armiji olakšan rad. Bitno je da se izvrši potpuna mobilizacija čitave armije, a posebno suvozemnih snaga. To znači da je neophodno da u svakom trenutku postoje snage koje će, na pravcima protivničkog nastupanja, odbranom obezbediti potrebno vreme za mobilizaciju i obavljanje ostalih poslova. Dejstvo ovih snaga karakterisaće se u početku rata određenom upornošću.

Najbolje će biti ako se na primeru jednog zamišljenog pravca napada razmotre početna dejstva i prelaz na vođenje narodnog rata. Ako se na pravcu A—B nalazi jedna brigada ili divizija koja treba da spreči prodor protivniku prema većem administrativnom centru i obezbedi potrebno vreme za mobilizaciju, onda će ta jedinica zadržavajućom odbranom i protivnapadima zadržavati protivnika i postepeno se povlači prema centru. Već u samom početku napada, ako nije već ranije izvršena, počinje i mobilizacija tako da, istovremeno sa povlačenjem ove brigade (divizije), deo mobilisanih snaga ostaje na bokovima protivnika i počinje napade na kolone koje prodiru u dubinu zemlje. Pored toga brigadi (diviziji) pristižu pojačanja iz dubine, ili ona u toku postepenog povlačenja nailazi na već mobilisane jedinice koje zajedno sa njom produžavaju sa otporom. Osim toga, one mogu preduzeti protivnapad ili se može desiti da nove snage produže sa manevarskom odbranom a brigada (divizija) ostaje na jednom ili oba boka protivnika i sa ostalim snagama dejstvuje u njegovoj pozadini. Zadržavanje snaga na bokovima i u pozadini protivnika prema unapred predviđenom planu ili zahtevima situacije biće olakšano time što će protivnik svoje nastupanje usmeriti uglavnom duž komunikacije. Ukoliko bi se desilo da nastupa na širem frontu,

onda se jedinice ubacuju — infiltriraju u protivničku pozadinu.

Od kopnenih snaga u pozadini protivnika prvenstveno ostaju partizanski odredi i jedinice narodne zaštite. Međutim, zavisno od početnog operacijskog plana, mogu se ostaviti i jedinice operativne armije (bataljoni, brigade i

divizije). Zajedno sa jedinicama ostaju sve operativno-teritorijalne komande i sve jedinice koje su predviđene da ostanu na sopstvenom terenu. Ali, ni ovde ne treba biti krut. Ukoliko su na nekom terenu snage okupatora tako velike da je opstanak nemogućan, te jedinice i komande treba prebaciti na druge terene da bi se zatim, kada se okupatorske snage povuku ili rasture na širem prostoru vratile odakle su i došle.

Bitno je da se u neprijateljskoj pozadini jedinice ostavljaju postepeno i to manje jačine. Ostajanje velikih jedinica, bez dovoljno manevarskog prostora, može da bude katastrofalno, jer ih napadač može opkoliti i naneti im teške gubitke. U početku je bolje da ostaju i samostalno dejstvuju manje snage: četa, odred, bataljon ili brigada. Njima je ne samo olakšan manevar već će na taj način daleko lakše steći borbeno iskustvo i biti sposobne da samostalno dejstvuju. Međutim, to ipak ne znači da te jedinice uvek treba da dejstvuju baš tako. Kasnije, kada se snage protivnika rasplinu na širem prostranstvu i kada jedinice steknu borbeno iskustvo, one će, prema potrebi, moći da vrlo efikasno dejstvuju i u sastavu viših taktičkih i operativnih jedinica. Neophodnost da se u početku rata izbegnu udari jakih protivničkih snaga i da se stekne solidno borbeno iskustvo nameće potrebu primene izrazito manevarskih dejstava.

Osnovni zadaci ostavljenih jedinica su napadi na kolone duž komunikacija, rušenje mostova, uništavanje veza i dejstva čiji je cilj nanošenje gubitaka neprijatelju. Prema tome protivnik se nalazi u vrlo nezgodnoj situaciji.

A šta je sa snagama koje zadržavaju protivnika na pravcu A—B? Njima je sad već lakše, jer se protivniku ne suprotstavlja samo jedna brigada (divizija), već i ostavljene snage na bokovima i u pozadini koje svojim dejstvom smanjuju udarnu snagu i tempo protivničkog nastupanja.

Pri tome se postavlja pitanje dokle treba braniti taj pravac? Da li je potrebno braniti pojedine pravce ako je mobilizacija već izvršena?

Voditi narodni rat ne znači da se čitava teritorija predaje protivniku. Takvo shvatanje bilo bi nepravilno. Naprotiv, svaku stopu zemlje, svaki grad, neprijatelj treba da zauzme borbom. Međutim, upornost sa kojom treba braniti ta mesta mora da bude u skladu sa doktrinom čuvanja žive sile. Kada je očigledno, naprimer, da će se pretrpeti ozbiljni gubici ili kada preti opasnost opkoljavanja od strane jakih snaga protivnika, pojedini položaji se mogu napustiti. Ali, vođenje rata u početnom periodu se ne karakteriše samo odbranom, već i protivnapadima od strane jedinica koje se brane, u sadejstvu sa jedinicama koje su ostale u pozadini. Protivnik u svom nastupanju, treba da nailazi na pustoš i razaranja. Sistematsko uništavanje komunikacija, mostova, železničkih pruga, puteva, industrije, mnogih objekata u gradovima, pa i čitavih naseljenih mesta, treba da bude sastavni deo dejstava narodne armije. Naročito je važno da se unište utvrđenja naravno ukoliko su izgrađena na nekim važnim položajima koja bi protivnik mogao da koristi za svoju kasniju odbranu.

Ako budu primorane, snage operativne armije mogu napustiti pravac koji su branile ili ostati u pozadini protivnika. One tako mogu da napuste i grad na komunikaciji A—B. Njihovo dalje povlačenje je u pravcu teško prolaznog zemljišta i teritorije koja je u prvo vreme predviđena kao slobodna teritorija — baza za dalja dejstva. Takva teritorija se obično brani ofanzivnim ili defanzivnim dejstvima duž komunikacija i prolaza koji vode u njenu dubinu i to sa onom upornošću koja neće izložiti jedinice nepotrebnim gubicima. Van slobodnih teritorija na okupiranom delu zemlje, nalaze se partizanske snage, jedinice zaštite, i operativne armije. U slučaju ako protivnik ovlada većim delom zemlje, van slobodne teritorije se može nalaziti i veći broj jedinica operativne armije. Ako protivnik osvoji neku slobodnu teritoriju, na njoj obavezno ostaju partizanske jedinice i snage narodne zaštite a možda i deo snaga operativne armije.

Uglavnom će se sve snage operativne armije ili bar njihov veći deo nalaziti na slobodnim teritorijama, dok će se jedan deo snaga, prema ukazanoj potrebi, nalaziti na okupiranom delu zemlje.

Odbrana slobodne teritorije ne zasniva se samo na otporu onih snaga koje se nalaze na njoj, već i u stalnom ofanzivnom dejstvu svih snaga koje se nalaze van nje. Ta dejstva ukoliko se izvode neprestano i sistematski, ne samo da će sprečiti okupaciju slobodnih teritorija već mogu da potpuno parališu pozadinu neprijatelja i da ga prinude da svoje snage povlači sa važnih pravaca radi zaštite sopstvene pozadine.

Istovremeno sa zadržavanjem izvesnih slobodnih teritorija još u početku rata, jedinice koje ostaju u pozadini protivnika mogu čišćenjem ostavljenih protivničkih posada i garnizona da stvaraju nove slobodne teritorije. Na taj način smanjuju protivniku kontrolu nad stanovništvom i manevarski prostor, dok sebi olakšavaju izvođenje daljih bojeva i operacija.

Na narodni rat postepeno prelaze ne samo kopnene snage, već i ostali vidovi narodne armije: vazduhoplovstvo i mornarica.

Vazduhoplovne snage svojim dejstvima po protivniku i njegovoj pozadini podržavaju svoje kopnene snage ili dejstvuju potpuno samostalno. Međutim, kada ne mogu više da koriste stare baze i aerodrome one prelaze na nove baze, bilo one koje su dobili od savezničkih zemalja. Avijacija kopnenih snaga, sastavljena od lakih aviona, koja treba da ostane na okupiranoj teritoriji prelazi na predviđene aerodrome slobodnih teritorija i počinje sa svojim normalnim dejstvom: borbena podrška trupa, izviđanje, snabdevanje, evakuacija ranjenika i dr. Naravno da u ovom periodu ukoliko postoje saveznici, može uslediti i njihova aviopodrška.

I mornarica postepeno prelazi na narodni rat. Ako je njen opstanak ugrožen, odnosno ako ne može da koristi svoje baze ona može da pređe u baze saveznika i otuda da dejstvuje, kao što je u Drugom svetskom ratu bio slu-

ćaj sa norveškom mornaricom. Laka borbena sredstva prelaze u već ranije predviđene baze i mesta lokacije odakle preduzimaju borbena dejstva.

Istovremeno sa prelazom na narodni rat, uništavaju se ili sklanjaju sva ona oruđa i mornarička oprema koja se iz bilo kojih razloga ne bi mogla da spase (sakrije) od protivnika.

Iz dosada izloženog jasno se vidi da blagovremeno planiran narodni rat zahteva planski i postepeni prelaz i da je to već od samog početka narodni rat. Stihija i neorganizovanost nikako se ne smeju dozvoliti.

Na vođenje narodnog rata ne prelazi samo narodna armija, nego čitava zemlja: stanovništvo, vlast, ekonomika.

Pri prelazu vlasti i civilnog stanovništva na vođenje narodnog rata, iskrsava nekoliko problema: evakuacija stanovništva iz gradova, način prelaza narodne vlasti iz mirnodopskog na ratni period, kao i još niz drugih problema u vezi s tim.

Stanovništvo pretstavlja poseban problem. Njegova zaštita i bezbednost zahtevaju preduzimanje niza neophodnih mera, koje opet dolaze u sukob sa drugim problemima.

Nemoguće je skloniti od okupatora celokupno stanovništvo, ali u svakom slučaju treba ga skloniti u što većem broju, a prvenstveno ono za koje postoji verovatnoća da će ga okupator uništiti. Možda će se, u izvesnim slučajevima, veći deo žena, dece i staraca moći da evakuiše u sigurne baze ili baze saveznika. Takav je bio slučaj u Jugoslaviji za vreme Narodnooslobodilačkog rata. Jedan deo stanovništva je pri kraju rata bio evakuisan na oslobođena ostrva, a drugi u Italiju i Egipat. No, bez obzira što je nemoguće evakuisati celokupno stanovništvo, ono se ipak ne sme prepustiti na milost i nemilost okupatoru. Naprimer, jedna od zaštitnih mera je ta što će jedinice preduzimati dejstva da okupatorskim snagama spreče da dođu do sela ili zbega, odnosno da se stalnim stražama, patrolama, obaveštajnom službom i izviđanjem blagovremeno javi dolazak okupatorskih snaga, i na taj način omogućiti evakuaciju.

Zaštita naroda u selima je daleko lakša nego u gradovima.

Evakuacijom stanovništva, pogotovu iz gradova, protivnik se potpuno izoluje od naroda. U gradovima se tada nalaze samo njegove jedinice, što za njega može biti prilično opasno ako branilac od svojih saveznika dobije podršku u atomskom oružju.

Evakuacijom iz gradova stanovništvo normalno gubi svoju imovinu. Međutim, to ne bi trebalo da bude razlog da se ne izvrši evakuacija, jer se ekonomsko bogatstvo uvek može ponovo stvoriti. Takav stav naroda i njegova zaštita, kao i odnos prema okupatoru, stvarno daje sliku jednog narodnog rata. Potpuna izolacija od naroda dovodi okupatora i njegove snage u vrlo težak položaj i ruši njegov moral.

Evakuacija civilnog stanovništva i njegovo sklanjanje na bilo kom delu teritorije izvodi se organizovano, najkraćim putem i pod zaštitom trupa koje sprečavaju brzo prodiranje protivnika u dubini teritorije.

Što se tiče organa vlasti, bitno je to, da oni uprkos tome što su okupatorske trupe zaposele zemlju i dalje funkcionišu. O nekoj predaji vlasti okupatoru ili izvršavanju njegovih naređenja ne može biti ni govora. Prisustvo protivnika ne znači prestanak borbe, niti kapitulaciju, pa prema tome u zemlji i dalje funkcioniše ranije izabrana civilna vlast. Pitanje je samo na koji način i kako ona može da rukovodi?

Civilna vlast, kao i niz drugih političkih i društvenih organizacija, takođe podleže evakuaciji ili prelazi u ilegalnost ostajući i dalje na svojoj teritoriji.

Centralna vlast i centralni organi političkih i društvenih organizacija koje će dejstvovati i u toku rata mogu se evakuisati na jednu od predviđenih slobodnih teritorija ili se takođe povlače u ilegalnost.

Normalno je da najviše političko rukovodstvo bude zajedno sa armijom, jer, ustvari, ono upravlja čitavim ratom. Naravno da ono ne rukovodi direktno operacijama; to čini vojno rukovodstvo koje je potčinjeno političkom i sto-

ga je jasna neophodnost njihovih zajedničkih kretanja, rada i života. Evakuacija vrhovnih organa, eventualno, može da usledi u sigurne baze odakle može nesmetano da rukovodi ratom, ali ni u kom slučaju ne bi bilo poželjno da se političko i vojno rukovodstvo evakuiše u bilo koju prijateljsku zemlju. Takva evakuacija slabi vezu sa masama, rukovodstvo nema neposrednog uvida u situaciju i, što je najgore, narodne mase gube poverenje u takvo rukovodstvo. Razumljivo je što su u toku Drugog svetskog rata vlade mnogih zemalja emigrirale u inostranstvo. Po njihovom shvatanju sa okupacijom zemlje rat je bio završen, a njima je jedino preostajalo da čekaju da ih oslobode saveznici. U narodnom ratu je takav stav vojnog i političkog rukovodstva neprihvatljiv i sa vojne i sa političke tačke gledišta, jer tog momenta kad agresor upadne u zemlju rat tek počinje.

Organi civilne vlasti pojedinih zona, okruga ili manjih rejona se povlače u ilegalnost. Oni ne žive u gradovima jer se, normalno, iz njih evakuiše i stanovništvo, već na slobodnim ili okupiranim teritorijama i otuda obavljaju svoje dužnosti i održavaju vezu sa narodom. Oni žive i u pojedinim selima i naseljima zajedno sa ostalim stanovništvom. Ti organi mogu ponekada biti ilegalni i kao takvi oni se brinu o stanovništvu i sa njim rešavaju sve probleme, pa čak i one čisto vojnog karaktera, naprimer povlačenje usled napada protivničkih snaga. Svi organi vlasti tesno saraduju sa vojnim organima i jedinicama kako u pogledu snabdevanja armije i mobilizacije ljudstva, tako i u pogledu pomoći armiji u pojedinim pitanjima vojnog ili političkog karaktera.

Pored organa vlasti i sve političke i društvene organizacije, a pogotovu njihovo rukovodstvo, prelaze takođe u ilegalnost. Posebno je važno da na okupiranoj teritoriji u ilegalnost pređu i one organizacije i njihovi članovi koji su se svojim radom istakli kao nosioci borbe za nezavisnost zemlje. Takve političke organizacije pretstavljaju stub narodnog rata, jer od njihovog uticaja na narodne mase zavisi i njihov otpor i učešće u ratu. Sasvim je ra-

zumljivo da će okupator primenom raznih mera i sredstava, a prvenstveno pomoću izdajnika i špijuna, nastojati da razbije te organizacije a njihove članove uništi. Na taj način on teži da u političkom pogledu obezglavi narodne mase i da ih ostavi bez idejnih vođa i inspiratora borbe. Sve, ili bar većina političkih i društvenih organizacija, kao organi političko-civilne vlasti, produžavaju sa svojim radom i delovanjem, s tim što svoj rad podešavaju prema konkretnim uslovima i potrebama rata.

I pored prelaza armije, naroda, civilne vlasti i raznih organizacija na vođenje narodnog rata, nije sve rešeno.

Prelaz ekonomike na nove uslove rada ili uništavanje onih ekonomskih sredstava koja se ne mogu evakuisati ili skloniti ispred neprijatelja pretstavlja važan zadatak prelaznog perioda. Shodno ranije razrađenom planu ratne proizvodnje i evakuacije ekonomskih sredstava, pre objave ili pri objavi mobilizacije, jedan broj preduzeća i radionica, delimično ili u celini, evakuiše se na određena mesta i to u teže pristupačne predele ili na predviđene slobodne teritorije gde počinju sa radom. Iz gradova i drugih mesta se sklanja sve pa bilo da se evakuiše, bilo da se sklanja u skrovišta mesta, a ako to nije moguće onda se uništava.

Isto tako, da bi se protivniku onemogućila bilo kakva kontrola i uvid u stanovništvo ili druge grane života i ekonomiku zemlje, sklanjaju se ili uništavaju svi statistički podaci, podaci o popisu i rođenju stanovništva itd. Prema tome, okupator svuda nailazi na pustoš i razaranja, što još više otežava vođenje rata.

Po završetku prelaza na vođenje narodnog rata nastaje drugi period u kome se razvijaju dejstva različitog karaktera. Što se tiče vremena, ovaj period može trajati prilično dugo, zapravo sve dok ne nastupi konačno oslobodjenje zemlje. Na to će, pored efikasnosti unutrašnjih dejstava, uticati i mnogi spoljni faktori a prvenstveno porazi koje agresor može da pretrpi i na drugim frontovima. U toku ovog perioda, dolaziće do niza promena u načinu dejstva protivničkih i braniočevih snaga. Okupator će neprestano težiti da primeni sve nove i nove načine dejstva

kako bi uništio branioca. Neophodno je da se te promene blagovremeno uoče i analiziraju i nađe odgovarajući način dejstva kako bi se preduhitрили svi protivnički potezi. Ovaj period narodnog rata biće pun raznih protivničkih ofanziva i braniočevih protivofanziva i ofanziva. On će se odlikovati izvanrednom dinamičnošću i manevrom. U suštini to je tek pravi manevarski rat u kome pokretljivost, odlučnost, inicijativa, iznenađenje i smelost dolaze do punog izražaja. Za narodnu armiju i sve njene snage je od neobične važnosti da ne prihvati taktiku krutih frontova, radi odbrane slobodnih teritorija, što bi inače više odgovaralo protivniku. Bez obzira na veličinu jedinica, odnosno da li su to brigade, divizije, pa možda i korpusi, narodna armija ne bi smela da se odrekne svoje sopstvene taktike i sopstvenog načina izvođenja bojeva i operacija.

Promena taktike i vođenja rata kod branioca može da usledi samo ako je u skladu sa situacijom, tj. ako je odnos snaga povoljan i ako je očigledno da ona pretstavlja prednost u odnosu na dotadanji način vođenja narodnog rata. U prošlosti je bilo mnogo primera narodnooslobodilačkih ratova u kojima su pojedine ustaničke snage u prvo vreme uspešno ratovale primenjujući svoju partizansku taktiku, ali kada su narasle one su pokušavale da primene istu taktiku kao i protivnik. Tada su, kao po pravilu, gubile bitke. Takav je, naprimer, u davnoj prošlosti bio slučaj sa keltskim plemenima koja su se pobunila protivu rimskih zavojevača. Dok su primenjivali svoju taktiku, oni su tukli Rimljane. Međutim, kada su dostigli broj od 80.000 boraca i počeli da primenjuju sličnu taktiku kao i Rimljani, tj. da se bore iz utvrđenih logora, pretrpeli su poraz.

Tako nisu činili naši partizani i Narodnooslobodilačka vojska. Iako je bila formirana u brigade, divizije i korpu-se, ona nikako nije primenjivala taktiku frontalnih borbi i krutih frontova, što je odgovaralo željama protivnika, niti je ratovala istom taktikom kao i protivnik. Ona je samo do kraja rata primenjivala svoju sopstvenu partizansku taktiku i operativnu koja se ogledala u primeni manevra, obuhvata, obilaska i dejstava na bokove i pozadinu protivnika. Samo u izuzetnim slučajevima, kada je to bilo

neophodno, ona je sa nekim jedinicama prihvatila kombinaciju frontalnog i partizanskog načina ratovanja.

Izvestan prelaz i promena u načinu vođenja Narodno-oslobodilačkog rata ostvaren je pred kraj rata. To je bio prelaz od partizanskog na frontalan način ratovanja. Ali ono što je bitno, to je da je taj prelaz izveden većim delom snaga a ne čitavom armijom i to onda kada su za to saziali odgovarajući uslovi.

Završetak rata i oslobođenje zemlje može se postići na nekoliko načina: kapitulacijom protivnika u zemlji gde se zatekao sa raspoređenim snagama na čitavoj teritoriji; postepenim uništenjem njegovih posada stvaranjem i proširivanjem oslobođenih teritorija, i konačno uspostavljanjem neke vrste fronta, a zatim preduzimanjem obimnijih operacija radi proboja, uništenja ili isterivanja okupatorskih snaga.

Okupator u toku rata može biti toliko iscrpen borba u okupiranoj zemlji i na drugim frontovima da će biti primoran da zbog toga kapitulira tamo gde se i zatekao. Takav slučaj se desio sa snagama italijanske okupatorske armije (preko 12 divizija) koje su septembra 1943 godine kapitulirale u našoj zemlji. Naravno da kapitulacija italijanske okupacione armije nije značila i konačnu slobodu Jugoslavije, jer su se u zemlji još nalazili Nemci. Međutim, takav način oslobođenja zemlje kao celine je apsolutno mogućan u budućnosti. Tako snage narodne armije, ne menjajući svoju taktiku i forme vođenja rata, mogu razoružavati snage okupatora pa na kraju postići i oslobođenje svoje zemlje.

Pored ove, postoji i druga slična mogućnost, oslobođenja zemlje na način kada snage narodne armije ne bi bile prinuđene da menjaju formu vođenja rata, pa ni svoju taktiku.

I postepeno uništavanje pojedinih garnizona i posada, kada je okupator zauzet dejstvima na drugim važnijim frontovima i nije u stanju da slanjem pojačanja popuni gubitke, može dovesti do oslobođenja zemlje. Uništavanjem garnizona, proširuju se i spajaju slobodne teritorije, što ustvari dovodi do oslobođenja zemlje kao celine.

I na kraju, narodna armija, u skladu sa odnosom snaga i nadmoćnošću koju je postigla bilo u snagama, sredstvima ili možda u atomskom oružju, može preći na obimnije operacije kojima bi bio cilj proboj protivničkog fronta (ukoliko protivnik uspostavi takav front), uništenje njegovih snaga i oslobođenje zemlje. Naravno, ukoliko dođe do upotrebe atomskog oružja, ne može biti ni govora o nekim krutim frontovima i operacijama sa masovnom primenom snaga kako je to bilo u Drugom svetskom ratu. U suštini, ako se primenjuje atomsko oružje, veoma malo će se razlikovati način vođenja tih bojeva i operacija od onih koje su ranije vodile narodne armije. Ukoliko ne dođe do primene ovog oružja, onda situacija može da nametne proboje okupatorskih frontova, pa i frontalnu odbranu svoje teritorije. Međutim, i tada ne treba nikada zaboraviti razloge zbog kojih se uopšte prelazilo na narodni rat.

Svaka promena u taktici i načinu vođenja rata neminovno treba da bude korak napred, a ne izlaganje riziku pa možda i neuspehu. Nikada, ako promena zaista nije opravdana, ne treba tome pribegavati, već teritoriju braniti na osnovu usvojenih gledišta o odbrani slobodne teritorije u narodnom ratu.

Završne operacije za oslobođenje zemlje mogu, prema tome, da budu u vidu bržih prodora i uništenja okupatorskih snaga ili njegovog isterivanja iz zemlje. U slučaju uspostavljanja nekog fronta, deo snaga operativne armije i partizanski odredi produžuju dalje dejstvo u pozadini protivnika.

Istovremeno sa oslobođenjem pojedinih teritorija ili čitave zemlje, preduzimaju se i sve mere za normalizaciju života: narod se vraća u svoja prebivališta, preuzima vlast itd.

*

Iz svega ovoga jasno se vidi i može sigurno da se tvrdi da, u današnjim uslovima života, odnosa snaga i postojanja agresivnih težnji od strane pojedinih naroda,

nijedna mala zemlja ne mora da strepi i kapitulira pred snagom jačega. Bez obzira na snagu agresora i njegovu tehničku opremljenost, mali narodi, primenom savremenog narodnog rata, mogu da se uspešno odupru bilo kome agresoru. Što je najvažnije, narodni rat je najbolja forma otpora protiv agresora koji upotrebljava atomsko oružje. Priprema za vođenje narodnog rata, usvajanje doktrine tog rata i obuka trupa u tom smislu, u ogromnoj meri znači i pripremu za vođenje atomskog rata. U tom pogledu su potrebne samo izvesne dopune da bi se moglo raspolažati univerzalnom armijom.

Prema tome, orijentacija na narodni rat, kada ne postoje druge mogućnosti, jedini je izlaz koji malim narodima, i pored ogromnih teškoća vođenja takvog rata, može da obezbedi slobodu i nezavisnost. Naravno da će taj rat biti utoliko uspešniji ukoliko mu se priđe sa više realizma i ukoliko se još u mirno vreme izvrše neophodne pripreme.

Narodni rat je oružje slabijeg protiv jačeg, koje treba razvijati i primenjivati sa upornošću i verom da je to jedini izlaz iz najteže situacije.

SADRŽAJ

ZASTO NARODNI RAT	— — — — —	5
STRATEGISKI PROBLEMI NARODNOG RATA	— —	25
OSNOVNE KARAKTERISTIKE TAKTIKE I OPERATIKE NARODNOG RATA	— — — — —	40
NARODNA ARMIJA	— — — — —	56
MATERIJALNO OBEZBEĐENJE I ZBRINJAVANJE RA- NJENIKA	— — — — —	79
BLAGOVREMENA PRIPREMA NARODNOG RATA	— —	99
POSTEPEN PRELAZ NA NARODNI RAT	— — — —	116

355.02

VOJ

0

ALEKSANDAR VOJINOVIC
pukovnik

O NARODNOM RATU

Jezičku redakciju izvršila
STANA STANIC

*

Tehnički urednik
major
SLOBODAN MITIĆ

*

Korektori
DANICA GLUMAC
GORDANA ROSI

*

Stampanje završeno jula 1960 god.
Tiraž: 3000

